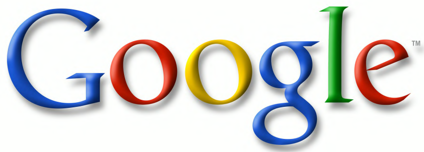
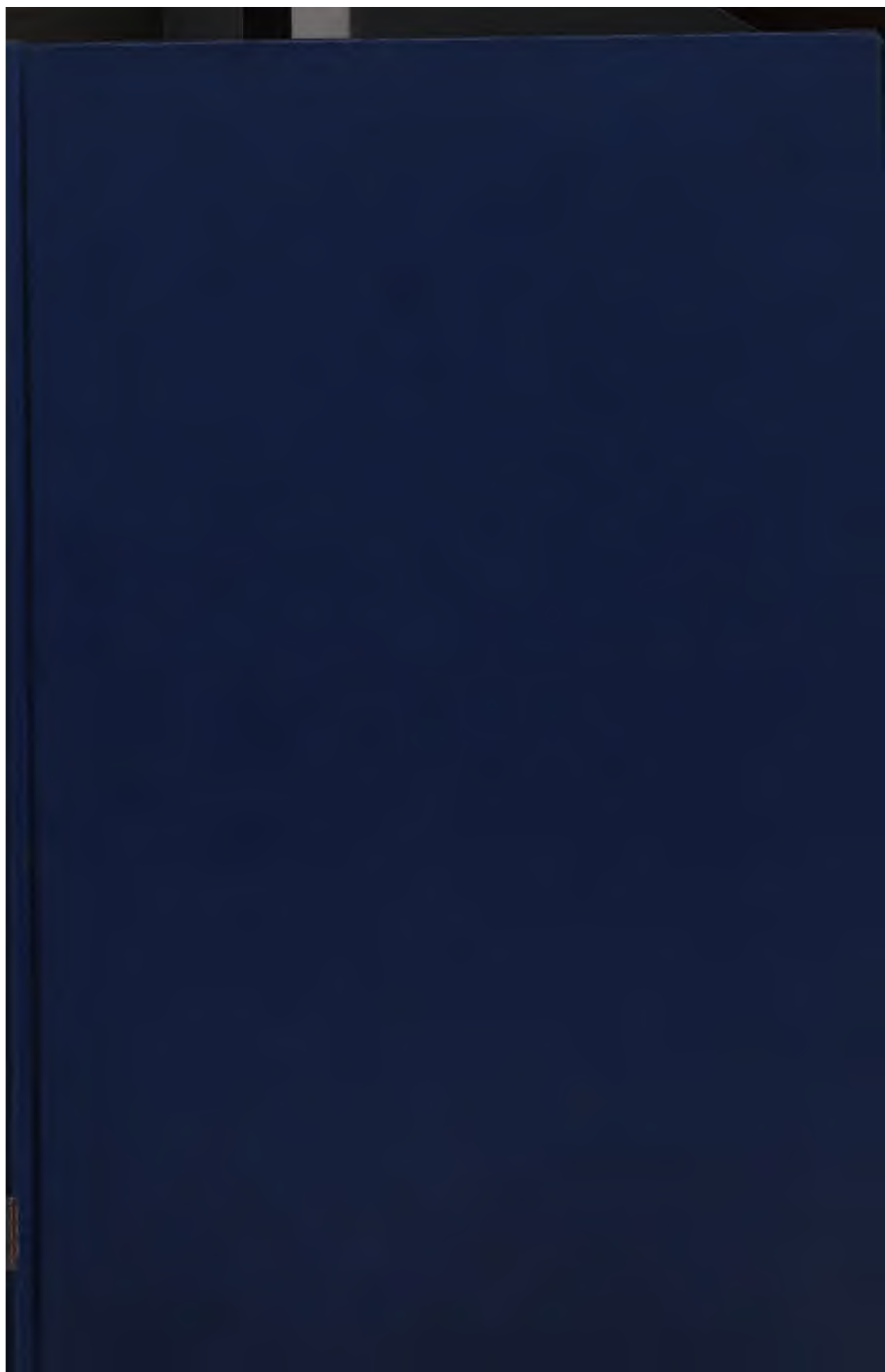
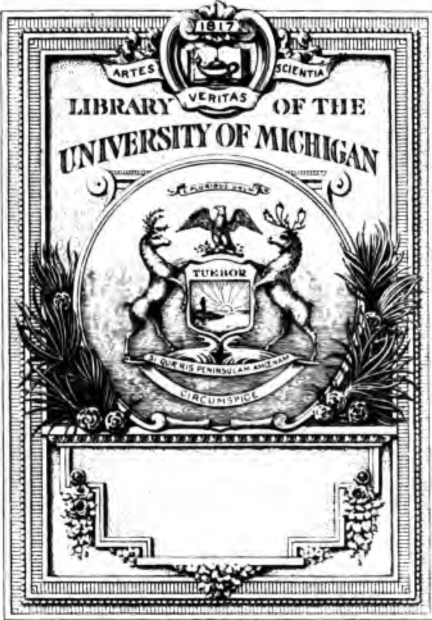

1817
ARTES
VERITAS
SCIENTIA
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUÆRIS PENINSULAM AMŒNAM
CIRCUMSPICE

RIJKS-ARCHIEVEN IN DE PROVINCIE UTRECHT.

CATALOGUS

VAN

HET ARCHIEF

DER

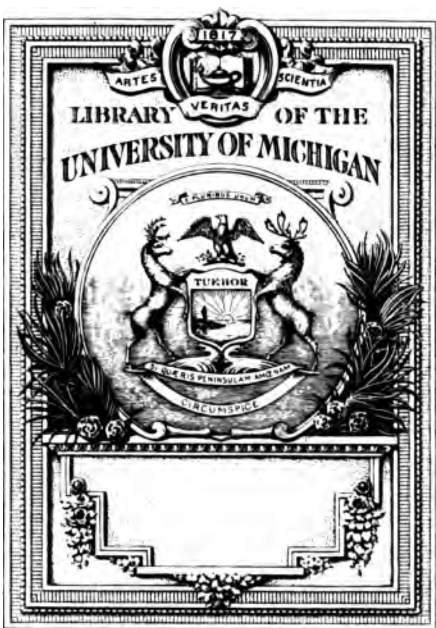
BISSCHOPPEN VAN UTRECHT

DOOR

Mr. S. Muller Fz.,
RIJKSARCHIVARIS TE UTRECHT.

UTRECHT
C. H. E. BREIJER
1906

1817
ARTES
SCIENTIA
VERITAS
LIBRARY OF THE
UNIVERSITY OF MICHIGAN
TUEBOR
SI QUAERIS PENINSULAM AMOENAM
CIRCUMSPICE

RIJKS-ARCHIEVEN IN DE PROVINCIE UTRECHT.

CATALOGUS

VAN

HET ARCHIEF

DER

BISSCHOPPEN VAN UTRECHT

DOOR

MR. S. MULLER FZ.,
RIJKSARCHIVARIS IN UTRECHT.

UTRECHT
C. H. E. BREIJER
1906

RIJKS-ARCHIEVEN IN DE PROVINCIE UTRECHT.

CATALOGUS

VAN

HET ARCHIEF

DER

BISSCHOPPEN VAN UTRECHT

DOOR

MR. S. MULLER FZ.,
RIJKSARCHIVARIS IN UTRECHT.

UTRECHT
C. H. E. BREIJER
1906

CATALOGUS.

TYP. KEMINK & ZOON (OVER DEN DOM), UTRECHT.

RIJKS-ARCHIEVEN IN DE PROVINCIE UTRECHT.

CATALOGUS

VAN

HET ARCHIEF

DER

BISSCHOPPEN VAN UTRECHT

DOOR

MR. S. MULLER FZ.,
RIJKSARCHIVARIS IN UTRECHT.

UTRECHT
C. H. E. BREIJER
1906

GESCHIEDENIS VAN HET ARCHIEF.

Als inleiding moge aan deze beschrijving van het bisschoppelijk archief van Utrecht voorafgaan eene geschiedenis van dit archief. Noodiger dan anders is het ditmaal, de veelvuldige lotwisselingen der archiefstukken te verhalen.

De oudste bestanddeelen van het bisschoppelijk archief zijn natuurlijk, hier als overal elders, geweest de oorkonden, die de titels bevatten van de rechten van het sticht. De bewaarplaats dier stukken was het archief van het Domkapittel: Wstinc's rechtsboek van den Dom (1342) verklaart: „Littere et privilegia, que statum universalem dyocesis et mensam episcopalem concernunt, sunt in archivo nostre ecclesie de jure et consuetudine reservanda, episcopo et illis, ad quos pertinent, sub cautela ydonea necessitatis tempore exhibenda [1]."

Wij kunnen ons niet al te zeer verwonderen over deze regeling, die blijkbaar dagteekent uit de overoude tijden, toen bisschop en Domkapittel nog geene afzonderlijke vermogens hadden. Maar wij wenschen toch gaarne het bewijs te hooren, dat inderdaad de toestand aldus geweest en ook gebleven is; immers wij zouden verwacht hebben, dat de scheiding van goederen tusschen bisschop en Domkapittel ook tot eene afscheiding van de archieven, althans van die betreffende de bisschoppelijke domeinen („mensa episcopalis"), moest hebben geleid.

Dit bewijs schijnt eenvoudig genoeg: op verscheidene oorkonden van het archief van den Dom leest men nog heden in dorso de aanteekening: „*Ista littera pertinet ad dominum episcopum et inter ejus litteras ponatur.*" Maar dit schijnbaar afdoende bewijs van de aanwezigheid van bisschoppelijke oorkonden in het archief van den Dom

1) Wstinc's Rechtsboek van den Dom p. 5.

blijkt bij nadere studie op een dwaalspoor te leiden. Immers overtuigend blijkt het, dat de registrator, die de notities schreef, soms ergerlijk in de war is geweest. Zoo plaatste hij zijne aanteekening ook op eene oorkonde van 1224, die toch geadresseerd is aan prelaten en leenmannen van het sticht en dus veeleer thuisbehoort in het archief der Staten van Utrecht, althans zeker niet in dat van den bisschop; de inhoud van het stuk (de bekende overdracht van het graafschap te Utrecht aan den bisschop) verklaart zijne fout en maakt het duidelijk, dat hij alleen bij gissing de bisschoppelijke oorkonden heeft gedetermineerd. Niet minder vreemd is eene andere handeling van den registrator: van eene oorkonde van Odulfi 1259 (de opdracht van Stoutenburch aan den bisschop) waren twee exemplaren in het archief van den Dom aanwezig [1]). Slechts één daarvan kan natuurlijk aan den bisschop behoord hebben; toch dragen b e i d e n de dorsaal-notitie: „*Pertinet ad episcopum* enz." Sterker nog spreekt een ander feit. In 1347 stichtte de bisschop een kapittel op zijn slot Horst bij Renen; de oorkonde werd bezegeld door verschillende getuigen. Blijkbaar wenschte het Domkapittel een afschrift van het stuk te bezitten; de bisschop gaf dus een vidimus af, dat hij zelf alleen bezegelde. Doch ook het origineele stuk werd door den bisschop volgens gewoonte aan het Domkapittel ter bewaring toevertrouwd, zoodat dus beide exemplaren (zeker wel in verschillende archiefkasten) in dit archief kwamen te berusten. Over hun beider karakter kon geen verschil van gevoelen bestaan; toch schreef de registrator juist op den rug van het voor den Dom bestemde exemplaar de notitie: „*Pertinet ad episcopum* enz." Omgekeerd ontbreekt dit merk soms op oorkonden, die zonder twijfel aan den bisschop behoorden: van de uitspraak van den Keulschen aartsbisschop dd. 1293 in het geschil over de geestelijke rechtspraak tusschen bisschop en Domproost zijn weder twee exemplaren in het archief van den Dom aanwezig; het eene draagt de notitie: „*Pertinet ad prepositum*", het andere (natuurlijk dat van den bisschop)

---

1) Het eene exemplaar is afkomstig uit het Algemeene rijks-archief; maar het is daar stellig aangekomen uit het archief van den Dom, zooals blijkt uit de aanwezigheid der dorsaal-notitie zelve.

is ongemerkt. Uit al deze fouten blijkt overtuigend, dat de registrator, die de dorsaal-notitie stelde, onbekwaam was en niet betrouwbaar kan heeten. Trouwens die notities zijn niet dadelijk bij het deponeeren der oorkonden, maar eerst later aangebracht. De laatste notitie is van 1350 (n°. 263); omstreeks dezen tijd, toen (zooals wij later zien zullen) het archief van den Dom als bisschoppelijk depôt zeer in de mode was, zijn dus denkelijk de bedoelde aanteekeningen op de oorkonden gesteld. Deze aanteekeningen van een lateren registrator hebben derhalve voor den ouderen tijd geenerlei kracht van bewijs.

Gelukkig kunnen wij echter elders het te vergeefs gezochte bewijs vinden, dat het Dom-archief van ouds het depot der bisschoppelijke oorkonden is geweest. In het Algemeene rijks-archief berustte tot voor korten tijd (het is thans hierachter opgenomen onder n°. 82) een fragment van den origineelen giftbrief van het graafschap Trenthe door koning Conrad II in 1025. Dat dit stuk vroeger in het archief van den Dom heeft berust en van daar door 's keizers gemachtigden naar de Hollandsche registerkamer is overgebracht, is reeds op zich zelf waarschijnlijk; maar het wordt z e k e r, als wij de oorkonde afgeschreven vinden in het derde cartularium van het sticht, dat in het archief van den Dom bewaard werd. Juist dit derde cartularium levert hiervan voldingend bewijs. Immers wel is van het oudste cartularium van het sticht alleen het tweede voor ons bewaarde afschrift (uit het laatst der 12de eeuw) afkomstig uit het archief van den Dom, terwijl het oudste afschrift stamt uit het archief der Egmondsche abdij. Maar van het tweede cartularium van het sticht is het oudste afschrift inderdaad afkomstig uit het archief van den Dom, blijkens de oude inscriptie: „*Pertinet Majori ecclesie Trajectensi*". Ook met het derde cartularium is het aldus gesteld; en bovendien levert dit handschrift van het Dom-archief door zijne inrichting het duidelijke bewijs, dat het is afgeschreven onmiddellijk naar de charters zelven [1]), die dus in het archief van den Dom moeten hebben berust bij de oorkonden van den Dom zelf, waarvan eenige ook in het cartularium zijn opgenomen.

---

1) Zie meer hierover in de Inleiding mijner uitgave van *Het oudste cartularium van het sticht Utrecht*.

Deze omslachtige bewijsvoering was noodig, om de juistheid te bewijzen van Wstinc's bewering over de vroegere aanwezigheid der oudste bisschoppelijke charters in het archief van den Dom. Want thans zijn die oudste charters geen van allen meer daar te vinden. Hoe ze verdwenen zijn, is niet meer uit te maken [1]; maar het is ook niet van groot belang, naar de reden te zoeken, aangezien alle origineele (gedateerde) oorkonden, dagteekenende van voor 1178 en 1204, uit het archief van den Dom verdwenen zijn.

Ook later is de gewoonte, om bisschoppelijke oorkonden bij den Dom te deponeeren, blijkbaar in zwang gebleven. Uit den overvloed van bisschoppelijke oorkonden uit het midden der 14e eeuw, die nog in het archief van den Dom aanwezig zijn, mag opgemaakt worden, dat juist in den tijd van Wstinc dit gebruik bijna regel is geweest. Maar toch, ook voor en na Wstinc's tijd moet het deponeeren in zwang zijn geweest: ziehier eenige bewijzen, ontleend aan de oorkonden zelven.

Reeds boven vermeldde ik de aanwezigheid in het Dom-archief van twee exemplaren van de overeenkomst tusschen bisschop en Domproost over de geestelijke rechtspraak dd. 1293, waarvan het eene exemplaar natuurlijk van den bisschop afkomstig moet zijn. — In het archief berust ook de bul over de benoeming van bisschop Jan van Arkel dd. 1342. Het is bepaaldelijk het exemplaar van den bisschop zelf; want ook de andere, aan de leden der Staten van Utrecht en aan het Domkapittel gerichte exemplaren zijn in het archief aanwezig, en het eerste exemplaar kan dus alleen voor den bisschop bestemd zijn geweest. — Van de oorkonde van 1363 over den muntslag zijn volgens het charter zelf zes exemplaren opgemaakt: voor den bisschop en voor de vijf kapittelen; het archief van den Dom bevat twee dezer exemplaren, dus natuurlijk dat van den bisschop en van den Dom. — Van de oorkonde betreffende een verkoop van land op de Kleine Koppel door bisschop Florens met goedkeuring der vijf kapittelen dd. 1383 bevat

1) De Utrechtsche overlevering beweerde, dat de oorkonden allen aan de gemachtigden van keizer Karel V overgedragen en (uit afgunst op den roem der Utrechtsche oudheid) vernietigd zijn; het laatste althans is echter stellig onjuist. (Zie hierna p. XXVIII noot 2.)

het archief van den Dom weder twee exemplaren; het kunnen niet anders zijn dan de exemplaren van den bisschop en van de vijf kapittelen [1]). — De bul van 1516, houdende kennisgeving aan het Domkapittel van de keus van Philips van Bourgondië, berust in originali in het archief van den Dom; daarnaast bevond zich echter aldaar een vidimus, in 1517 afgegeven op verzoek van den bisschop zelven: zonder aarzeling moet dit laatste stuk natuurlijk beschouwd worden als deel uitmakende van het bisschoppelijk archief.

Overtuigend blijkt het dus, dat er van ouds bisschoppelijke oorkonden gedeponeerd zijn in het archief van den Dom, en dat dit gebruik wel allengs verminderd is, maar toch nog bij uitzondering in zwang gebleven tot het eind van de wereldlijke heerschappij der bisschoppen toe. Maar even onwederlegbaar blijkt het toch ook, dat het archief van den Dom niet het eenige depôt van bisschoppelijke oorkonden kan zijn geweest. Met name twee andere depôts kunnen aangewezen worden: te Utrecht en te Deventer.

Van het Utrechtsche depôt is weinig bekend: zijn bestaan bleek mij alleen uit eenige kantteekeningen in het 1e diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim, die vermelden, hoe eenige bisschoppelijke charters berustten „in Traiecto in cista scabinorum, de qua capitula eciam habent claves"; terwijl deze kist nader wordt aangeduid als „des lants kiste tUtrecht up sunter Katherinen poorte" (ook wel „des stichts kist tUtrecht" [2])). Geheel van denzelfden aard was blijkbaar het Deventersche depôt. De „lantskyste" of „cista communis" bevond zich daar „up dat capitellhuys" van St. Lebuinus [3]), later in de

1) Het verdient opmerking, dat er tusschen deze beide exemplaren een verschil is: aan het eene ontbreekt het zegel van den aartsbisschop. Iets dergelijks is het geval met de twee exemplaren der boven vermelde oorkonde van Odulfi 1259: de getuigen zijn daar in beide exemplaren niet geheel dezelfden en de zegels zijn anders gerangschikt.

2) Zie 1e Diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim fol. 18, 21, 30, 31. (Het betreft brieven van 1263, 1328, 1395 en 1408.)

3) Deventer kameraars-rekening van 1384: „vor enen slottelremen an enen slot die hoert tot der landes-kyste, die styet in der kercken up den capittelhuys." — 1e Diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim f°. 27vo. (brief van 1394): „tot Deventer in des lants kiste up dat capitellhuys." — Verg. 1e Divers. l. c. f°. 26, 30: „tot Deventer in des lants kist", — en ald. f°. 36vo: „in Davantria in ecclesia in cista communi

sacristie („garwecamer" of „treeskamer") dezer kerk [1]), en sedert hervorming ten stadhuize [2]). En terwijl de sleutels der Utrecht kist berustten bij twee van de drie leden der Statenvergadering kapittelen en de stad Utrecht), waren het te Deventer de drie hoo steden [3]) (d. i. het tweede lid der Staten), later de ridderschap en drie steden [4]) (d. i. dus de beide leden der Staten), die de drie (la vier) sleutels der kist bewaarden. Beide kisten worden dus tere „landskisten" genoemd.

Van den inhoud der Deventersche kist weten wij veel meer dan dien der Utrechtsche. Terwijl ons met zekerheid slechts vier stuk bekend zijn, die in de Utrechtsche kist berustten [5]), en wij overig slechts met waarschijnlijkheid uit den inhoud van sommige in Utrechtsche stadsarchief berustende of daaruit afkomstige charte kunnen concludeeren, dat zij deel van de Utrechtsche landskist hebb uitgemaakt [6]), kennen wij den inhoud der Deventersche kist bijzond

---

1) 1e Diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim fo. 23vo. (brief van 140 „die brieff is tot Deventer in der kisten up die garwecamer". — Charter dd. St. Bo facius 1418 (1e Divers. fo. LXVII): „des lants kyste, die opter treeskamer in on kercken to Deventer staet". — Dev. kameraarsrekening 1496: „als die deputaten va dessen 3 steden myt malkanderen op die sacristie weren, besiende die scrifte van de lant(s) kisten." — Vgl. den Kamper inventaris van c. 1450: „op der gerwecamer". — De kist was daar nog in 1580: zie de volgende noot.

2) „Eodem die (11 Maart 1580) betailt 5 mans, welcke van der gerffkamer uth de kercken upt raidthuys gedragen hebben der landtschaps kiste, fac. 14 st." (Dev. kam raarsrek. 1580.) Den 11/12 Maart 1580 had te Deventer de beeldstormerij plaats.

3) Dev. kameraarsrekening 1428: „Item op denselven dach (n.l. St. Lucienavon Lambert, die gelopen was to Campen ende Swolle mit brieven, inholdende dat sie t Deventer komen solden ende brengen mede den sloetel van des lands kiste, enz. geg. placken". „Item op sente Lucien dach Gelmer, Evert, Ockebroeck, Duetinghem, d die van Campen ende Swolle geselscap deden oppet raethuys, doe sie by des land kiste geweest hadden, verteert 5 gulden 20 pl." — Zie geheel dergelijke posten in kameraarsrekeningen van 1455 (Donredach nae Visitacio Marie), — 1469 (Dinxda na Nativitas Marie), — 1480 (z. d.), — 1496 (Vrydach na 'sunte Petrusdaighe Vincula), — en 1505 (Sint Andries dach).

4) Antw. der Staten van Overijssel op den eisch tot afgifte der charters uit landskist z. d. (dd. Nov. 1530), in: Judiciaalreg. van den stadhouder George Schen fol. LV.

5) Zie hierna p. XIII noot 1.

6) De door mij opgemaakte inventaris der uit het stadsarchief afkomstige charte die ik tot de Utrechtsche landskist terugbreng, bevat 99 charters over 1244—14 (waarvan 88 stuks ouder zijn dan 1399), — terwijl de inventaris der van elders afko

auwkeurig. Reeds een der oudste registers van het Deventersche adsarchief bevat daarvan een inventaris uit het begin der vijftiende uw [1]; een tweede inventaris, van de hand van den Kamper secretaris ohannes Fabri (1445—1473) en waarschijnlijk omstreeks 1450 opgeaakt, komt voor in een register van het Kamper archief [2]; een erde inventaris, van Augustus 1534, berust als los stuk in het eventer archief [3]; een vierde van 28 Februari 1571 bevindt zich in et register van dagvaarden der Staten van Overijssel [4], terwijl og eene vijfde lijst als „Diversorium off registere van verscheyden ieven, die leggen zouden in des landts kiste tot Deventer op der aeuwer (l. garwe)camere, ende meer andere van zeer oude tyden", 1613 vermeld wordt onder de uit het bisschoppelijke archief komstige stukken in het archief der Hollandsche rekenkamer [5], doch ans verdwenen is.

De oudste en de jongste inventarissen, die ons bewaard bleven, emmen in hoofdzaak overeen: volgens beiden had de landskist twaalf den, wier inhoud in 1571 nog niet veel verschilde van de oudste gaaf. Intusschen mogen wij niet vergeten, dat in de kist sedert t begin der 15e eeuw nog nieuwe stukken opgenomen kunnen zijn, e na de opeisching van den inhoud der landskist door Karel V in 30 aan hem afgegeven werden. De stukken, die thans, als afkomg uit de kist, door het gemeentebestuur van Deventer aan het rijk n overgedragen, loopen van 1313—1415, met één geheel geïsoleerd ık van 1462.

---

ge stukken, die ik eveneens tot deze kist terugbreng, 31 nummers bevat over 1312—4 (waarvan 30 uit den tijd vóor 1388).

1) Inventaris van het Dev. archief, n°. 1607 f°. 184.

2) Verz. v. stn. betr. hebbende tot Overijss. regt en geschiedenis. XIX p. 60. (Het ık is uitgegeven aldaar p. 68 vlg.)

3) Mondelinge mededeeling van den archivaris.

4) Register van dagvaarden van 1569—1573 f°. 136 (Stadsarch. Kampen, invent. 2355). Vgl. Verz. v. stn. l. c. XIX p. 63. (Het stuk is uitgegeven aldaar p. 80 vlg.)

5) Verzoek van de Overijsselsche gedeputeerden ter Generaliteit tot afgifte van schoppelijke archiefstukken; met reçu dd. 24 Jan. 1613. (Afschr. Rijksarchief in erijssel.)

Wat hebben wij nu te denken van het doel, waarmede deze twee archiefdepôts zijn ingericht, over hun aard en beteekenis?

Eéne zaak is volkomen zeker: alle stukken, die ons uit de beide landskisten bekend zijn geworden, behooren tot het bisschoppelijk archief [1]). Eene oorkonde van 1293 betreffende de heerlijkheid Almelo, die door mij ontdekt werd in het Utrechtsche stads-archief en dus nagenoeg zeker uit de Utrechtsche landskist afkomstig is, is dan ook afgeschreven in het diversorium van Frederik van Blankenheim op fol. 139 v⁰. en werd dus destijds (omstreeks 1400) stellig geacht tot het bisschoppelijke archief te behooren.

Indien de door mij van den inhoud der kisten opgemaakte inventarissen juist zijn, dan is het echter zeker, dat de kisten van tal van stukken duplikaten bevatten, die ook elders in het bisschoppelijk archief waren opgenomen. Zoo vond ik negen oorkonden over 1322—1461 zoowel in de Utrechtsche landskist als in het archief van den Dom, — drie over 1359—1407 zoowel in de Deventersche landskist als in het archief van den Dom, — drie over 1353—1399 in beide landskisten, — en een dd. 1333 in duplo in de Utrechtsche landskist. De reden van deze aanwezigheid in duplo blijkt niet. Het is waar, de dubbele exemplaren zijn niet altijd gelijk. In de exemplaren van twee oorkonden dd. 1331 en 1399, beiden aanwezig in de Utrechtsche landskist en ook (in duplo) bij den Dom en in de Deventersche landskist, zijn verschillen in de bezegeling, — in twee andere dd. 1356 en 1374/5, beiden aanwezig in de Utrechtsche landskist en in het archief van den Dom, zijn in het exemplaar van den Dom bijvoegsels gemaakt, — in twee gevallen dd. 1330 en 1333 bevat de Utrechtsche landskist het origineel, het Dom-archief en de landskist zelf een afschrift en een vidimus van den volgenden dag. Maar deze verschillen geven toch geheel geene ophel-

---

1) Alleen het jongste stuk uit de Deventer landskist, de geheel geïsoleerde oorkonde van 1462, geeft aanleiding tot onzekerheid. Het is eene uitspraak der drie steden van het Oversticht tusschen bisschop David en de stad Amersfoort; zij behoort blijkens den inventaris van 1571 *zonder twijfel* in de landskist. Van het stuk zijn *drie* exemplaren opgemaakt, die bewaard zouden worden door den bisschop, de stad Amersfoort en de drie steden; het blijkt echter niet, of het in de landskist geborgen stuk het exemplaar was van den bisschop, dan wel dat van de drie steden.

ering, waarom van hetzelfde stuk twee exemplaren in de bisschoppelijke epôts aanwezig waren. Raadselachtiger nog is het gesteld met een harter van 1349, waarbij de Hollandsche graaf den bisschop belooft, em gedurende den tijdelijken vrede tusschen hen niet te verhinderen n zijne geestelijke rechtspraak. Deze akte dd. 23 Augustus 1349 berust n de Utrechtsche landskist; toen echter op 2 October 1349, na de erlenging van den vrede voor twee maanden, de graaf nogmaals eene olkomen gelijke verklaring gaf, werd dit stuk geborgen in het archief an den Dom. De bedoeling van deze, zoover wij zien kunnen redeooze, verdeeling der stukken ontgaat ons. Toch moet daarvoor eene epaalde reden hebben bestaan. Immers in het diversorium van 'rederik van Blankenheim (fol. 27) staat bij eene oorkonde van 1377 angeteekend: „Nota. Littera est in Davantria in camera scriptorum t in schrinio, ubi ponuntur littere; *postea posita est in cista comnuni in Davantria.*" En toen in 1402 Drenthe en Coevorden op ieuw gerechtelijk aan den bisschop werden opgedragen, deponeerde eze den eigenlijken gerechtsbrief (in het Hollandsch, bezegeld door en ambtman van Coevorden en de etten van Drenthe met vele genigen) in de Deventersche landskist, terwijl elk der vijf kapittelen en dus ook het bisschoppelijke hoofddepôt in den Dom) eene Latijnche akte verkreeg, door eenen notaris (secretaris van den bisschop) an de rechtshandeling opgemaakt.

De reden van de aanwezigheid van duplikaten, en de maatstaf van e verdeeling dezer duplikaten over twee depôts blijkt dus niet. Zeker s het niet de bedoeling geweest, oorkonden, van belang voor meer an één deel van 's bisschops gebied, te bewaren in de betrokken andstreek zelf: immers de stukken zijn niet over Utrecht en Deventer erdeeld, naarmate zij betrekking hebben op het Nedersticht en het Oversticht. Want terwijl van de vier stukken, die wij met zekerheid ot de Utrechtsche landskist kunnen terugbrengen, drie betrekking ebben op het Oversticht [1]), vinden wij daarentegen in de Deventersche

1) Nam. eene oorkonde over de redemtie van Coevorden dd. 1263, — eene andere an graaf Jan van Benthem dd. 1328 — en de huldigingsbrief der Drenthen dd. 1395. Het vierde stuk is eene oorkonde van den heer van Loenersloot.)

kist, behalve oorkonden over Friesland, Groningen en Drenthe, o stukken betreffende Montfoort, de sloten Horst, Abcoude en Bew weerd, de steden Utrecht en Amersfoort en de Utrechtsche kapitt en gilden, de Veluwe, Gelder en zelfs de Egmondsche abdij. Trouw eene geographische verdeeling der stukken wordt reeds uitgeslo door het feit, dat uitdrukkelijk vermeld wordt, hoe de twee exempla van het charter van 1395 over de huldiging der Drenthen gebor werden: „een t'Utrecht, die ander tot Deventer in des lands kist"[1]

Kan beveiliging der stukken bedoeld zijn? Het is mogelijk, dat i onrustige tijden de kisten in twee ommuurde steden minder gev liepen dan op een bisschoppelijk slot: inderdaad kan dus deze overweg gegolden hebben. Zoo wordt ook den drost van Twenthe in zijne co missie dd. 1425[2]) door den bisschop gelast, „alle oervedebrieve, die kryget, die ons ende onsen gestichte oervede doen, alsoe vroe als die ontfaet, over (te) leveren onser stat van Oldenzale, *en die sull sy hueden ende verwaeren tot ons ende ons stichts behoeff*": blijkba bewaarde dus de stad veiligheidshalve de oorkonden van bisschop e sticht[3]). Inderdaad werden speciaal de landskisten wel eens voor d doel gebruikt: in 1455 verzocht het stadsbestuur van Utrecht twee oe vedebrieven uit zijn archief in de Deventersche landskist te bewaren[4])

---

1) 1e Diversorium van bisschop Frederik van Blankenheim fol. 30 vs. — Trouwe het was niet de gewoonte, de charters geographisch te verdeelen. Zoo werd van e tractaat met den hertog van Gelder het eene exemplaar geborgen te Horst „in d clercke kist", het andere te Deventer „in der clercke kist". (1e Diversorium Frid. de B fol. 60 vs.) Zoo werden van twee stukken over het huis te Laer het eene te Zwoll het andere te Deventer bewaard. (1ste Divers. Frid. d. Bl. f. 22 vs., 23 vs.) Zoo b rustten overeenkomsten van den bisschop met den heer van Abcoude en met de st Utrecht, te Deventer en te Vollenhove. (1ste Divers. Frid. d. Bl. f. 19 vs., 86.)

2) Racer, Overijss. gedenkstukken. VI p. 325.

3) Eene enkele maal vond ik ook een bewijs, dat ook de bisschop zelf eene oorkon aan eene stad in bewaring gaf: bij een charter over de verplichting van Kampen, c den Yseldijk niet door te steken, staat in het 1ste Diversorium v. Fred. v. Blankenhei (fol. 48) aangeteekend: „In Davantria in camera scriptorum"; dit is doorgeschrapt vervangen door de aanteekening: „Traditum scabinis opidi Swollensis." Er zullen vo deze latere afgifte echter bijzondere redenen geweest zijn.

4) Zie den brief, die het verzoek inhoudt, dd. Saterd. nae St. Jan te Mydsom 1455, in no. 1607 van het archief v. Deventer fol. 148. De Deventer kameraa rekening van 1455 vermeldt op Visitacio Marie de ontvangst op het Deventer raadh

zen blijkens eene aanteekening in het Kamper privilegieboek berustte in de landskist mede eene oorkonde, die toch behoorde tot het archief dezer stad [1]).

Maar toch kan dit niet het hoofddoel geweest zijn: zorg voor de veiligheid der stukken alleen kan er nooit toe geleid hebben, om naast de stedelijke archiefdepôts binnen de steden Utrecht en Deventer nog twee andere depôts in te richten, onder de speciale hoede van de leden der Staten. Juist in deze omstandigheid, dat de leden der Staten, hoewel ze stellig geene eigenaars van het archief waren, toch alle sleutels der beide kisten bewaarden, schijnt de kern der vraag te liggen; het feit toch wijst er met stelligheid op, dat het beheer der stukken berustte bij de Staten. Hier schijnt dus de oplossing der vraag te liggen; het maakt den indruk, alsof de Staten om de eene of andere reden het recht hadden verkregen, zeker toezicht uit te oefenen op het beheer van de eigendommen van bisschop en sticht. Deze conclusie wordt bevestigd door de bestemming, aan de Deventer landskist gegeven bij eene oorkonde van St. Bonifaciusdag 1418 [2]). Everwijn van Guetterswijc was den bisschop schuldig 8300 Rijnsche guldens wegens schade, door hem veroorzaakt bij eene veete in Twenthe; van dat geld nu, als het betaald is, belooft de bisschop *f* 2000 Rijnsche guldens te deponeeren onder de schepenen van Oldenzaal, ten behoeve van de Twenthenaars, die de schade geleden hebben. De overige *f* 6000 zal de bisschop met de drie steden van het Oversticht „samentlic ontfangen" en „eendrechtelic leggen in des lants kyste, die opter treeskamer in onser kercken to Deventer staet, *tot behoeff onser ende onser lande van Sallant ende van Twenthe*" (aanvankelijk stond er: *„onser lande aen desse zyde der Ysele daer Deventer staet"*) [3]). Duidelijk blijkt het dus: de inhoud der

---

van „twe raedsvrenden van Utrecht", „doe men die oirvedesbrieve van Utrecht in des landes kiste geleget hadde". (De twee charters zijn eerst onlangs door het stedelijk bestuur van Deventer aan dat van Utrecht gerestitueerd.)

1) Verzameling van stukken der Vereen. v. Overijss. regt. II 18 p. 32 noot: „Dese brief is to Deventer".

2) Afgeschreven in het diversorium van Frederik van Blankenheim, fol. 68.

3) Charter dd. 1418 St. Bonifaciusdach. (1e Diversorium van Frederik van Blankenheim. fol. 68.)

landskist diende ten profijte van den bisschop, maar toch ook van landen van Salland en Twenthe. Met deze verklaring komt volko overeen eene mededeeling van de Staten van Overijssel zelven in 15 toen 's keizers gemachtigden afgifte der in de landskist bewaarde o konden eischten, dat zij namelijk die oorkonden bewaarden „tot beh der Keis. Maj., siner Majts. erffgenamen *ende derselver lantschap*" Wij zullen dus inderdaad niet ver van de waarheid zijn, indien wij a nemen, dat wij hier te doen hebben met een der oudste bewijzen v het medebestuur der Staten van het sticht, dagteekenende van h begin der 14e, wellicht reeds van de 13e eeuw [2]).

Ook op de bisschoppelijke sloten werden zeker reeds van ouds enk charters bewaard [3]). En het is natuurlijk, dat de bisschoppen, na mate zij allengs geheel in wereldlijke vorsten ontaardden en hun strev naar uitbreiding hunner landsheerlijke macht veldwon, steeds m bezwaar hebben gemaakt, om de bewaring der akten, die betrekki hadden op hunne domeinen, aan vreemden toe te vertrouwen; bij d domeinakten, die eigenaardig geplaatst waren op de bisschoppelij kasteelen, zullen langzamerhand ook vele stukken betreffende h sticht en zijne rechten eene plaats hebben gevonden. Zoo zijn natuurl deze archiefdepôts op de bisschoppelijke sloten steeds meer op de voorgrond gekomen.

---

1) Judiciaalregister van den stadhouder Ge. Schenck fol. LV (Rijksarchief in Overijssel). De weigering van afgifte der stukken op den aangegeven grond blijkt ten slotte o door de keizerlijke gevolmachtigden geëerbiedigd te zijn.

2) Alleen op dergelijke wijze kan ik ook verklaren het voorkomen van enkele oork den uit het bisschoppelijk archief in de archiefdepôts der vier Utrechtsche kapittel van Oudmunster, St. Pieter, St. Jan en St. Marie. Omtrent het aantal daarvan ka bij den gebrekkig geordenden toestand der kapittel-archieven nog weinig gezegd worden; de oorkonden van het kapittel van St. Pieter alleen vindt men allen bijeen in den inventaris van dit kapittel-archief sub N°. 1190 vlg. Vele daarvan betreffen de rechten der vij kapittelen en het generale kapittel (de Statenvergadering), andere hebben betrekking op eene vacature van het bisdom; de aanwezigheid *dezer* stukken behoeft geene ver klaring. Doch enkele charters (als N°. 1209, 1218, 1219) behooren ontwijfelbaar tot het archief van den bisschop.

3) Ook dezen waren niet geographisch verdeeld: een verdrag met de stad Utrecht werd in 1413 gelegd „tot Vollenhoe in der kisten upten toern". (Bijdr. en medd. Hist. Gen. IX p. 69.)

Overzien wij de geheele ontwikkeling, dan blijkt het, dat er in den oop der eeuwen eene sterke fluctuatie heeft geheerscht in de gewoonten er bisschoppelijke archiefbewaarders en in hunne voorliefde voor het one of andere depôt. Aanvankelijk komt vooral de Dom als bewaarlaats in aanmerking, wellicht naast andere depôts voor de minder elangrijke oorkonden van den bisschop. Sedert het laatst der 13e euw treedt echter naast deze onbekende bewaarplaatsen een andere ededinger van den Dom op den voorgrond: de Utrechtsche landskist, ie bepaaldelijk onder bisschop Jan van Diest zeer in eere blijkt te ijn geweest. Doch later, ten tijde van bisschop Jan van Arkel, komt e Dom weder meer op den voorgrond: tot omstreeks 1360 toe vinden ij daar tal van oorkonden, veel meer dan vroeger het geval was. Met het jaar 1360 verandert dit plotseling op nieuw: de Deventersche andskist wint dan op hare beurt in belang en blijft in deze bevoorechte positie tot het begin der 15e eeuw. Dan echter komen de ewaarplaatsen op de bisschoppelijke sloten definitief op den voorgrond.

Deze archiefdepôts in de bisschoppelijke sloten moeten thans nader esproken worden. Het spreekt van zelf, dat zich naast de bewaarlaatsen der bisschoppelijke charters, doch geheel daarvan afgescheiden, n veel latere eeuwen depôts hebben gevormd, waarin het bezinksel er bisschoppelijke kanselarij geborgen werd. In de eerste plaats ischten de rekeningen, door de verschillende bisschoppelijke ambteaars jaarlijks afgelegd en in originali aan hunnen lastgever overgeeverd, eene passende bergplaats. Wanneer het gebruik, om schriftelijke ekeningen af te leggen, hier in zwang gekomen is, valt niet te bealen: het oudste hier aanwezige stuk is van 1325 (N°. 255), terwijl wee elders bewaarde, maar toch uit het depôt afkomstige rekeningen an baljuw en rentmeester van Amstelland (zie de noten bij n°. 397 n 402) van 1307 en 1308 dagteekenen, — tijdstippen, niet veel verchillende van die, waarop ook de serieën rekeningen der aangrenzende ewesten, Holland en Gelder, beginnen.

Later dan de rekeningen zijn de registers van uitgaande stukken ler bisschoppelijke kanselarij ontstaan. Gelden de kanselarijen der erkvorsten algemeen voor ouder en beter geregeld dan die der weeldlijke vorsten, Utrecht schijnt ten dezen eene uitzondering gemaakt

te hebben; het is toch waarschijnlijk, dat de meeste serieën regi hier eerst omstreeks het midden der 14e eeuw zijn begonnen. het begin der 14de eeuw (1303—1324) vinden wij in de bisschoppelijke kanselarij nog gebruik gemaakt van losse blaadjes perkm (N°. 207). In denzelfden tijd (1301—1324) treffen wij reeds een regi aan (N°. 206), dat dient voor het te boekstellen van eene bepa soort van bisschoppelijke uitspraken; maar het is een register, wellicht eerst later is samengebonden en waarin althans tal van k velletjes zijn ingevoegd. In 1326 en 1332 ontmoeten wij twee regi (N°. 370 en 400), doch op papier en in klein formaat. Zooals reed deze bijzonderheid blijkt, kunnen deze stukken niet beschouwd den als officiëele registers: het zijn aanteekenboekjes, door ambtenaren bijgehouden voor hunne verantwoording, bestemd om daarna ve tigd te worden en slechts bij toeval bewaard gebleven. Hunne wezigheid bewijst zelfs, dat destijds nog geene officieele registers de financieele verantwoording der bisschoppelijke ambtenaars we bijgehouden: immers de libri officiatorum (en voor een deel ook rentmeesters-rekeningen en de diversoria) bewegen zich geheel op gebied zelf dezer registers.

De hoofdbestanddeelen van het archief der bisschoppelijke kansel zijn te brengen tot vier serieën: de registra feodalium, waarin verheffingen der leenen en de verkorte inhoud der daarover geven akten werden opgeteekend, — de diversoria, die verschill uitgaande stukken, meest van politieken aard, verzamelden, — judicialia, die de uitspraken bevatten van des bisschops landrecht en de libri officiatorum et recessuum computationum, houdende aanstellingen der bisschoppelijke ambtenaars en de recessen, bij het afleggen hunner rekeningen afgegeven [1]). Wij zullen achtereen gens het optreden van elk dezer serieën nagaan.

Het eerste spoor van een officieel register, dat ons bewaard dagteekent van 1333: het is een fragment van een kopijboek

---

1) Vgl. hiermede het overzicht van het archief der bisschoppen van Würz Archival. Zeitschrift. XI p. 24.

chop Jan van Diest, dat ik diversorium gedoopt heb, hoewel deze m voor bisschoppelijke registers eerst later voorkomt. Is het houden deze of dergelijke registers in de volgende jaren voortgezet? Het iiet onwaarschijnlijk, want de volgende bisschop Jan van Arkel heeft ə goede reputatie; maar wij weten van zijn kanselarijbeheer niets. st van zijns opvolgers archief is ons weder een spoor bewaard leven. Het register der leenmannen van het sticht van 1382 270) schijnt blijkens zijne inrichting het oudste register van dien l, dat bestaan heeft, en de serie bewaarde registers sluit zich rbij ook geregeld aan. Maar toch blijkt het met zekerheid, dat oudere registers hebben bestaan. In het leenregister van bisschop id is bewaard een extract, in het begin der 16de eeuw genomen alleen uit de oudste, ons nog bewaarde lijst der leenen van 1382, ır ook „uten leenboecke van bisscop Aernt van Hoerne" dd. 1372 zelfs uit het register van een nog ouderen bisschop van 1364, ıs naam verloren is, maar die blijkbaar de in genoemd jaar ·edende bisschop Jan van Virneburch was [1]). Immers nog omstreeks 0 werd ter rekenkamer van Holland een extract genomen uit een register met opschrift *Vernenburch*, waarin o. a. lijsten van leen-

---

Het extract, liggende tusschen fol. LII en LIII van het leenregister, luidt aldus:

„Copy uten lee(nboecke van) bisscop Johan v. . . . . . .

anno CCC° IIII. Item beleent Hubert van der Borch m(itten) . . . . (tye)nde groeff ende smael op Zeldrecht, also veer alse daer des heeren van (Apcoude dagelicx)e rechte gaet.
Item beleent Evert van der Borch ende . . . . . . ff den tyns ende den tyenden groeff ende smael op Zeldrecht, also veer a(ls des heeren) van Apcoude dagelicxe rechte gaet. Item dat goet ter Borch op Zeld(recht, also alst) gelegen is.

Copy uten leenboecke van bisscop Aernt van Hoerne.

anno XII. Item beleent des Saterdages als op sant Bonifaciusdach Evert van der Borch dat alinge goet ter Borch mit al synen toebehoeren dairuut hy voert makede Geertruy . . synen wive mit Willem Hubertss. sijn oudesten soen XXXII ₰ sjaers Utrechts paym(ent) tot hore lijftuycht mit mijn(s) heren hant, the betalen alle jair tsant Mertijn ende tsant Peter. Presentibus Wolter van Colne ende Claes van der Velde etc.
Item beleent Hubert van der Borch des Saterdages voirscreven enen tiende alse syne brieven innehouden, de hy dairoff heeft. Presentibus eisdem testibus.

het andere die over het Oversticht bevat. Zeker is deze splitsing echter ook hier niet van den aanvang af aangenomen geworden: immers in het oudste leenregister komt zij nog niet voor [1]).

Waar werden nu deze vier serieën registers (waarbij nog gevoegd moeten worden vele losse banden met stukken betreffende bepaalde onderwerpen) benevens de tallooze rekeningen bewaard? De band, die bisdom en Domkapittel verbond, was in de 14de eeuw, toen het kanselarij-depôt ontstond, lang verbroken; in den Dom hebben wij dus de stukken niet te zoeken. Inderdaad vinden wij ze elders, op 's bisschops eigen grond. Raadplegen wij het schuldregister van Hubert van Budel (1326—1330), dan zien wij de rekeningen der ambtenaars afhooren op verschillende plaatsen: meestal te Utrecht, Horst, Deventer en Vollenhove, enkele malen elders: te Renen, Gore, Zwolle, eenmaal zelfs op reis te Bicberghe [2]). Te Utrecht en te Deventer wordt geregeld eene kamer op het Bisschopshof („camera domus episcopalis Trajectensis" [3]) en „camera domus episcopalis Daventriensis" [4])) als plaats der afhooring genoemd, die soms als de „camera episcopalis" [5]), „camera domini" [6]) of (als de bisschop zelf spreekt) „camera nostra" [7]) nader wordt aangeduid; op de sloten Horst en Vollenhove daarentegen wordt slechts éénmaal eene bepaalde „camera" genoemd [8]). Eene enkele maal ging de bisschop op vreemd terrein: te Zwolle, waar hij geen eigen paleis bezat, in het Fraterhuis [9]), — te Deventer om onbekende redenen soms in het huis van den proost, dat eenmaal als de „domus antiqua prepositure Daventriensis" wordt aangeduid [10]). Behoudens

---

1) Zie meer over het ontstaan der bisschoppelijke registers in de inleiding mijner uitgave van de Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht over 1325—1336, passim.
2) Renen: Reg. en reken. bisd. Utrecht. p. 498, — Gore: p. 7, — Zwolle: p. 204, — Bicberghe: p. 202.
3) Schuldreg. No. 68, 112, 114, 147, 149.
4) l. c. No. 182, 200, 204, 254.
5) l. c. No. 178.
6) l. c. No. 192.
7) l. c. No. 253, 273.
8) l. c. No. 115.
9) l. c. No. 180.
10) l. c. No. 144, 183.

deze zeldzame uitzonderingen werden (zooals wij later zien zullen) de rekeningen bewaard daar, waar zij waren afgehoord. Wij moeten dus in de bisschoppelijke paleizen eene bewaarplaats trachten op te sporen; met veel waarschijnlijkheid vinden wij die in de „camera clericorum domus episcopalis Trajectensis", die in 1327 vermeld wordt [1]).

Wat voor het jaar 1327 waarschijnlijk is, mogen wij zeker noemen voor het eind der 14de eeuw. In het Liber officiatorum van bisschop Frederik van Blankenheim staat bij elk over eene rekening afgegeven reces aangeteekend, waar de rekening bewaard werd. Als zulke bewaarplaatsen vinden wij dan weder genoemd: Utrecht, Deventer, Horst en Vollenhove; bepaaldelijk vinden wij de „camera scriptorum" of „camera clericorum" als archiefkamer aangeduid [2]). Ook uit het diversorium van den bisschop valt nog een en ander omtrent deze archiefdepôts te leeren. Ook enkele charters toch blijken bij uitzondering daar gedeponeerd te zijn; uit de over deze plaatsing in het diversorium gemaakte aanteekeningen blijkt zelfs, dat er in de archiefkamers afzonderlijke „schrinia" waren, bestemd voor de bewaring van oorkonden („schrinium ubi ponuntur littere", „in schrinio apud litteram" [3])). Zeker was die schrijn identiek met de „cista scriptorum" of „der clercke kiste", die herhaaldelijk vermeld wordt [4]); te Utrecht vond men in de

1) Schuldreg. N°. 114. Vgl. p. 508: „camera Huberti in Trajecto".

2) Liber officiator. Fred. d. Bl.: Utrecht. p. 84, — Deventer p. 18 (ook 1ste Divers. f. 48), — Horst p. 73, 74. — Vollenhove: 1ste Divers. Frid. d. Bl. f. 98, 2de Divers. f. 269.

3) 1ste Divers. Frid. de Bl. f. 27: „Littera est in Davantria in camera scriptorum et in schrinio, ubi ponuntur littere", — f. 39: „Tot Deventer in der clercke kiste", — f. 53: „Tot Vollenhoe in die kiste", — f. 98: „In Vollenhoe in cista scriptorum". — 2de Divers. Frid. de Bl. f. 269: „In Vollenhoe in camera scriptorum in schrinio apud litteram". — Of deze Vollenhoofsche klerkenkist identiek was met de kist op den toren aldaar (1ste Divers. Frid. de Bl. f. 87: „Gelecht tot Vollenhoe in der kisten upten toern"; vgl. Bijdr. en meded. Hist. Gen. IX p. 69: het betreft een verdrag met de stad Utrecht van 1413), blijkt niet.

4) Deventer: Lib. officiat. Frid. de Bl. p. 41, — 1ste Divers. Frid. de Bl. f. 19 vs., 39. — Horst: Lib. offic. Frid. de Bl. p. 36, — 1ste Divers. f. 60 vs. — Vollenhove: 1ste Divers. f. 98. — De klerkenkist is wel te onderscheiden van de bovenvermelde landskist: zie 1ste Divers. Frid. de Bl. f. 38 vs.: „Deze brieff is tot Deventer in des lands kiste"; later daarbij: „Quesita est ibi et non inventa. Nota littera est in Davantria quesita in camera scriptorum, non inventa".

UTRECHT, Maart 1906.

Op last van Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken heb ik de eer U hierbij toe te zenden / exemplaar van den door mij bewerkten **Catalogus van het archief der bisschoppen van Utrecht.**

De Rijks-archivaris in Utrecht,

S. MULLER Fz.

erkenkamer zelfs twee schrijnen, waarvan de eene, het „parvum hrineum", als charterkast vermeld wordt [1]).

Men meene nu weder niet, dat de verdeeling dezer archiefdepôts eenigs-ns systematisch was ingericht. De bisschop hoorde de rekeningen ner ambtenaars af, naarmate zijn reizend en trekkend leven hem de buurt bracht. Zoo rekende de schout van Vollenhove in den gel als de bisschop op het slot aldaar vertoefde, de tollenaar van enen gewoonlijk op de Horst enz. Het stuk werd in die gevallen k geregeld ter plaatse, waar de rekening werd afgelegd, in de chiefkamer geplaatst [2]), en men von ddus meestal de stukken van ne streek in loco bij elkaar, zóózeer zelfs dat eenmaal vermeld ordt, dat eene rekening geplaatst wordt te Deventer „cum computa-onibus Twenthie" [3]). Maar niemand meene, dat dit geschiedde met et doel om zekere orde in de verdeeling van het archief te brengen. eeds in 1326—1330 vinden wij Vollenhoofsche rekeningen afgelegd Deventer [4]), op het laatst der eeuw Sallandsche rekeningen bewaard eurtelings te Vollenhove en te Deventer [5]), die van het Nedersticht oor elkander te Utrecht of ter Horst [6]), en waar in de zooeven ge-oemde plaats bevolen wordt een stuk bij de „computationes Twenthie" leggen, geldt dit eene Drentsche rekening. Ja zelfs voor Neder- en versticht bestonden geene afzonderlijke depôts: de rentmeesters van alland, Twente en Vollenhove rekenden meer dan eens te Utrecht ı ter Horst [7]), en ook de rekening van den vicaris, die gewoonlijk Utrecht verscheen, zien wij eenmaal te Vollenhove afleggen [8]). Het

---

1) Lib. officiat. Fr. de Bl. p. 163: „Nota quod ista littera posita est in Trajecto iter veranderd: Horst) in camera scriptorum in parvo schrineo".
2) Zie o. a. Lib. officiat. Frid. d. Blank. p. 53, 43: „Actum in Vollenhoe; ibi com-tatio remansit". „Computatio mansit in Horst". — Ik vond slechts ééne uitzon-ring; l. c. p. 73: „Computationes factae sunt in Trajecto, et registrum computationis situm est in Horst in camera clericorum".
3) Lib. officiat. Frid. d. Bl. p. 41: „Computationes sunt in Davantria in cista scrip-rum cum computationibus Twenthie".
4) Schuldreg. v. Hub. v. Budel. No. 7, 183.
5) Lib. officiat. Frid. d. Bl. passim.
6) Lib. officiat. Frid. d Bl. passim.
7) Schuldreg. v. Hub. v. Budel. No. 178, 191, 192, 195, 277
8) Lib. officiat. Frid. d. Bl. p. 39.

blijkt dus overtuigend, dat alleen het toeval, het gemak besliste de vraag, waar eene rekening werd gedeponeerd.

Tot nog toe was er alleen sprake van de verdeeling der rekeningen; de plaatsing der kanselarijregisters, die later, sedert het midden 14de eeuw, ontstonden, bleek ons nog niets. Dat ook deze registers eene bepaalde plaats bleven, maar dat zij de met den bisschop steeds reizende kanselarij volgden, blijkt uit hunnen inhoud zelf: immers het aanteekeningen over handelingen, achtereenvolgens op de meest ver lende plaatsen verricht. De klerken van den bisschop moeten dus van elke serie het laatste deel bij de hand hebben gehad. Waar zulk register geplaatst werd, wanneer het gevuld was, blijkt niet. Onmog is het niet, dat het achtergelaten werd in de klerkenkamer der pl waar het hof zich op dat oogenblik toevallig bevond; doch schijnlijker klinkt het, dat men deze weinig omvangrijke st zal hebben medegenomen en allen bij elkaar geplaatst in het der plaats, waar de bisschop het meest vertoefde, denkelijk Utrecht, doch misschien ook elders, wanneer een kerkvorst voor ander kasteel voorliefde koesterde en daar veel verbleef 1).

Zoo blijkt dus het bisschoppelijk archief tot in de 15e eeuw in vrij wel ongeordenden toestand te hebben verkeerd. Aan dit ge aan systeem werd een einde gemaakt, toen de bisschoppen van Utr na de annexatie der Gaasbeeksche goederen in 1459, in het Duurstede een verblijf vonden, waar zij veilig voor hunne Utrecht onderdanen en toch niet te ver van het centrum hunner heersch verblijf konden houden. Duurstede werd eerlang residentie, en verwondert ons niet, dat wij daar ook het centrale archiefdepôt bisschoppen gevestigd vinden 2). Toen bisschop Philips van Bourgo

---

1) Volgens eene aanteekening van Dr. C. Booth zouden kanselarijregisters (en de bisschoppelijke charters) berust hebben in het archief van den Dom. Hij tee toch aan bij eene akte van 1406: „Het origineele vant volgende instrument berus in de archieven ten Dom, *alwaer oock tselve geregistreert is in diversorio Frider Blanckenheim*, *episcopi Trajectensis* fol. 227". (HS. v. Booth, geschonken door Mr. Grothe.) Inderdaad komt de bedoelde akte voor in het 1ste Diversorium van Fred. f. 228—231; doch ik acht toch het feit der bewaring van dit register in het ar van den Dom niet waarschijnlijk.

2) Vgl. 1ste Divers. Frid. d. Bl. f. 98: „Littera posita est in Vollenhoe in

in 1524 op Duurstede overleden was, bevonden zich „in de cancelerie boven ende beneden Diversche registeren, Leenboecken, Judicialia, Officiatoria ende andere registeren van diverschen heeren tyden, der kerck van Utrecht ende den gestichte betreffende." Alle vier de serieën der bisschoppelijke registers waren dus daar bijeen, en wel „van diverschen heeren tyden", dus niet alleen die van de laatste jaren, toen de bisschoppen op Duurstede gevestigd waren, maar ook de registers van vroegere vorsten, die uit de opgeheven depôts te Vollenhove, Deventer, Utrecht en Horst hierheen moeten gebracht zijn. Geen wonder dan ook, dat er materiaal was, om twee vertrekken („boven ende beneden") met het archief te vullen. Maar toch was dit nog niet alles: „in den grooten ronden toorn" vond men bovendien „allerley rekenscappen van den ampten ende officiën des gantschen gestichts ter beyder syden der Ysselen; ende oock mede der fursten coekenboecken ende een deel brieven, concordaten ende registeren, den gestichte van Utrecht aengaende; item mijns genadigen heeren muntysers; item diversche concepten van brieven ende andere scriften, by zijnre genaden tyde uytgegeven; item reversbrieven van leenen, die beswaert sijn [1])." Wij zijn den inventariseerenden klerk voor de nauwkeurigheid, waarmede hij te werk ging, dank verschuldigd. De nadruk, waarmede hij verzekert, dat de rekeningen op Duurstede „het gantsche gesticht ter beyder syden der Ysselen" betroffen, komt ons uitnemend te stade: het Duursteedsche depôt was dus wel bepaald het centrale, algemeene archief van den bisschop. En het voorbehoud, dat de klerk maakt door de mededeeling, dat de minuten van brieven alleen uit den tijd van bisschop Philips zelf dagteekenden, verklaart ons, waarom wij in n°. 7 en 8 juist van dezen vorst zoovele brieven bezitten: de vroegere waren blijkbaar reeds in 1524 vernietigd. Onder de „brieven ende concordaten" hebben wij gewis de oorkonden te verstaan, die

---

scriptorum." Later daarbij gevoegd: „Postquam (David de Burgundia) habuit possessionem castrorum Duerstede et Apcouda, transtulit istam litteram a Vollenhoe in Duerstede."

1) Inventaris van de nalatenschap v. bissch. Phil. v. Bourgondië, bij: Matthaeus, Analecta. I p. 220.

wij vroeger in de „schrinia" te Utrecht, Deventer en Vollenhove troffen.

Niet lang echter bleef het bisschoppelijke archief in zoo goeden verkeeren. Bij den afstand der temporaliteit van het sticht aan K werd bepaald, dat de bisschop aan den keizer zou afgeven „die boecken, rentboecken, cartularissen, registeren, reeckeningen andere schrifturen daertoe dienende, nyet uytgesondert [1])" („cum feudorum (et) reddituum, ac chartis, registris, computationibus aliis scripturis ad praemissa spectantibus, nullis seclusis" [2])). Inder moet die afgifte volgens de plechtige akte van 21 October 15 hebben plaats gehad: wij bezitten eene aanteekening over vervoer van charters door Montigny reeds in 1528 [4]). Meer st volgden eerlang: op 17 November 1531 [5]) en 5 October 1532 [6]) wer eerst drie, later zeven oorkonden uit het archief van den Dom ten zoeke der vijf kapittelen gevidimeerd. Blijkbaar stond dit in ver

---

1) V. d. Water, Plac. b. I p. 11.

2) V. d. Water, Plac. b. I p. 13.

3) V. d. Water, Plac. b. I p. 12.

4) H. v. Bommel, Bellum Traject. ed. De Geer, p. 51.

5) Op dien dag werden vervaardigd de nog in het archief van den Dom aanw vidimussen der volgende charters:

1. Schenking van de villa Amuda dd. 975. (Zie hierna no. 55.)
2. Overeenkomst met Otto, graaf van Gelder aangaande het bezit van Emm dd. 1235.
3. Schenking van het recht om een vrijstoel te hebben in Twente en Sall door Karel IV dd. 1361.

6) Op dien dag werden vervaardigd de nog in het archief van den Dom aanwe vidimussen der volgende charters:

1. Verklaring van Sweder van Montfoort aangaande de heerlijkheid Mont dd. 1345.
2. Overeenkomst met Amersfoort over het gerecht te Randenbroek dd. 1
3. Bevestiging door Karel IV van de schenking van Groningen dd. 1359.
4. Leenbrief waarbij Zweder van Montfoort het dijkgraafschap van den Le benedendams in erfleen ontvangt dd. 1405.
5. Belofte van Zweder van Montfoort over de uitspraak van bisschop Aernt Hoern dd. 1405.
6. Belofte van Johan van Montfoort over deze uitspraak dd. 1413.
7. Overeenkomst met Jacob van Gaesbeek aangaande den afstand van Wijck dd. 1449.

met eene vraag tot afgifte dezer stukken; want althans zes der in 1532 gevidimeerde stukken komen (met vele andere) voor op een reçu, den 5en October 1533 door den chartermeester van Holland, Vincent Corneliss., afgegeven wegens de overneming van vijftien oorkonden van het Domkapittel [1]). In 1537 volgde een nieuwe eisch tot afgifte van stukken [2]), denkelijk wel in hoofdzaak de 28 oorkonden, waarvan op 20 October 1537, weder op verzoek der vijf kapittelen, vidimussen uit het archief van den Dom werden afgegeven [3]).

---

1) Quittantie van den chartermeester, gedrukt bij: Dodt, Archief. III p. 61. (Het oorspronkelijke reçu berust nog in het archief van den Dom.) — Behalve de zes op 5 October 1532 gevidimeerde oorkonden, komt op het reçu o. a. ook voor eene oorkonde van 1399, houdende arrendatie van den tol en de gruit te Amersfoort. Het trekt de aandacht als iets onverklaarbaars, dat dit stuk nog 20 October 1537 in het kleine kapittelhuis ten Dom ten verzoeke van de vijf kapittelen gevidimeerd is; hoe beide feiten met elkander te rijmen zijn, weet ik niet.

2) Van de Water, Placcaatboek. II p. 981 § 118.

3) Op dezen dag werden vervaardigd de nog in het archief van den Dom aanwezige vidimussen der volgende charters:

1. Schenking van Oostergo en Westergo aan den bisschop dd. 1138.
2. Uitspraak door den legaat in het geschil over Zwadenburgerdam dd. 1226. (Zie hierna n°. 417.)
3. Bepaling (door den legaat) van den koopprijs der afgestane rechten in Salland dd. 1226. (Zie hierna n°. 416.)
4. Verkoop van de voogdij der mannen van St. Pieter aan den bisschop dd. 1313.
5. Opdracht van Egbertinchoff aan den bisschop dd. 1325.
6. Verkoop van Enschede aan den bisschop dd. 1331.
7. Overeenkomst met Amersfoort over de buitenburgers e. a. dd. 1344. (Zie hierna n°. 124.)
8. Aanbod tot ruiling van goederen met het klooster Kapenberg dd. 1344. (Zie hierna n°. 322.)
9. Ruiling van goederen met het klooster Kapenberg dd. 1344. (Zie hierna n°. 322.)
10. Overeenkomst over de lossing van Vollenhove c. a. dd. 1346.
11. Verkoop van het huis te Laghe aan den bisschop dd. 1346.
12. Vergunning der vijf kapittelen aangaande 's bisschops „voerslach" in het Oversticht dd. 1346. (Zie hierna n° 300.)
13. Opdracht van het huis te Laghe aan den bisschop dd. 1346.
14. Aanneming door Reinoud, heer van Coevorden, van het schoutambt van Twenthe en het huis te Goor dd. 1347.
15. Quittantie voor den verkoopsom van het huis te Laghe dd. 1349. (Zie hierna n°. 172.)
16. Overeenkomst met de steden van Overijssel over het stichten van burgen dd 1352.

De volledige lijst der stukken, die door 's keizers gemachtigden ten slotte overgenomen zijn, is niet samen te stellen. Want behalve de gevidimeerde en de op het reçu vermelde oorkonden, komen nog verschillende andere in aanmerking, die genoemd worden op eene lange lijst, getiteld: „*Littere subsequentes petuntur ex archivis, tangentes dominium temporale, ex parte Cesaree Majestatis*", en: „*Copie subsequentes, si littere non sunt in archivis; si sunt, petuntur ut supra*" 1). Maar in hoeverre de op deze lijst vermelde oorkonden werkelijk gevonden en afgegeven zijn, blijft onzeker, daar het reçu ontbreekt.

Reeds vroeg was de Utrechtsche overlevering zelve in het onzekere, welke stukken afgegeven waren. Niemand minder dan de beroemde Utrechtsche oudheidkundige, Arnoldus Buchelius, schreef aan het vervoer door de gemachtigden van keizer Karel het verlies toe van alle oude Utrechtsche keizercharters 2); bepaaldelijk noemde hij daar-

---

17. Overeenkomst met de stad Utrecht over het stichten van burgen dd. 1352. (Zie hierna no. 175.)
18. Belofte van Gijsbrecht van Nyenrode zich geen hoog gerecht aan te matigen dd. 1358. (Zie hierna no. 61.)
19. Bevestiging door Karel IV van den privilegebrief van Frederik II voor de geestelijke vorsten dd. 1359. (Zie hierna no. 51.)
20. Schenking door Karel IV van een vrijstoel in Twenthe en Salland dd. 1361; vidimus dd. 1365.
21. Overeenkomst over de uitwatering bij Sparendam dd. 1363. (Zie hierna no. 176.)
22. Erfpachtbrief van den tol enz. te Amersfoort dd. 1399.
23. Quittantie van de lossing van tol en gruit te Deventer dd. 1401. (Zie hierna no. 127.)
24. Opdracht van de heerlijkheid Kuinre aan den bisschop dd. 1407. (Zie hierna no. 80.)
25. Bevestiging der privilegiën van het sticht door koning Sigismund dd. 1416. (Zie hierna no. 27.)
26. Belofte van huldiging door Groningen dd. 1419. (Zie hierna no. 28.)
27. Verklaring over de lossing van het verpande veer te Deventer dd. 1450. (Zie hierna no. 128.)
28. Verklaring over het onderhoud van den Anxter dd. 1516. (Zie hierna no. 526.)

1) Een afschrift van deze lijst, geschreven door den bekenden vicaris ten Dom Wouter Brock, bevindt zich in het handschrift Aev. Med. Script. Hist. no. 120, fol. 61—64 der Universiteitsbibliotheek.

2) „Est hic (nl. te Gouda) turris, in qua antiquissima Batavorum privilegia, Burgundionum quoque et Austriacorum principum vetustissimae literae servantur; quae

ːr de zoogenaamde gouden bullen. En de omstandigheid, dat het ; bewaarde fragment van eene origineele keizeroorkonde (die van ›, zie N°. 2) werkelijk in het Algemeene Rijksarchief ontdekt is, zeker vóor deze bewering. Maar toch is er ook veel, dat er ı spreekt. De bovengenoemde lijst van aangevraagde charters is, ens het medegedeelde opschrift, zelf onzeker omtrent de aanwezigder origineele oorkonden te Utrecht. Wel staat bij sommige stuk-(zelfs zeer oude) een „numerus privilegiorum" opgeteekend; maar rs wordt alleen aangeduid de plaats van het kopieboek, waarin afschrift der gevraagde oorkonde te vinden was; slechts bij enkele uitsluitend bij betrekkelijk jonge) stukken wordt de archieflade, rin het stuk te vinden is, vermeld [1]. Er zijn nog meer redenen om

---

n tineis blattisque paulatim consumuntur, Hollandis volentibus, qui aliorum cipue Trajectensium) ornamentis et antiquitati quantum possunt detrahunt. In nempe conservari dicuntur vetustissima imperatorum diplomata, Trajectensibus ulibus et comitibus concessa, quibus et Hollandiae ac Frisiae domini appellantur, simul cum aliis a Karolo Austriaco imperatore ablata sunt." (Buchelius, Comarius, ad Sept. 1589.) — Elders (in een handschrift, berustende op het kasteel enbroek en gemerkt B, ald. op fol. 6 vo.) schrijft dezelfde Buchelius het vole onder eene afbeelding van de keizerlijke gouden bul: „Inscriptio et magnitudo, spissitudo sigillorum aureorum, inprimis Henrici III et Conradi III (alias II) ratorum, Groeningen, Trent et Twent cum Tiela ecclesiae Trajectinae donantium, cum literis contra jus fas et promissa Gaudam translata sunt a Burgundis, postı provintia haec in eorum potestatem pervenit. Horum sigillorum formam et ıitudinem Nicolaus Schoonhovianus hic, cum postremus Trajecti ad manus ret, expressit. Una facies continebat caput imperatoris barbatum et coronatum e ad scapulas inclusum, cum dextera extensa manu, juxta quam erat avicula lam; in altera erat insculpta urbs Roma, cum his verbis *Aurea Roma*. Ecclesia ctensis solet habere 4 aurea sigilla, videlicet: Henrici III de Groeninga anno , Conradi II de Frisia anno 1145, Henrici VI de Velua anno 1196, Frederici II latuantur nova telonia anno 1220, quae quatuor sigilla, unacum aliis 4 sigillis s Hollandini anno 1580 cum multis aliis literis et scripturis, in castro Gauda rvatis, Vulcano (si vera fama est) tradiderunt." Daarbij staat eene noot, door ıelius zelf geschreven: „Postremum hoc Frederici (nam. de oorkonde van 1220 de nieuwe tollen) adhuc hodie extat et conservatur in archivis Martinianis, vidi et expressi."

Toch was de steller der lijst blijkbaar van den inhoud van het archief van den goed op de hoogte. Immers hij vermeldt: „Due littere de erectione collegii in t, una est duplicata, alia non, de datis 1347"; wij weten reeds (zie boven p. VI), lit volkomen juist is.

Buchelius in dit geval te wantrouwen. Zeker is hij een deskundig
betrouwbaar zegsman, en als hij herhaaldelijk met groote ze
over het geval spreekt en zelfs beweert, dat de Hollanders uit
op den roem der Utrechtenaars de stukken met voordacht w
loosd en ten slotte verbrand hebben, dan maakt dit natuurlijk i
Maar in deze speciale aangelegenheid is er reden tot twijfel
verhaal van het verbranden der oorkonden — kwalijk te ge
waar het stukken betreft van zóo groot praktisch belang, — i
bepaald onjuist. Buchelius beweert, dat bepaaldelijk de vier
charters met gouden bullen, die het Domkapittel bezat, (nl. de
ters over Groningen dd. 1040, over Ooster- en Westergo dd.
over de Veluwe dd. 1196 en over de nieuwe Geldersche tolk
1220) door de Hollanders zouden zijn medegevoerd; hij verhaalt
daarbij, dat zekere Nicolaas van Schoonhoven ze, toen hij ze
het laatst in handen had, nauwkeurig heeft afgeteekend, en geeft
deze afbeelding eene kopie. Het verhaal schijnt dus wel vol
zeker en gewaarborgd. Maar het is toch stellig onjuist; want Buch
zelf heeft later (zeker met een beschaamd gelaat over zijn las
praatje!) daarbij aangeteekend, dat de jongste der vier gouden b
die omstreeks 1530 naar Holland vervoerd en eene halve eeuw
verbrand zouden zijn, bij nader onderzoek gebleken is, te zijnen
nog in goede orde te berusten in het archief van den Dom, wa
zelf ze in handen gehad en afgeteekend heeft [1]). Wat zal me
van 's mans verhalen gelooven? Het is mogelijk, dat de Holla
den Karolingischen oorkondenschat hebben medegenomen en ve
loosd; het is ook mogelijk, dat die reeds in de 12e eeuw b
brand van den Dom is te gronde gegaan.

Hoe dit zij, de afgifte der bisschoppelijke charters aan 's k
gemachtigden heeft stellig niet plaatsgehad met de noodige
Zoo werd de bul, houdende kennisgeving aan het Domkapittel v
benoeming van bisschop Philips van Bourgondië, medegenomen, h

---

1) Zie hiervoor p. XXVIII noot 2. Zie echter weder het hierna p XXXIII
gedeelde, waaruit blijkt, dat eene commissie uit de Staten van Holland in 1575
daad in de charterbewaarplaats op het kasteel te Gouda zes gouden bullen aan

.e natuurlijk in het kapittelarchief behoorde en hoewel de bisschop oor zich daarvan zelfs een vidimus had laten vervaardigen, dat ook het kapittelarchief berustte en dat 's keizers gemachtigden naievelijk vens medenamen. Niet anders ging het met de confirmatie, door eizer Karel IV in 1359 gegeven van den bekenden privilegebrief van eizer Frederik II aan de geestelijke vorsten, hoewel deze confirmatie ch op verzoek van het Domkapittel gegeven was en dus stellig in zijn chief behoorde, zoodat dan ook de vijf kapittelen het gewenscht chtten, van het stuk (in 1537) een vidimus te doen vervaardigen. et allerzonderlingst was wel de vergissing, dat van de op 20 October 537 ten verzoeke der vijf kapittelen vervaardigde 28 vidimussen van sschoppelijke origineelen drie stuks mede naar Den Haag gevoerd lijken te zijn, terwijl althans van de beide laatste de origineelen nog oor mij in het archief van den Dom aangetroffen werden; het is auwelijks mogelijk, deze verwarring te verklaren. Trouwens de keizerjke gedeputeerden waren uit den aard der zaak onvolkomen bekend et den toestand der bisschoppelijke oorkonden in het archief van den om [1]). Geen wonder is het dan ook, dat door hen niet minder dan 00 à 300 oorkonden, zonder twijfel behoorende tot de stukken van et bisdom, bij den Dom zijn achtergelaten; het moet trouwens erkend orden, dat verreweg de meeste daarvan slechts een historisch belang adden en reeds in de 16e eeuw voor de praktijk waardeloos waren eworden.

---

1) Zie hiervoor p. XXVIII. — Daarentegen getuigen sommige handelingen der gedeteerden bij uitzondering van groote nauwgezetheid. Van den beroemden landbrief van 75 bezat het Domkapittel drie origineele exemplaren: natuurlijk bestemd voor de Staten, or het kapittel zelf en denkelijk voor de ridderschap. Eén exemplaar daarvan was voorn van verschillende transfixen, houdende de bisschoppelijke confirmaties van 1393—1517, e bij de andere exemplaren ontbraken: zonder twijfel was dit dus het exemplaar r Staten. Welnu, juist dit exemplaar werd achtergelaten, terwijl 's keizers geachtigden de twee andere (die hun trouwens evenmin toekwamen) medevoerden. n den stichtingsbrief van het kapittel ter Horst dd. 1347 was, naar wij reeds weten, n bezegeld afschrift voor het Domkapittel vervaardigd. De klerk van den Dom had eide exemplaren gedachteloos voorzien van het merk: *Pertinet ad episcopum;* doch keizers gemachtigden lieten toch het afschrift, dat aan den Dom behoorde, wijselijk gen, terwijl zij het bisschoppelijke origineel medenamen.

De opeisching van bisschoppelijke oorkonden door 's keizers gemachtigden heeft zich stellig niet beperkt tot de door het Domkapittel bewaarde stukken. Natuurlijk is het archiefdepôt in de bisschoppelijke residentie Duurstede het eerst geledigd. Onder de in het Algemeen Rijksarchief aangetroffen oorkonden bevonden er zich dan ook vele o. a. betrekking hebbende op de bisschoppelijke domeinen, zelfs uit den laatsten tijd der temporaliteit, en bepaaldelijk ook betreffende Wijk bij Duurstede, die bezwaarlijk ergens anders dan op het slot Duurstede zelf geborgen kunnen zijn geweest [1]). Ook de inhoud van de Deventersche landskist blijkt van wege den keizer opgevraagd te zijn, maar deze poging slaagde niet door het verzet der Staten van Overijssel, die aanspraak op het bezit der stukken meenden te mogen maken [2]).

Ook de kanselarijregisters der bisschoppen, die op het kasteel Duurstede berustten, blijken opgevraagd en medegenomen te zijn. Ook dit vervoer schijnt vrij slordig te zijn geweest: de groote massa's bisschoppelijke rekeningen althans moeten volgens eene onzekere overlevering op Duurstede achtergebleven en daar later door brand vernield zijn [3]). Het is ten slotte niet mogelijk, om ook zelfs bij benadering eene volledige lijst samen te stellen van de verliezen, die het bisschoppelijk archief heeft ondergaan door de overdracht van stukken aan de gemachtigden van keizer Karel V.

Omtrent het lot der medegevoerde stukken echter zijn wij niet zoo onzeker. Het kan niet betwijfeld worden, dat de overgenomen oorkonden overgebracht zijn naar het slot te Gouda, waar ook vele oorkonden van de Hollandsche charterkamer berustten. Niet zeer gelukkig gekozen was deze bewaarplaats: stellig is meer gelet op beveiliging der stukken voor 's keizers vijanden dan dat waarborgen gezocht zijn tegen andere belagers van den schat, die ten

1) Bepaaldelijk blijkt dit uit de aanwezigheid onder de van het Algemeene rijksarchief overgenomen oorkonden van talrijke „reversbrieven van leenen die beswaert sijn" tot 1525 (N°. 287), die in 1524 op Duurstede aanwezig waren. (Zie hiervoor p. XXV.)

2) Judiciaal van den stadhouder George Schenck fol. LV (Rijksarchief in Overijssel). — Ook toen was de Hollandsche charterbewaarder Vincent Corneliss. een van 's keizers gedeputeerden.

3) Vermeulen, Verslag aangaande de archieven der provincie Utrecht (1850). p. 14.

otte gevaarlijker zijn gebleken. Buchelius verzekert, dat nog te nen tijde (1589) de stukken te Gouda waren en aldaar „tineis attisque paulatim consumuntur" [1]). Waarschijnlijk had hij gelijk: thans nog in 1572 berustten de Hollandsche charters op het kasteel Gouda [2]) en ook in 1575 werden ze daar nog door eene commissie ïvisiteerd [3]); bepaaldelijk waren daaronder toen ook „titulen ende rieven..... Sticht van Vuytrecht, Overyssel, Groninghen, Trente, wente ende andere anpalende landen ende heerlicheyden aengaende". e commissie vond deze kostbare collectie in een gewelfd vertrek van n der torens, gesloten door drie ijzeren deuren, die zij door een smid st openbreken. Het tooneel, dat zich toen aan hen opdeed, was droevend: de stukken bleken geborgen in kasten en koffers, maar niettemin bleken ze „deurgaens seer vochtich, eenighe van ouderdom rgaen ende oversulxs onleesbair, andere gans ende gaeff, waervan ses rieven met ses vuythangende goude segelen verciert waren, wesende drie van dien massijf ende de andere drie creux (?) ofte hol, die y van stuck tot stuck verlucht ende voor 't vier gedroocht ende ederom up haer plaets geleyt hebben". Niettegenstaande de onverantwoordelijke zorgeloosheid der Hollandsche archiefbewaarders, hadden e toch de moeite genomen de dus verwaarloosde oorkonden allen te doen inventariseeren door den auditeur der rekenkamer P. Herweyers; et repertorium, behoorlijk gewaarmerkt door den president Mr. Corn. uys, bevatte niet minder dan 296 beschreven bladen. Maar al was dit epertorium blijkbaar in 1575 nog zeer jong, er ontbraken reeds tal an registers en stukken, die daarin als aanwezig vermeld werden [4]); e geheele indruk, dien de bezoekers kregen van hun bezoek aan het

1) Zie hiervoor p. XXVIII noot 2.

2) Correspondance de Granvelle. IV p. 177, 277, 284. — Commissie van den prins van Oranje, dagteekenende van 23 Aug. 1572, afgeschreven bij het in de volgende noot vermelde rapport. Vgl. Fruin, Verspreide geschriften. II p. 293.

3) Zie afschrift van het rapport dezer commissie onder de stukken, door baron Van Tuyll van Zuylen aan het Algemeene rijksarchief geschonken. Het rapport, gedagteekend 6 Januari 1575, werd uitgebracht met het oog op het bewijs van de privilegiën van Holland, dat noodig kon zijn bij de toen aanstaande vredesonderhandelingen.

4) Zie het boven vermelde rapport der commissie.

vroeger met zooveel zorg behandelde depot, was blijkbaar trooste De erbarmelijke toestand, waarin de meeste door mij van het / meene rijksarchief overgenomen stukken tengevolge van vocht keeren, is dan ook stellig te wijten aan hun langdurig verblijf i vochtige Goudsche bewaarplaats. Hoe lang de stukken daar gebl zijn, is onzeker; ten slotte zijn ze echter overgebracht naar de cha kamer van Holland.

De kanselarijregisters der bisschoppen, die ook door den k zijn opgeëischt, zijn nooit te Gouda geweest. Blijkbaar zijn ze delijk overgebracht naar de Hollandsche rekenkamer [1]) of naa leen- en registerkamer, die ze in 1574 bij hare uitwijking Utrecht [2]) weder daarheen zullen hebben medegenomen. Altha 1580 (en nog later) had de griffier der Hollandsche registerk Mr. Cornelis Oem, die toen te Utrecht resideerde, de registers (zich [3]), en het volgende jaar (1581) blijken zij berust te hebb het archief der Hollandsch-Utrechtsche rekenkamer [4]), die toen te Utrecht gevestigd was. Later zijn de stukken grootendeels Den Haag teruggebracht [5]); zoo zijn ze eindelijk terechtgekomen i

---

1) Het Utrechtsche leenregister van bisschop Frederik v. Bl. berustte in 153 andere leenregisters bij de rekenkamer van Holland: de Staten van Utrecht beslo Juni 1536, om voor het lichten van extracten daaruit te betalen. (Zie eene kop zulk een extract uit het Utr. leenregister v. bissch. Fred. v. Bl. Coll. Booth. B 8

2) Den 19en Januari 1574 werd door het Hof van Utrecht territoir vergund a Hollandsche leenhof, „jegenwoerdelick wezende binnen dezer stadt Vuytrecht." set, Register. Algemeen Rijks-archief.)

3) Extract uit den inventaris der Registerkamer dd. 1580, met kopie-brief van hertog Matthias dd. 31 Maart 1580 (Rijksarchief in Overijssel). Vgl. den inventa in 1580 door Oem aan de Hollandsche gedeputeerden afgegeven stukken, verm Verslagen van 's Rijks archieven. 1889 p. 17. Vgl. ook Resolutiën v. riddersc steden van Overijssel 1 November 1594, 1 September 1595.

4) Afschrift eener akte van 10 September 1464 (onder de losse afschriften Utrechtsche rijksarchieven) met het volgende onderschrift: „Geëxtraheret vuyt registre, geïntitulert *Officiatorum domini Davidis*, berustende in der Camere v rekeningen binnen Utrecht, genomen aldaer fol. XCVI, ende is daermede nae gaende collatie, gedaen ter ordonnantie van den luyden derselver rekeningen, be taccorderen op die XXVI Januarij 1581, by my J. de Jonge."

5) Bij het Satisfactieverdrag van 1577 art. 24/25 (Placcaatb. I p. 50) werd o. paald, dat de papieren, berustende onder de naar Utrecht uitgeweken oude Holla

lgemeene rijksarchief, waar ook de uit de vochtigheid der Goudsche welven geredde bisschoppelijke charters ten slotte een veilig toevluchtsoord hadden gevonden.

Reeds toen hadden de Staten van Utrecht wellicht enkele der bisschoppelijke kanselarijregisters op de oude rekenkamer veroverd. Althans verschillende kanselarij-registers moeten zich later (door onbekende oorzaken) in het archief dier Staten bevonden hebben [1]; van daar toch heeft gewis de bekende verzamelaar Dr. C. Booth de registers ontvoerd, die later in zijn bezit waren, en ook Bondam of Musschenbroek (wier collecties grootendeels uit bestanddeelen van het Utrechtsche provinciaal archief gevormd zijn) heeft een bisschoppelijk register bezeten, dat onlangs te Cheltenham ontdekt en thans hierheen teruggekeerd is [2]. Ook naar elders dwaalden sommige bisschoppelijke registers af door den belangstellenden ijver der Staten van Overijssel, die voortdurend pogingen deden om mede een deel van den buit te verkrijgen. Reeds kort na de annexatie van het archief schijnt de Hollandsche rekenkamer de Overijsselsche leenregisters der laatste bisschoppen afgegeven te hebben; althans wij vinden ze in 1548 onder den secretaris van den stadhouder, die ze blijkbaar voor zijne administratie behoefde [3]. Doch zoodra de afscheuring van Spanje had plaats-

---

rekenkamer, alleen voorzooveel ze Holland betroffen zouden worden afgegeven aan de nieuwe Hollandsche rekenkamer. Het beheer der Utrechtsche domeinen kwam aan de Staten van Utrecht zelven; maar het archief van de Utrechtsche afdeeling der rekenkamer schijnt toch niet in zijn geheel aan de Staten overgedragen te zijn: stukken daaruit zijn later zoowel in het Algemeene rijks-archief als in het Utrechtsche rijksarchief aangetroffen.

1) Verhandelingen van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde. II 2 p.122. — O. a. bevonden zich daar de Utr. leenregisters van Frederik v. Bl. en Rudolf v. D., die voorkomen op eene der lijsten, gevoegd bij den hierna (p. XXXVI noot 6) te vermelden brief van J. van Raesfelt dd. 1638. — Zeker echter is niet het bezit van *alle* stukken te Utrecht aan restitutie te danken: er berusten toch te Utrecht door onbekende oorzaak sedert menschengeheugenis twee Overijsselsche registers, die de Staten van Utrecht natuurlijk niet van de Hollandsche Rekenkamer gevraagd en gekregen kunnen hebben en die dus bij het vervoer naar Den Haag te Utrecht moeten gebleven zijn.

2) Het archief betreffende 's bisschops geestelijk gezag werd zeker niet door 's keizers gemachtigden overgenomen. Het moet aan den aartsbisschop verbleven zijn, en men zou het thans zoeken in het archief der O. R. Clerezy; doch aldaar vindt men niets noemenswaardigs van vóór 1580.

3) Rekening van de heerl. Blanckenberch ov. 1548, f. 27. (Rijksarch. in Overijssel.)

gehad, deden de Staten van Overijssel herhaaldelijk pogingen zelven iets te krijgen: in 1579 [1]), 1581 [2]), 1594 [3]), 1604 [4]), 16 1635 [6]) en 1638 [7]) drongen zij aan op afgifte van een deel het depot, en wij hebben het bewijs, dat hunne pogingen al eenmaal geslaagd zijn: op 24 Januari 1613 gaf de rekenkamer stukken af [8]), waarvan echter slechts drie thans nog bewaard Nog op andere wijzen (wellicht door verwaarloozing) moet echte archief der rekenkamer bisschoppelijke archiefstukken verloren hel verscheidene nummers toch, die in de 17e eeuw onder haar b ten, zijn thans verdwenen [9]), o. a. een stuk, dat zij vroeger a Staten van Overijssel betwist had. Wat er restte aan registers in 1861—1867 door het Algemeene rijksarchief afgegeven. Het ijsselsche archief ontving in 1861 (en 1867) in depot eenige stukke het daar aanwezige gedeelte van het bisschoppelijk archief mee verdubbelden; Utrecht verkreeg in 1863 het overige. Aan den d schapen onvoldoenden toestand, die de meeste (niet alle) op de provinciën betrekking hebbende stukken aan Utrecht toewees, daarentegen enkele zuiver Overijsselsche stukken te Utrecht bleven, een einde gemaakt door de ministeriëele beschikking van 4 Dec

---

1) Request der Overijsselsche afgev. aan aartsh. Matthias, met apostil dd. 1579. (Arch. van Deventer.)

2) Instr. der Staten van Overijssel aan hunne gedeputeerden ter Generaliteit d gecit. in: Verh. der Maatschappij van Ned. Letterkunde. II 2 p. 118.

3) Resol. van ridd. en sted. dd. 1 Nov. 1594, 1 Sept. 1595, geciteerd l. c.

4) Resol. ridd. en sted. dd. 8 Mrt. 1604, geciteerd l. c.

5) Resol. ridd. en st. 5 Nov. 1612: „Gedeputeerden nae 's Gravenhage gaende gelastet ende geauthoriseert, om aldaer vuyt die Reeckencamer van Hollan *eene verseheronge* te lichten ende an handen der Ordennaris Gedeputeerden te alle registeren, brieven ende andere pappyren, dese lantschap van Overyssell en concernierende." — Lijst der Overijsselsche stukken, berustende bij de Reken met reçu dd. 1613. (Afschr. Rijksarch. in Overijssel.) — Vgl. Verh. der Maats v. Ned. Letterk. II 2 p. 118.

6) Brief v. J. v. Raesfelt (aan den griffier v. Ov.?) dd. 8 Juni 1638. Met l

888, volgens welke alles, wat van het archief der bisschoppelijke anselarij over is, thans in het Utrechtsche rijks-archiefdepôt is ereenigd, terwijl de dubbelen in het Overijsselsche depot berusten.

Toen dit heugelijke resultaat door mij niet zonder moeite verkregen as, bleef nog over een onderzoek naar de bisschoppelijke charters, ie allen verdwenen waren. Allereerst vestigde ik het oog op de tukken, die, naar bij overlevering bekend was, moesten berusten n het Algemeene Rijksarchief. Ik bezat daarvan geene lijst; maar anvankelijk meende ik die zonder groote moeite te kunnen samenstellen. In den hierna volgenden inventaris zijn (onder N°. 46 en 47) beschreven twee „regysters van den tractate, tytelen ende munimenten van der overgyfte ende transport ... van der temporalité ... van Uytrecht ende Overijssel mit hoeren toebehoeren." De titel van dit register maakte het aannemelijk, dat daarin de rechtstitels zouden zijn afgeschreven, door keizer Karel V krachtens de overdracht der temporaliteit van het sticht verkregen. En de inhoud van het stuk bevestigde deze onderstelling volkomen: alle in de twee registers afgeschreven charters waren blijkens hun inhoud zonder twijfel afkomstig uit het archief der bisschoppen van Utrecht. Ik vervaardigde dus eene lijst van al deze stukken, bracht die in chronologische orde en stelde aan Zijne Excellentie den Minister van Binnenlandsche Zaken voor, om de op deze lijst vermelde charters, voor zoover ze nog in het Algemeene Rijksarchief bleken te berusten, naar mijn depot over te plaatsen. Na ingewonnen advies van den Algemeenen rijksarchivaris heeft de Minister bij beschikking van 20 Juli 1894 K. W. 1597 volgens dit voorstel besloten. Dientengevolge ontving ik eene collectie van 64 oorkonden, allen in de twee bedoelde registers gekopiëerd [1])

---

1) Ik meende aanvankelijk een middel van controle te ontdekken in de dorsaalnotities, die op elk der ontvangen oorkonden bleken voor te komen en die steeds een folio-nummer en een artikel-nummer vermelden; ik hoopte, dat die nummers zouden overeenkomen met die der genoemde „Regysters van den tractate van der temporalité." Dit was echter niet het geval; later is mij uit het rapport der hiervoor (p. XXXIII) vermelde commissie van 1575 gebleken, dat deze nummers betrekking hebben op het door den auditeur P. Herweyers vervaardigde repertorium van den inhoud der Goudsche charterbewaarplaats (zie hiervoor p. XXXIII), dat inderdaad volgens folio's en artikels genummerd blijkt te zijn geweest.

Mijne conclusie was echter niet g e h e e l juist geweest. Immers de Algemeene rijksarchivaris verklaarde bij de overdracht der stukken, dat de voorraad Utrechtsche bisschoppelijke oorkonden, die in het Algemeene rijksarchief berustten, door deze zending verre van uitgeput was. Wilde ik derhalve het bisschoppelijk archief volledig maken, dan behoorde ik eene lijst ook van deze achtergebleven stukken over te leggen. In mijn antwoord aan den Minister betoogde ik, dat de onjuistheid mijner stelling toch nog niet bewezen scheen; immers ik had beweerd, dat de twee registers afschriften bevatten van de van h e t D o m k a p i t t e l overgenomen charters, en het was niet gebleken, dat ook de thans in het Algemeene rijksarchief achtergebleven oorkonden werkelijk van het Domkapittel afkomstig waren; de aard van eenige dezer stukken scheen het zelfs m. i. aannemelijk te maken, dat deze van elders kwamen, bepaaldelijk uit het bisschoppelijke depôt op het slot Duurstede [1]). Met zekerheid was dit niet uit te maken; we zeker was het echter, dat de lijst der charters, die ik leveren zou, niet samengesteld kon worden. De Algemeene rijksarchivaris was niet gelukkiger. Ten slotte besloten wij, ten einde raad, een anderen, minder zekeren weg in te slaan.

De charters van het Algemeene rijksarchief zijn door Bakhuizen van den Brink (volgens de thans aangenomen denkbeelden over archief regeling, zeer ten onrechte) gerangschikt niet volgens hunne herkomst maar volgens hunnen inhoud. Zoo zijn dus a l l e oorkonden, be trekking hebbende op deelen van het Nedersticht en van het Over sticht, in twee afzonderlijke rubrieken vereenigd. Men mocht aan nemen, dat zich (wellicht met enkele hoogst onbeduidende uitzonderingen) in deze twee rubrieken alle oorkonden bevonden, die uit het bisschop pelijk archief afkomstig waren: zoo althans was het gevoelen van den Algemeenen rijksarchivaris. Deze had nu de goedheid de beschrij vingen dezer stukken naar Utrecht op te zenden. Aangename ver rassing! Niet alleen bleek het mij bij het doorzien dezer titels, dat zich daaronder tallooze belangrijke charters bevonden, die zonder de

---

1) Zie hiervoor p. XXXII noot 1.

ringsten twijfel uit het bisschoppelijk archief afkomstig waren; maar ›g heuchelijker feit!) het getal der stukken, over wier afkomst ijfel mogelijk was, bleek verblijdend gering.

Zoo meende ik derhalve met eenig vertrouwen eene lijst der nog het Algemeene rijksarchief aanwezige 240 bisschoppelijke oorkonn aan den Minister te kunnen inzenden. Den 26 November 1898 W. 2893 volgde het besluit tot overplaatsing ook van deze stukn naar mijn depôt. Toen ik de oorkonden hier ontving en per›nlijk in originali kon raadplegen, werd de twijfel over de herkomst r weinige questieuse stukken bijna in alle gevallen opgeheven. De kele, waarbij onzekerheid bleef bestaan, behoorden natuurlijk billlijkidshalve in het Algemeene rijksarchief, waar zij gevonden waren, blijven. Krachtens besluit van den Minister dd. 29 Maart 1900 W. 804 zijn dan ook enkele stukken aan den Algemeenen rijkschivaris teruggezonden [1]).

Gemakkelijker slaagde ik daar, waar ik de grootste moeielijkheden d verwacht: met den inhoud der beide landskisten, die niet aan t rijk behoorde. De samenstelling van eene lijst van den inhoud r Deventersche landskist was volgens de bewaarde inventarissen makkelijk. Door de welwillende medewerking van mijn toenmaligen ıbtgenoot Le Cosquino de Bussy, die den Deventerschen wethouder, jlen Mr. A. van Delden, van de billijkheid van een afstand der ıkken wist te overtuigen, gelukte het, om op 8 Januari 1894 een sluit van den Deventerschen gemeenteraad te verkrijgen, waarbij de ıstreeks 80 charters der Deventersche landskist in bruikleen aan het trechtsche depôt werden afgestaan.

Het Utrechtsche gemeentebestuur had ongeveer tegelijkertijd, den 1 November 1893 (en 24 December 1894), in denzelfden geest beoten. De inhoud dezer landskist kon volstrekt niet met dezelfde kerheid bepaald worden: slechts vier charters uit de Utrechtsche kist aren met zekerheid aan te wijzen. Maar dit werd niet als bezwaar

1) Enkele charters, zonder twijfel afkomstig uit de archieven van Utrechtsche loosters en gilden en door onbekende oorzaken naar het Algemeene rijks-archief gedwaald, werden toen afgestaan aan de gemeente Utrecht.

tegen de afgifte aangevoerd. Immers in den gedrukten inventaris van het Utrechtsche gemeente-archief waren de charters, die volgens hun inhoud tot het bisschoppelijk archief behoorden, reeds vereenigd tot eene afzonderlijke rubriek, die *De Utrechtsche landskist* heette; B. en W. meenden dus, zonder bezwaar de in deze rubriek beschreven charters (ongeveer 100 stuks) in bruikleen te kunnen afstaan.

Toen zoodoende in mijn depot alle oorkonden bereenigd waren, die uit het bisschoppelijke archief afkomstig en daarbuiten afgedwaald waren, moesten nog de stukken uit het bisschoppelijk archiefdepôt bepaald worden, die reeds van ouds hier berustten. Allereerst kwamen in aanmerking twee kleine collecties, die uit het stedelijk archief afgedwaald waren en stellig uit de Utrechtsche landskist afkomstig waren. Eene kleine verzameling van zeven oorkonden, vroeger (om onbekende redenen) bewaard in de Utrechtsche Universiteits-bibliotheek, was reeds in 1881 naar mijn depôt overgeplaatst. Eene iets grootere verzameling (vijftien stuks, voornamelijk uit de 14e eeuw) was reeds vroeger volgens den inhoud der stukken door mij herkend en afgezonderd uit de sedert jaren in mijn depôt berustende charterverzameling van Dr. C. Booth. Daar Booth burgemeester is geweest en veel belang in de Utrechtsche geschiedenis stelde, schijnt het helaas niet onzeker, op welke wijze d e z e oorkonden uit het stedelijk dépôt zijn afgedwaald.

Toen moest echter nog de aanwijzing volgen van het grootste deel der bisschoppelijke charters, die waren achtergebleven in het archief van den Dom. Reeds bij een oppervlakkig doorzien van den inventaris bleek het, dat ook na den door Karel V gepleegden roof tal van charters bij den Dom waren blijven berusten. Aanvankelijk meende ik die stukken gemakkelijk te kunnen bepalen: ik verzamelde eenvoudig de oorkonden, waarop het merk *Pertinet ad episcopum* voorkwam. Maar het getal dezer stukken, die nog bij den Dom aanwezig waren, bleek gering (22 stuks), en zeer spoedig kon ik mij overtuigen, dat ook na verwijdering daarvan nog tallooze oorkonden, afkomstig uit het bisschoppelijk depôt, bij den Dom aanwezig bleven. Ter bepaling van deze zeer talrijke stukken heb ik geen ander criterium gevonden dan den inhoud der stukken, zooals die uit de inventarissen bleek. Ik begreep, dat deze weg niet zeker was; jarenlang heb ik

an ook het werk verschoven, meenende dat ik de afscheiding der tukken eerst goed zou kunnen verrichten, als ik ze allen zelf op nieuw eschreven en daarna geordend had, met gebruikmaking ook van alle orsaal-notities en andere uiterlijke merkteekenen. Maar het éene jaar a het andere verliep, zonder dat ik met dit zeer uitgebreide werk zelfs en begin kon maken. Toch scheen mij de definitieve beschrijving van schatten van het herstelde bisschoppelijk archief zelf en de publicatie er beschrijving het dringendst noodige werk, dat mij wenkte. Wilde daarmede wachten, totdat volledige zekerheid en absolute volmaakt-id bereikt konden worden, dan vreesde ik ten slotte bij mijn leven noodige werk niet meer tot stand te zullen kunnen brengen.

Uit de inventarissen der charters van den Dom heb ik derhalve alle rkonden bijeenverzameld, die mij met mogelijkheid volgens hunnen houd uit het bisschoppelijk archief afkomstig schenen te kunnen n; het waren er niet minder dan een 500 tal. Deze stukken b ik allen stuk voor stuk in originali onderzocht en op nieuw schreven. Zoo is het mij gelukt, om bij nagenoeg allen volkomene kerheid te verkrijgen over de vraag, of ze al of niet uit het bis-choppelijk archief afkomstig waren; in de zéér enkele gevallen, aar twijfel mogelijk was, heb ik natuurlijk beslist ten gunste van het rchief van den Dom. — Een voorbeeld kan duidelijk maken, met eveel moeielijkheden dit werk gepaard ging. Bij het doorlezen van n inventaris der charters van den Dom trof ik er zeer vele aan, trekking hebbende op den eigendom van het goed Moershorst onder oudenberg, voornamelijk in de 15e eeuw. Daar het geheel onaan-emelijk scheen, dat in zóó laten tijd stukken betreffende de bisschop-elijke domeinen nog in het archief van den Dom geborgen zouden n, wees ik deze stukken aanvankelijk zonder aarzeling aan den Dom e; totdat ik, voortlezende, eindelijk stuitte op een charter, waarbij oershorst werd overgedragen aan bisschop David van Bourgondië. een scheen dus het onwaarschijnlijke zeker geworden te zijn: Moers-rst was inderdaad een bisschoppelijk domein, en alle bedoelde oor-nden moesten dus weder opgezocht en met het bisschoppelijk archief eenigd worden. Maar toen ik bij het beschrijven der uitgezochte stukken k die over Moershorst in originali onder de oogen kreeg, merkte ik in

dorsen van een daarvan op de woorden: *Vicaria domini Davidis.* D
aanteekening wees een nieuw spoor. Het was zeer gewoon, dat
Utrechtsche bisschop voor zijne zielsrust eene vicarie stichtte in
Dom; niet vreemd scheen het, dat bisschop David dit voorbeeld zij
voorgangers zou hebben gevolgd. Bij onderzoek bleek dit dan o
inderdaad het geval te zijn: de stichtingsbrief der vicarie werd in l
archief van den Dom aangetroffen en bevatte werkelijk de overdrac
van het goed Moershorst. Zoo moesten dus alle daarop betrekki
hebbende charters op nieuw, en thans voor goed, maar het archief v
den Dom overgeplaatst worden. — Op dergelijke wijze is ten slo
nagenoeg de helft der aanvankelijk overgenomen stukken door mij,
bepaaldelijk behoorende tot het archief van den Dom, daarheen ter
gebracht; de wederhelft echter meende ik dan ook met vertrouwen bij l
archief der bisschoppen te kunnen inlijven. Ik verheug mij te kun
herhalen, dat thans slechts in zéér enkele gevallen eenige twi
omtrent de herkomst der stukken is overgebleven.

Toen zoodoende ook alle charters uit het archief van den Dom r
het bisschoppelijk archief hereenigd waren, bevatte dit in het geheel bi
800 oorkonden, — een belangrijk resultaat van het jarenlange verzamel
Ik heb die allen op nieuw beschreven [1]) en de beschrijvingen ten slo
systematisch ingedeeld. Over deze indeeling en ordening der stukken l

1) Ik heb daarbij steeds bij elk stuk vermeld, van waar het hierheen is overgebra
ten einde mogelijke fouten, die begaan kunnen zijn, zoo noodig altijd weder te kun
ontdekken en herstellen. Zoo beteekenen achter eene beschrijving de letters:

Dom dat het stuk is overgebracht uit het archief van den Dom.

R dat het stuk is overgebracht uit het Algemeene rijksarchief.

U dat het stuk is overgebracht uit het archief der gemeente Utrecht (Utrechts landskist).

U S dat het stuk is overgebracht uit twee kleine collecties in het rijksarchief Utrecht (Utrechtsche landskist).

D dat het stuk is overgebracht uit het archief der gemeente Deventer (Deventers landskist).

U Pr dat het stuk van ouds berust in het archief der provincie Utrecht.

O dat het stuk is overgebracht uit het archief in Overijssel.

B dat het stuk afkomstig is uit de collectie handschriften van Dr. C. Booth.

O M dat het stuk is overgebracht uit het archief van het kapittel van Oudmuns

U St dat het stuk afkomstig is uit het archief der gemeente Utrecht.

U B dat het stuk is overgebracht uit de Universiteitsbibliotheek alhier.

ik niet veel te zeggen. Daar alle aanduidingen van eene oude ordening verdwenen waren, heb ik alle stukken geheel willekeurig volgens hun inhoud gerangschikt, hetgeen geen bezwaar leverde bij dit archief, waarvan het overgroote deel thans uit oorkonden bestaat. Alleen verdient het vermelding, dat bij dezen arbeid nogmaals duidelijk bleek, hoe zonderling de bisschoppelijke kanselarij was te werk gegaan bij het verdeelen der haar toevertrouwde oorkonden over verschillende depôts, en hoe de vereeniging der overgenomen bisschoppelijke charters in het Hollandsche archiefdepôt deze fout slechts onvolkomen had hersteld. Want nu de oorkonden in systematische orde gebracht waren, zoodat het bijeenbehoorende bijeengevoegd was, bleken telkens (zelfs bijna in den regel) in hetzelfde nummer vereenigd te zijn oorkonden, die afkomstig waren uit twee of meer depôts.

Toen alle oorkonden gerangschikt waren, heb ik ten slotte de vraag overwogen, of de door den registrator der 14e eeuw ten onrechte bij het bisschoppelijk archief ingelijfde charters en de in de 16e eeuw door de keizerlijke commissarissen wederrechtelijk medegenomen oorkonden thans, nu ze naar Utrecht waren teruggekeerd, niet weder uit het bisschoppelijk archief, waartoe ze niet behoorden, verwijderd moesten worden. Inderdaad heb ik met enkele stukken aldus gehandeld, maar toch uitsluitend met de zéér weinige, waarbij (bijv. door de aanwezigheid van duplicaten of op andere wijze) met volkomene duidelijkheid bleek, dat hier eene vergissing had plaatsgehad. Buitengewone voorzichtigheid scheen mij hier geboden, daar ik, zelfs al kon ik stellig bewijzen dat een stuk niet tot het bisschoppelijk depôt behoorde, nagenoeg nooit met even groote beslistheid de plaats kon aanwijzen, van waar de keizerlijke commissarissen het hadden ontvoerd. Steeds liep ik dus gevaar, het in het bisschoppelijke archief misplaatste stuk over te brengen naar een ander depôt, waar het evenzeer misplaatst was en waar het bovendien nooit door den historischen gang van zaken was gebracht. Dus meende ik gevaar te loopen om de fouten, die mij aanstoot gaven, niet te verbeteren, maar nog te verergeren [1]).

---

1) Alleen de volgende charters zijn dus teruggebracht naar het archief van den Dom:

Voor de afdeeling kanselarijregisters werden uit het archief van den Dom nog enkele aanwinsten verkregen. Bij het inventariseeren der boekdeelen en bundels van de archieven der vijf kapittelen zijn steeds enkele stukken gevonden (en in eene afzonderlijke rubriek vereenigd), die schenen te behooren tot het bisschoppelijk archief en die om onbekende redenen afgedwaald moesten zijn. Het scheen niet gewenscht deze stukken over te plaatsen, zoolang over hunne geschiedenis niets bleek. Maar bij den Dom was deze afdeeling bijzonder groot: zéer verklaarbaar, want de Domdeken was gewoonlijk sede vacante tijdelijk vicaris-generaal, en het lag dus voor de hand aan te nemen, dat zoodoende vrij wat stukken uit het bisschoppelijk archief bij den Dom zouden zijn aangeland. De bedoelde archiefstukken van den Dom zijn dan ook allen met het archief der bisschoppen vereenigd. — Enkele andere stukken uit dit archief heb ik nog daarbij gevoegd; het zijn registers, afkomstig van klerken van het Domkapittel, die tegelijk eenigerlei functie in de bisschoppelijke administratie hebben vervuld en wier registers derhalve eigenaardig in het bisschoppelijk depôt geplaatst schenen te zijn.

Zoo is het geheel bijeengekomen, waarvan ik den inventaris hierbij in het licht geef. Ik ontveins mij zelven niet, dat de geschiedenis der collectie eenigszins abnormaal is en dat het gereconstrueerde archief der bisschoppen door sommigen eenigszins meesmuilend zal worden aangezien. Ik erken, dat er bezwaar kan gemaakt worden; maar ik heb toch geen berouw over hetgeen ik heb gedaan. Het volmaakte is stellig niet bereikt: zeer waarschijnlijk zullen hier en daar nog bestanddeelen van het bisschoppelijk archief zijn achtergeble-

---

1°. de oorkonde over den verkoop van het graafschap te Utrecht dd. 1224. 2°. het duplikaat der overdracht van Stoutenburg dd. 1259. 3°. het vidimus van den stichtingsbrief van het kapittel te Horst dd. 1347. 4°. het duplikaat van den landbrief dd. 1375. 5°. de origineele kennisgeving van de benoeming van bisschop Philips dd. 1516. 6°—8°. de drie in 1537 ten behoeve der vijf kapittelen vervaardigde vidimussen van bisschoppelijke oorkonden dd. 1138, 1416 en 1516 (waarbij ik van de laatste twee de origineelen in de plaats der vidimussen overplaatste). — De confirmatie van den privilegebrief voor de geestelijke vorsten dd. 1359 (N°. 51) zou ik mede teruggebracht hebben, indien dit stuk niet reeds in 1537 voor de vijf kapittelen gevidimeerd was, zoodat dit vidimus thans de plaats van het origineel inneemt.

ı, die ik bij uitgebreider onderzoek zou hebben kunnen vinden en erplaatsen. Maar waarschijnlijk zou er bij zulk eene grondiger vatting der zaak van eene reconstructie van het bisschoppelijk chief geheel niets gekomen zijn en althans de inventaris, die thans t licht ziet, door mij niet meer uitgegeven zijn. Dat ik echter verschijning van dit voor de Utrechtsche geschiedenis belangrijke cument thans nog mag beleven, is mij eene reden tot groote dankıarheid.

S. MULLER Fz.

I. STUKKEN VAN ALGEMEENEN AARD.

1. DIVERSORIA, BRIEVEN EN FORMULIERBOEKEN.

1. Diversorium van bisschop Jan van Diest (fragment). 1333. 1 stuk.

N.B. Geschenk van Regenten van het Gereformeerd Burgerweeshuis te Utrecht.

2. „*Eerste* diversorium Friderici de Blanckenhem, *biscop van Utrecht*, *primum. Utrecht ende Overysele.*" 1393—1417. Met fragmenten van het 2de diversorium over 1407—1419. Dl. I gem. H. en later G. (Deel I is thans met de fragmenten van deel II samengebonden in één band.) 1 deel. UPr.

N.B. Het 1ste deel bestaat uit stukken van zeer verschillende handen op papier en perkament, later te zamen gebonden; het is echter met eene hand der 15de eeuw gepagineerd, welke pagineering in het 2de deel doorloopt. — De fragmenten van het 2de deel (losse bladen) zijn verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht, dat ze in October 1868 op eene auctie te Utrecht aankocht. — Een 3de deel wordt (als „IIIde diversorium F. de Blanckenhem") vermeld op eene lijst van bisschoppelijke archiefstukken, bewaard bij de Hollandsche Rekenkamer in of omstreeks 1638, die berust in het Rijksarchief in Overijssel; het is thans in het Algemeen Rijksarchief niet meer aanwezig.

3. „........ domini Rodolphi episcopi Traiectensis terrarum (?) dyocesis universe. *Diversorium Rudolphi primum*". „*Diversorium Rudolphi secundum.*" 1427—1438, 1441—1455. Gem. R. en RII. 2 deelen. UPr.

N.B. Het 1ste deel is afkomstig uit de collectie Booth; het register en het slot, in een ander nummer derzelfde collectie ontdekt, zijn later met het deel hereenigd. — Eenige bladen van het 2de deel zijn verkregen door ruiling met het stadsarchief van Utrecht, dat ze in October 1868 op eene auctie te Utrecht aankocht.

4. „Diversorium Davidis." 1457—1496. Gem. Z. 1 deel. UPr.

N.B. De oude bladwijzer is gevonden in het Liber officiatorum Davidis.

5. „Diversorium pro tempore domini Philippi de Burgur *necnon illustrissimi principis et domini Henrici comitis Palatin Bavarie ducis etc.*" 1517—1523. Gem. LL. 1 deel. R.

N.B. Het ontbrekende diversorium van bisschop Frederik van Baden (1496— wordt (als „Diversorium diversarum causarum tempore Frederici de Ba vermeld op de boven (N°. 2 noot) genoemde lijst van bisschoppelijke ar stukken in het archief der Hollandsche Rekenkamer; het is echter verloren.

6. („Diversorium illustrissimi principis et domini Henrici coı Palatini ac Bavarie ducis etc.") 1524—1527. (Gebonden ac n° 5.) R.

7. Minuten van brieven van bisschoppen van Utrecht. 1 omslag. I
a. Frederik van Baden. 1510—1516. 17 stuks.
b. Philips van Bourgondië. 1518—1524. 49 stuks.
c. Hendrik van Beyeren. 1528. 1 stuk.

8. Brieven aan bisschoppen van Utrecht. 1 omslag. UPr.
a. Jan van Arkel. (?) 1 stuk.
b. David van Bourgondië. 1484, 1491. 2 stuks.
c. Frederik van Baden. 1505—1514. 5 stuks.
d. Philips van Bourgondië. 1518—1524. 92 stuks.

N.B. Enkele brieven zijn overgenomen van het Algemeene Rijksarchief, gesch(door den aartsbisschop der Oud R. C. Clerezy (uit het archief der Oud Clerezy), Mr. J. A. Grothe (uit de collectie Booth) en den heer G. C. van den Wijngaard; enkele andere zijn aangekocht van Mr. J. des I (uit de collectie Beeldsnijder van Voshol) en op eene auctie te Amste

9. „*Formulare tempore Friderici factum.*" Formulierboek b(tende akten van bisschop Frederik van Blankenheim. (1ste helft 15de eeuw.) 1 deel. UPr.

N.B. Behoort tot het bisschoppelijk archief, daar het opschrift op den oms geschreven met dezelfde hand als die der andere registers.

10. „*Formulare tempore Friderici de Blanckenhem.*" Formuliert bevattende akten van bisschop Frederik van Blankenheim. (1ste der 15de eeuw.) 1 deel. UPr.

N.B. Behoort tot het bisschoppelijk archief, daar het opschrift op den oms geschreven met dezelfde hand als die der andere registers.

11. „Diversorum formulare et presentaciones tempore Da factum". Formulierboek, bevattende akten van bisschop David Bourgondië. (2de helft der 15de eeuw.) 1 deel. U Pr.

N.B. Behoort tot het bisschoppelijk archief, daar het opschrift op den oms geschreven met dezelfde hand als die der andere registers.

12. Formulierboek, bevattende akten der bisschoppen Rudolf, David en Frederik en verder brieven en formulieren van adressen. 15de en 16de eeuw.) 1 deel. UPr.

N.B. Behoort tot het bisschoppelijk archief, daar men daarin vindt lijsten van de ridderschap en de kerspelen van het sticht, naamlijsten der provisoren enz. Onder de adressen heet Johanna van Bourgondië, vrouw van Culenborch, „onse lieve nichte", de episcopus Tricalensis „noster suffraganeus".

I. STUKKEN OVER DE BENOEMING EN HULDIGING DER BISSCHOPPEN.

13. Verleening van de regalia feoda van het bisdom door den Roomsch-koning Henric aan bisschop Guy. 1309 (1310). 1 charter. U.

14. Bul van paus Johannes XXII, waarbij hij de leenmannen der Utrechtsche kerk kennis geeft van zijne bevestiging der keus van Frederic, bisschop van Utrecht. 1317. 1 charter. U.

15. Proces-verbaal van de overgifte aan gemachtigden van Jan van Dyestre eener kopie van de ingelaschte akte d.d. 1323, door aartsbisschop Henric van Keulen verleend van het appel van den elect Jan van Brunchorst op den paus tegen de provisie van het Utrechtsche bisdom aan Jan van Dyestre. 1322 (1323). 1 charter. U.

16. Verklaring van de stad Svol, dat zij, op de vordering der gemachtigden van den elect Johannes van Dyest d.d. 30 Maart, dezen aanneemt als haren bisschop en heer. 1323. 1 charter. US.

17. Quittantie van den kameraar van het college van kardinalen voor de betaling van het complementum servitii der kardinalen door bisschop Jan van Diest. 1325. 1 charter. U.

18. Stukken betreffende het proces van Aldobrandus zoon van Lapi Alphani, Johannes Aldobrandi en Albertus Vermigli tegen bisschop Jan van Arkel, tot betaling van 3000 guldens, door bisschop Willem in 1296 geleend van den Florentijnschen koopman Jacomino Alphani, onder verband van alle goederen der Utrechtsche kerk. 1339—1354. 6 charters. Dom.

19. Bul van paus Clemens VI, houdende aanstelling krachtens zijn reservatierecht van Jan van Arkel tot bisschop van Utrecht. 1342. 1 charter. Dom.

20. Quittanties wegens de betaling van de servitia voor den paus, de familiares en de kardinalen, door bisschop Jan van Arkel. 1343—1351. 10 charters. Dom.

21. Quittanties wegens de betaling van de servitia aan het college van kardinalen en aan de apostolische kamer door bisschop Jan van Virnenburch. 1366. 2 charters. R.

22. Waarschuwing van hertog Aelbrecht, ruwaard van Henegouwen en Hollant, op verzoek van den Roomsch-koning, aan allen die bisschop Florens van Utrecht en de Utrechtsche kerk hinderlijk zijn, omdat zij de partij kiezen van paus Urbanus, voor de daaruit voort te vloeien gevolgen. 1380. (Afschrift.) 1 charter. R.

23. Quittanties en akten van verleening van uitstel van de betaling der servitia, door bisschop Florens verschuldigd aan de apostolische kamer en aan het college van kardinalen. 1383—1392. 10 charters. R.

24. Bul van paus Bonifacius IX, houdende overplaatsing van bisschop Frederik van het bisdom van Straatsburg naar dat van Utrecht. 1393. 1 charter. Dom.

25. Bul van paus Bonifacius IX, houdende kennisgeving aan den Roomsch-koning Wenceslaus van de benoeming van bisschop Frederic van Straatsburg tot bisschop van Utrecht. 1393. 1 charter. Dom.

26. Akte, waarbij het gemeene land van Drenthe bisschop Frederic van Blanckenhem huldigt als zijnen landsheer. 1395. (2 ex.) 2 charters. U. D.

27. Beleening van bisschop Frederic van Blanckenhem door koning Sigismond met alle regalia en leenen, die hij van het rijk houdt, onder bevestiging van alle privilegiën, door de bisschoppen van zijne voorvaders verkregen. 1416. 1 charter. Dom.

28. Akte, waarbij de stad Groningen zich bereid verklaart, bisschop Frederic van Blanckenhem te huldigen als haren landsheer. 1419. 1 charter. R.

29. Adviezen van Dr. Johannes van Vurburch en Dr. Johannes de Caminata, Wymar van Wachtendonck, licentiaat te Keulen, en Dr. Nicolaus de Sicilia, abt van Momat (?), over de vraag, of de Utrechtsche geestelijkheid den kerkdienst mag hervatten, niettegenstaande de personen, die bisschop Zweder van Culenborch verhinderen in het gebruik zijner domeinen en, door den abt van Marienweerd namens den paus geciteerd, niet verschenen zijn en op den paus geappelleerd hebben, te Utrecht aanwezig zijn. — Adviezen van dr. Johannes de Cervo, dr. Johannes de Caminata, dr. Wilhelmus de Weghe en dr. Nicolaus Cancer de Coessa en Johannes de Cameraco, licentiaat te Keulen, en van de doctoren der Parijsche universiteit over de vraag, of het appèl der Overijselsche steden en ridderschap tegen de citatie van den abt van Marienweerd naar onveilige plaatsen geldig is. (15de eeuw.) 1 stuk. UPr.

N.B. Blijkens een hierbij liggend gebrekkig afschrift van den klerk van professor Bondam van hem afkomstig. — Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel.

— *bis.* Afschrift van deze stukken uit de 2de helft der 15de eeuw, met afschrift van eenige brieven van een Utrechtschen kanunnik aan een medebroeder (op het concilie van Basel?). — Daarachter: Memorie ter verdediging van de juistheid der twee vonnissen der pauselijke curie, waarbij het kapittel van St. Marie, dat zijne leden Pieter Passaert en Lambert Vlieger van het genot hunner prebenden ontzet heeft op grond van hunne excommunicatie door den abt van Marienweerd, in het ongelijk wordt gesteld; met twee memoriën van de advocaten van het kapittel en afschrift der drie vonnissen tegen het kapittel. 1 deel. B.

N.B. Blijkens een charter van 1427 St. Valentijns-dach, in een cartularium van het begin der 16e eeuw (in het arch. v. d. Dom) hebben de vijf kapittelen, na het appèl van de stad Utrecht van bisschop Zweder op den paus, op verzoek der stad besloten, „de saicke met alle hoer gelegentheyt (te) senden tot Colen aen doctoren, meysteren ende clercken van recht, die dair weder op gescreven hebben ende hem mit scriften van rechten ende des wel onderwijst hebben, dat zy den sanck Gode ter eeren weder aengenomen hebben".

30. Bul van paus Eugenius IV, waarbij hij verklaart bisschop Sweder tot bisschop van Cesarea bevorderd en den elect Rudolf met het bisdom Utrecht begiftigd te hebben. 1432. 1 charter. U.

31. Formulier van den eed, door bisschop Rudolf gezworen aan de H. Stoel. (1434.) 1 charter. Dom.

32. Bul van paus Eugenius IV, houdende bericht aan bisschop Rodolf, dat hij blijft bij zijne provisie, hoewel het concilie van Basel en de aartsbisschop van Keulen de postulatie van Walram van Moersa tot bisschop van Utrecht hebben goedgekeurd. 1435. 1 charter. Dom.

33. Processus electionis domini Gyselberti de Brederode. 1455. Met afschrift der akten betreffende het appèl der Utrechtsche geestelijkheid tegen de opdracht van het bisdom door den paus aan David, bisschop van Teroane, en den afstand van Gyselbert van Brederode. 1456. 1 deel. U. B.

N.B. Overgenomen van de Universiteits-bibliotheek te Utrecht. — Afkomstig van den Domdeken Johan van der Vorst (+ 1546), blijkens het (onjuiste) opschrift van zijne hand op den band.

34. Belofte van de steden Deventer, Campen, Zwolle en Groeningen, dat zij volgens overeenkomst met bisschop David van Burgongen, hem binnen drie weken als haren heer zullen huldigen. 1456. 1 charter. R.

35. Verklaring van keizer Frederic, dat bisschop David hem den eed van trouw heeft gedaan, nadat hij met de regalia was bekleed. 1473. 1 charter. R.

36. Bul van paus Alexander VI, houdende kennisgeving van zijne verkiezing tot paus aan den bisschop van Utrecht. 1492. 1 charter. Dom.

37. Processus electionis domini Frederici de Baden. 1496. (Gebonden bij n°. 33.) U. B.

— *bis*. Afschrift van de 16de eeuw. (Gebonden voor n°. 42.) B.

— *ter*. Afschrift van de 16de eeuw. 1 deel. B.

N.B. Afkomstig van G. Lapp van Waveren, blijkens het opschrift van zijne hand; later in de collectie Booth. — Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel.

— *quater*. Afschrift van de 16de eeuw. Met afschrift der bevestigingsbrieven van den paus en van de opdracht der regalia door den keizer. (Gebonden voor n°. 39.)

N.B. Berust in het archief der Oud R. C. Clerezy.

38. Bul van paus Leo X, houdende kennisgeving van zijne verkiezing als paus aan den bisschop van Utrecht. 1512. 1 charter. Dom.

39. Register, houdende afschrift van de akten betreffende den afstand van het bisdom door Frederik van Baden. 1516/7. 1 deel. U Pr

N.B. Berust in het archief der Oud R. C. Clerezy.

40. Bullen van paus Leo X, betreffende de benoeming van den elect Philippus de Burgundia tot bisschop van Utrecht, na dispensatie wegens verschillende irregulariteiten. Met kennisgeving. 1515—1518. 13 charters. R.

41. Artikelen, den nieuw gekozen bisschop aangeboden met verzoek zich daaraan te houden. (1517?) (Minuut, behoorende bij de papieren van G. Beyer.) 1 stuk. Dom.

42. Processus electionis domini Henrici de Bavaria. 1524. 1 deel. B.

---

3. STUKKEN OVER DE RECHTEN EN PRIVILEGIEN DER BISSCHOPPEN.

43. *Liber donationum*. Cartularium, bevattende meestal keizerlijke giftbrieven. (einde der 12de eeuw.) 1 deel.

N.B. Berust In het archief der Oud R. C. Clerezy (afkomstig uit het archief van den Dom). — Uitgegeven door S. Muller Fz. in de Werken v. h. Historisch Genootschap.

44. *Liber donationum*. Cartularium, bevattende afschrift van het vorige nummer. (1ste helft der 13de eeuw.) 1 deel.

N.B. Aangekocht uit de nalatenschap van Sir Thomas Phillipps (afkomstig uit het archief van den Dom). — Uitgegeven door S. Muller Fz. in de Werken v. h. Historisch Genootschap.

45. Cartularium, bevattende meestal keizerlijke giftbrieven. (Verschillend van de vorige nummers.) (1ste helft der 13de eeuw.)

N.B. Gebonden achter N°. 43. — Uitgegeven door S. Muller Fz. in de Werken v. h. Historisch Genootschap.

46. „Regyster van den tractate, tytelen ende munimenten van der overgyfte ende transport, gedaen by biscop Heyndrick van Beyeren, Kaerle den V van desen naeme, keyser van Roemen ende synen erven ende naecomelingen .... (van den) temporalité van der stadt, steden ende landen van Uytrecht enz." Register, houdende afschriften van de charters in het bisschoppelijk archief betreffende de temporaliteit van het Sticht. (1ste helft der 16de eeuw.) 1 deel. U Pr.

N.B. Behoort niet in het bisschoppelijk archief, doch is blijkbaar vervaardigd en overgezonden naar Utrecht ter vervanging der afgegeven en naar 's Gravenhage vervoerde charters; in 1580 berustte dit register onder den Hollandschen leengriffier te Utrecht Mr. C. Oem.

47. „Regyster van den tractate, tytelen ende munimenten van der overgyfte ende transport, gedaen by biscop Heynrick van Beyeren van der temporalité van den landen ende steden van Overyssel mit hoeren toebehoeren keyzer Kaerle van Romen de Vste, synen erven ende naecomelingen enz." Register, houdende afschriften van de charters in het bisschoppelijk archief betreffende de temporaliteit van het Oversticht. (1ste helft der 16de eeuw.) 1 deel. U Pr.

N.B. Behoort bij n°. 46.

48. Confirmatie door den Roomsch-koning Karel IV van alle privilegiën, door bisschop Jan en zijne voorgangers verkregen van de keizers en koningen. 1349. 1 charter. Dom.

49. Privilegiebrief van den Roomsch-koning Karel IV, houdende dat de bisschoppen van Utrecht: 1e hun recht op alle goederen hunner kerk met den eed van zeven prelaten of kanunniken kunnen bewijzen, zooals tot nogtoe, — 2e over doodslag vonnis mogen wijzen ook zonder klacht van des dooden magen en al is het lijk van den doode niet tegenwoordig. 1349. 1 charter. Dom.

50. Bul van paus Innocentius VI, waarbij hij aan bisschop Jan vergunt, om over alle misdrijven, wier berechting hem toekomt, recht te doen ook zonder klacht, zonder gebonden te zijn door de daarmede strijdige gewoonte. (1359.) 1 charter. Dom.

51. Confirmatie door keizer Karel IV, op verzoek van het Domkapittel, van den brief van koning Frederik II dd. 1220, houdende verschillende voorrechten aan de geestelijke vorsten. 1359. 1 charter. R.

52. Confirmatie van alle voorrechten en vrijheden, door Room keizers en koningen aan de kerk van Utrecht geschonken, door Roomsch-koning Wenceslaus ten behoeve van bisschop Fridı 1397. 1 charter. R.

53. „Registrum quorundam privilegiorum, processuum et in mentorum dyocesis Traiectensis *tempore Arnoldi episcopi Traiecten* Register met afschriften van verschillende charters, voornam pauselijke vidimussen van privilegiën, door Karel IV en Weı laus aan het Utrechtsche bisdom verleend. (1ste helft der 15de ee 1 deel. B.

54. Bul van paus Leo X, houdende vrijstelling van den (Philippus en zijne onderzaten van de rechtspraak van den a bisschop van Keulen, als legatus natus van den paus. Met ex toriaal. 1517. 2 charters. R.

II. STUKKEN BETREFFENDE HET OPENBAAR GEZAG DER BISSCHOPPEN.

I. HOOGE HEERLIJKE RECHTEN.

55. Schenking van de villa Amuda in de gouw Insterlaca door keizer Otto I aan de Utrechtsche kerk. 975. (Vidimus dd. 1515.) 1 charter. Dom.

56. Akte, waarbij de stad Muden erkent tot het sticht Utrecht te behooren en belooft zich aan geen anderen heer te zullen onderwerpen, op straffe van verlies van haar stadrecht. 1296. 1 charter. U.

57. Overeenkomsten tusschen Jan graaf van Holland en Willem bisschop van Utrecht, waarbij de graaf treedt in alle rechten der heeren van Aemstel en Worden, en zich verbindt de heeren niet te laten terugkeeren op hunne goederen in het sticht. 1297. 2 charters. U.

58. Verdrag van Sweder, burggraaf van Montfoerde, met bisschop Jan van Arkel na den oorlog tegen de heeren van Culenborch en Vyanen; met akte, waarbij de buren van Montfoerde en van het kerspel van Montfoerde den bisschop huldigen als hunnen heer. 1353. 3 charters. D. U. S.

59. Arbitrale uitspraak van Arnd van Huorn, bisschop van Luik, in de geschillen tusschen bisschop Florens van Wevelichoven en Henric burggraaf van Montforde over het hooge gerecht in het land van Montforde e. a. rechten. Met nadere uitspraak van den bisschop en beëediging door den burggraaf. 1387, 1388. 4 charters. Dom. D. U. S.

60. Akte, waarbij Johan burggraaf tot Montfoirde belooft de bepalingen van den zoen tusschen bisschop Floris van Wevelkaven en Henrick burggraaf te Montfoirde te zullen onderhouden. 1461. (2 ex.) 2 charters. Dom

61. Belofte van Ghisebrecht van Nywenrode aan den bisschop, dat hij zich geen hoog gerecht zal aanmatigen. 1358. 1 charter. R.

62. Akte, waarbij Aernoud heer van Yselsteyne erkent ontvangen te hebben twee brieven van bisschop Johan, waarbij deze belooft, indien hij de leenen, die heer Aernoud houdt van de grafelijkheid van Holland, verkrijgt, die weder aan hem te verleenen, — en waarbij deze hem levenslang verleent het hooge en lage gerecht in het kerspel van Yselsteyne. 1346. 1 charter. Dom.

63. Arbitrale uitspraak van Reynoud, zoon van den graaf van Ghelre, in het geschil tusschen bisschop Johan en heer Sveder van Vianen over het gerecht van Vriesewiic. 1324. 1 charter. Dom.

64. Akte, waarbij hertog Aelbrecht, ruwaard van Hollant, afstaat aan het sticht van Utrecht zijn recht, om krachtens den laatsten zoen te bezweren, dat het gerecht van Vriezewijc hem toebehoort. 1375 (1374). (2 ex.) 2 charters. R.

65. Akte van de eedsaflegging door bisschop Frederic en zeven prelaten over het recht van de Utrechtsche kerk op het gerecht van Haestrecht en Haghensteyn, volgens den zoen van 1402. 1406. 1 charter. U.

66. Verdrag tusschen den bisschop van Utrecht en den heer van Apkoude over verschillende tusschen hen bestaande geschilpunten. 1338. 1 charter. R.

67. Renversaal, waarbij Sveder van Abcoude in het kapittel-generaal erkent, dat hij alle goederen, die hij bezit te Renen, op den Heymenberch en in de Node, te leen houdt van het sticht. 1344. 1 charter. Dom.

68. Akten, waarbij Sweder heer van Abcoude en zijn zoon Gysebrecht erkennen, met bisschop Johan van Arkel overeengekomen te zijn, dat de bisschop levenslang zal gebruiken hunne gerechten en tienden in Renen, dat zij zich in het sticht geen hoog gerecht zullen aanmatigen en des officiaals brieven niet zullen weren, en dat zij des bisschops heerlijke rechten in Wiic, Laersen en Ameronghen zullen uitoefenen. 1345. (Vidimus dd. 1352.) 2 charters. Dom.

69. Akte, waarbij bisschop Johan verklaart de uitspraak in zijn geschil met den heer van Apcoude over het gerecht van Ryenen enz. verbleven te zijn aan Johan van Erkel, bisschop van Luik, en vier scheidslieden. 1366. 1 charter. R.

70. Zoen van bisschop Frederic met Jacob heer van Gaesbeke, na den twist over de gerechten te Renen, Wijc en Leersem, en

over alle punten, vroeger overeengekomen tusschen bisschop Johan van Arkel en de voorzaten van den heer van Gaesbeke. 1408. 1 charter. R.

N.B. Transfix van eene verloren oorkonde dd. 1345, alleen in vidimus voorhanden (N°. 69).

71. Akte, waarbij Jacob heer van Gaesbeke belooft, de stad Wijck, die hij van bisschop Frederic in bewaring heeft, ten behoeve van den bisschop te bewaren, — en om de sloten Apcoude en Duerstede nooit van het sticht te vervreemden en van daar uit zonder vergunning des bisschops geen oorlog te beginnen. 1412. 1 charter. R.

72. Verdrag tusschen bisschop David en Jacop heer tot Gaesbeke, Apcoude enz., waarbij de laatste levenslang aan den eerste overgeeft het beheer en gebruik van de sloten Apcoude en Duerstede en van de stad Wijck. 1458. 1 charter. R.

73. Akten, waarbij Anthonius bastaard van Burgundia, heer van Bevere, bisschop David en den magistraat van Wijck insinueert, zijne rechten te erkennen op de heerlijkheid van Wijck, Duersteden, Abcoude enz., door hem gekocht van den in Februari ll. overleden heer Jacob van Ghaesbeke. 1459. 2 charters. R.

74. Stukken betreffende den verkoop van de sloten Duerstede en Abcoude, de stad Wijck en de overige Gaesbeeksche goederen in het sticht door Anthonie bastaard van Bourgoigne aan den bisschop en de Staten van Utrecht. 1462—1472. 5 charters. R.

75. Verhoor voor commissarissen van den bisschop en den graaf van Holland van de door beide partijen aangewezen getuigen over de grensscheiding van Gooiland en het Sticht. 1472. 2 deelen en 1 omslag. Dom.

— *bis.* Onvolledig exemplaar, bevattende alleen de verklaringen der Bourgondische getuigen. 1 stuk. Dom.

76. Register van stukken betreffende de submissie der geschillen tusschen bisschop David en den hertog van Bourgondië over de grenzen van Gooiland. 1429—1472. 1 stuk. Dom.

77. Verkoopbrief door Henric graaf van So(l)messe, heer van Ottensteyne, aan bisschop Johan van al zijne renten en rechten in de stad Enschede. 1332. 1 charter. R.

78. Stukken betreffende den verkoop van de heerlijkheid van Dyepenhem en het graafschap Dale door Willam heer van Boecstel e. u. aan bisschop Jan van Dyest. 1330—1333. 9 charters. U.

79. Akte van keizer Lodewijk, waarbij hij de Friezen van Westergo en Oostergo verwijst naar Willem, graaf van Henegouwen en Holland, als hunnen heer te erkennen. 1330. Afschrift op papier. 1 stuk. U S.

80. Stukken betreffende den verkoop en opdracht van het huis en de heerlijkheid van Kuinre door Herman van Kuinre en zijne twee zonen aan bisschop Frederic van Blankenheim. 1407. 3 charters. R.

81. Schenking van het graafschap Drenthe door keizer Heinrich aan de St. Maartenskerk te Utrecht, ter gelegenheid van de inwijding dezer kerk. 1024. Vidimus dd. 1419. 2 ex.: 2 charters. R.

82. Schenking van het graafschap Drenthe door koning Conrad aan de St. Maartenskerk te Utrecht. 1025. (Fragment, en vidimus dd. 1419.) 2 charters. R.

83. Verklaring van gezworenen en meente van Drenthe, dat zij de ingelaschte uitspraak van de drie gekozen scheidslieden in de twisten tusschen hen en bisschop Johannes over vier punten zullen onderhouden. 1328. 1 charter. U.

84. Akte, waarbij de gezworenen van Drenthe en de bestuurders van Groningen erkennen, dat de bisschop recht heeft op eene precarie in de schrikkeljaren, dat de goederen der dienst- en leenmannen en de hoorigen niet vervreemd mogen worden, en dat de bisschop zijne tienden mag innen met het geestelijke gerecht. 1344. 1 charter. R.

85. Akten, waarbij Reynold van Kovorden verklaart, het huis door de bisschoppen Arnd en Florens wegens eene schuld, aangegaan door de bisschoppen Johan van Arkel en Johan van Vyrnenborch, verpande huis en ambt te Laghe, te zullen bewaren op de ingelaschte voorwaarden. 1377, 1380. 2 charters. D.

86. Stukken betreffende de overdracht van het slot en de heerlijkheid van Coevorden en het land van Drenthe door Reynald van Coevorden volgens het verdrag van 1397 aan bisschop Frederic van Blankenheim. 1402. 3 charters. D. R.

87. Schenking van een goed in de villa Groninga in het graafschap Drenthe, met graafschap, munt en tol, door koning Henric aan de St. Maartenskerk te Utrecht ten behoeve der broeders. 1040. (Met vidimus dd. 1419.) 2 charters. R.

88. Akte, waarbij bisschop Johan de bewoners van Groningen en [illegible] Wolde bevestigt in het bezit van hunne rechten be-

reffende de berechting der casus episcopales, het zenden van wijbisschoppen, het terecht dagen buiten Hulsforde en den Biscopsberghe enz. 1344 (Vidimus dd. 1355.) 1 charter. U.

89. Klacht van het Domkapittel aan den bisschop over verschillende grieven, waarvan het herstel verzoekt, — bepaaldelijk over de door den bisschop gedane aanstelling der Groningsche prefecten, over de slechte Groningsche munt, over de verzekering der uit de prefectuur aan het kapittel verschuldigde uitkeering, over de bemoeiing der bisschoppelijke ambtenaren met het goed Horst en het bosch Eyngbroec, door bisschop Frederik (van Sierck) aan het kapittel vermaakt, en met de novale tienden van Dalvessem. (c. 1350.) 1 charter. Dom.

90. Verdrag, waarbij de stad Groninghen belooft geenen anderen heer dan den bisschop te zullen huldigen, en de bisschop zich verbindt, haar bij te staan in alle te dezer zake rijzende moeielijkheden. 1399. (2 ex.) 2 charters. U. D.

91. Akte, waarbij bisschop Frederic van Blanckenhem en het Domkapittel zekere tienden en eene rente ruilen tegen alle rechten in en buiten Gronynghen, die de stad van het kapittel in pacht heeft, en alle verdere inkomsten van het kapittel in en bij Gronynghen. 1400. 1 charter. Dom.

92. Compromis, waarbij de stad Groningen de uitspraak in haar geschil met bisschop Frederic van Blanckenhem over de door hem geëischte huldiging, opdraagt aan Berent graaf te Benthem. 1404. Met de uitspraak van den graaf op 's bisschops hier ingelaschten eisch. 1407. 2 charters. Dom. D.

93. Akten, waarbij de stad Groningen aan bisschop Frederic afstaat het gerecht in Groninghen op Gho en Wolt en voor 100 jaren van hem in pacht neemt het gerecht in Groninghen binnen en buiten de muren. 1405. 2 charters. D.

94. Verkoopakte van het zwanenvlot in Drenthe en het gerecht van Zeelwert door Herman en Symon Polleman aan bisschop Frederik van Blanckenhem. 1405. 1 charter. D.

95. Akten betreffende de opdracht van het gerecht en de heerlijkheid van Zeelward enz. door Henric van Zeelward aan bisschop Frederic van Blanckenhem. 1411. 2 charters. D.

2. STUKKEN UIT HET ARCHIEF DER GRAVEN VAN DALE.

96. Ruilovereenkomst van Everhard bisschop van Munster en Otto graaf van Dale betreffende den hof Werninc en het huis Smithinc, geruild voor den hof Honhofh en de hoeven Swinehus en Hemberg. 1282. 1 charter. U.

97. Verkoopcontract tusschen het Domkapittel van Munster en Herman van Satherslo betreffende de huizen Bardinc, Gerdinc, Hademanninc, Wilradinc, Brinchus, Wilhelminc en Ickinc in Thwente, voor 40 mark nieuwe Munstersche penningen, gebruikt voor den aankoop der ambten in Dale en Oldorpe. 1284. 1 charter. Dom.

98. Verkoopcontract door Rembertus de Turri, borchman in Nyenborch, aan Herman van Saterslo van het huis Arnoldinch te Otmersheym. 1295. 1 charter. Dom.

99. Akte van afstand door Richarda gravin van Dale, ten behoeve van hare dochter Cunegundis, van haar bij huwelijkscontract gevestigd recht van vruchtgebruik op den hof in Otmersbocholte, den hof Dalen, den hof Belledinchof, den hof Meckinchof met het jus castrense in Burlar en de vervallen dienst- of leengoederen. 1303. 1 charter. U.

100. Schenking van het huis Rencinch en de „casa" Cleve door Jan graaf van Benthem aan zijn dienstman Ernst Beygter (?). 1304. 1 charter. Dom.

101. Ruilovereenkomst tusschen Lodewijk bisschop van Munster en Gerlach van Wullen betreffende de hoeven Hademaring en Landing te Delden, borchleen van Nyenborg, en het huis Gundeloing te Schapingen, dat voortaan borchleen zijn zal. 1312. 1 charter. U S.

102. Arbitrale uitspraak van Otto graaf van Thekeneburch over de bewering van den dapifer Hermannus de Monasterio c. s., dat de hof van Dalen hem voor de voldoening van verschillende pretensiën verbonden is. 1317. 1 charter. U.

103. Renversaal van Theodericus van Keyldunch, betreffende het leengoed „op den Marghen", door hem in leen gehouden van Otto, graaf van Thekenenborgh en van Dalen. 1319. 1 charter. U S.

104. Akte, waarbij bisschop Frederic voor zijn leven afstaat aan Otto, graaf van Thekeneborch en Dypenhem, het bezit der voogdij van Metele, waarover tusschen hen geschil was. 1320. Met vidimus eener oorkonde dd. 1173, waarbij keizer Frederik I bekrachtigt den afstand in leen van het leen van Wigbold van Metel en de voogdij in Metel door Lodewijk, bisschop van Munster, aan Symon graaf van Tekenburg. 2 charters. U.

105. Akte van vrijgeleide van Lodewic, bisschop van Munster, voor Wilhelm van Buckestelle en zijn gevolg, om te gaan en te keeren van zijn hof Dale. 1324. 1 charter. U.

106. Verdrag tusschen Steven van Borclo en den heer van Bucstelle tot bevestiging van den vrede en de veiligheid der wederzijdsche huisgezinnen. 1326. 1 charter. U S.

107. Uitspraak van Reynout graaf van Gelre tusschen heer Wilhem van Boecstelle, heer van Dyepenhem, en Johan van Dornic. 1327. 1 charter. U.

---

3. STUKKEN UIT HET ARCHIEF DER HEEREN VAN GAASBEEK.

108. Leenbrieven van de hertogen van Gelre, waarbij Willem heer van Apcoude, Wilhem van der Lecke heer ten Berge en Bylant en Antonis bastaard van Bourgondië beleend worden met het huis te Duerstede en de stad Wijck. 1388—1458 (1459). 4 charters. R.

109. Lastbrief van bisschop Frederic aan zijne ambtenaars, om te handelen volgens de hier ingelaschte uitspraak van hem en graaf Willem (VI van Holland) in den twist tusschen Jan van Brederode en Jacob, heer van Gaesbeec en Abcoude, over de erfenis van den heer van Abcoude. 1409. 1 charter. R.

110. „Dit manboec wert gemaect int jaer ons Heren MCCCC ende acht. *Gaesbeke. Leenboecken mijns jonckeren van Gaesbeeck*". Registers van de leenen der heeren van Gaasbeek. 1408—1458. 3 deelen. R. B. UPr.

N.B. Deze drie leenregisters behooren tot het bisschoppelijk archief, sedert de bisschop in 1459 alle Gaasbeeksche goederen overnam en voor de Gaasbeeksche leenen eigene registers inrichtte. De eerste twee deelen, waarvan het eene afkomstig is uit het Algemeene Rijksarchief, het andere (door schenking van Mr. J. A. Grothe) uit de collectie Booth, bevatten de beleeningen over 1408—1450, gerangschikt volgens de goederen, waarop zij betrekking hebben. (Dl. I bevat de leenen in Holland, het Nederkwartier, het land van Montfoort en een deel van Eemland, — deel II de rest van Eemland, het Overkwartier en Gelderland.) Deel III, van ouds in het archief der provincie Utrecht berustende, is chronologisch gerangschikt van 1449—1458.

111. Akten, waarbij Johan van Culenborch opdraagt aan Johan graaf van Cleve, ten behoeve van heer Gijsbrecht, heer van Abcoude en Gasebeke, het huis te Woudenberch. 1352. 2 charters. R.

112. Gerechtsbrief van den Goeye, waarbij de klerk Henricus van den Oever van wege heer Heynric heer van Vyanen enz. opdraagt aan Willam, heer van Apkoude en Duerstede, verschillende perceelen land aldaar. 1397. 1 charter. R.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] contract, waarbij [illegible] rechten en [illegible] te Amerongen. [illegible] Zeyst, Leersum, Renen, Langbroek, Zeist, G[illegible] 10000 Rynsche guldens. 1455. 1 charter. R.

121. Verbintenissen van Adriaen van Borssel heer van Brugdam, Ghijsbert die Gruyter en Henrick Valkeneer, om in leisting te gaan te Antwerpen, wanneer bisschop David van Bourgoingnen de lijfrente van 935 Fransche schilden aan Jacop heer tot Gaesbeke niet voldoet, waarvoor hij het gebruik der sloten Apcoude en Duerstede heeft gepacht. 1458. 2 charters. R.

---

4. ANDERE HEERLIJKE RECHTEN EN REGALIA.

122. Inventarissen van stukken, overgeleverd door beide partijen in het proces, gevoerd (voor den Hoogen raad van Mechelen?) door den bisschop van Utrecht tegen den Procureur-generaal en den heer van Wassenaer (over den tol op de Vecht?). (1475.) 1 omslag. Dom.

123. Stadbrieven van Utrecht, waarbij eenige gewezen tollenaars en de schout van buiten St. Catharijne verklaringen afleggen over hetgeen aan den bisschopstol te Utrecht betaald moet worden, ook al is te Amersfoort de tol voldaan. 1523. 3 charters. R.

124. Overeenkomst tusschen Robert van Erkel, maarschalk van het Sticht, en de stad Amersforde over de buitenburgers, de lossing van het aan de stad verpande doel van Loesdermaet en de beslissing over den „aenvanc", door de stad gedaan sedert den tijd van bisschop Johan van Dyest. 1344. 1 charter. R.

125. Arbitrale uitspraak van de raadsvrienden van Deventer, Campen en Swollo over de geschillen tusschen bisschop David van Burgongon en de stad Amersfoirt over eenige inbreuken der stad op de heerlijkheid van den bisschop. 1462. (Beschadigd.) 1 charter. D.

126. Erfpachtcontract van het veer te Deventer, door bisschop Johan in erfpacht gegeven aan Wenemaer Gelyszoen. 1350. (Vidimus dd. 1351.) 1 charter. Dom.

127. Stukken betreffende de verpanding van de gruit en den tol te Deventer aan de stad Deventer door de bisschoppen Jan van Diest, Jan van Arkel, Jan van Virnenburch en Frederic van Blanckenhem, en de verandering van het pandcontract in een erfpachtcontract. 1339—1401. 6 charters. Dom. B.

128. Akte, waarbij de stad Deventer erkent, dat bisschop Rodolph van Dijpholt het recht heeft, om het veer te lossen met 2000 Overlandsche Rijnsche guldens. 1450. 1 charter. R.

129. Renversaal, waarbij de stad Campen erkent van bisschop Florens van Wevelinchoven gedurende diens leven in pacht te nemen de gruit en den tol te Campen. 1390. 1 charter. R.

130. Akte, waarbij de stad Zwolle erkent van bisschop Fred(van Blanckenhem in erfpacht te nemen den tol, gruit, accijns, st bede en alle renten in de stad, op de voorwaarden, vermeld in (ingelaschten brief van denzelfden datum. 1404. (2 ex.) 2 charters.

131. Akte, waarbij bisschop Ffrederic van Blanckenhem den b gers van Goer verleent tolvrijdom aan zijne tollen te Hardenbe: en ter Nyerbrugge. 1396. (Vidimus dd. 1459.) 1 charter. R.

132. Overeenkomst van Egbert van Almeloe met bisschop Frede van Blanckenhem over het maken van een weg door de heerlijkh Almeloe naar Twenthe; van de vervoerde goederen zal geen geheven worden, maar de heer van Almeloe zal eene uitkeer mogen heffen tot vergoeding van de opheffing van het veer te Wec dervoert. 1405. 1 charter. D.

133. Overeenkomst van bisschop Johan met de kapittelen en ridderschap over het slaan van munt. 1363. 1 charter. Dom.

134. Rekening van heer Jan van Yselsteyn over de kosten v het innen der bede, opgebracht door die van Twenthe en Salle voor den aankoop van Diepenheim en Dalen. (1331.) 1 rol.

N.B. Waarschijnlijk afkomstig uit de collectie Booth. — Uitgegeven door S. Muller in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336.

135. Overeenkomst van Edewart hertog van Gelre en bissch Johan van Arkel over 's bisschops recht, om zijne lieden en goedei op de Veluwe te schatten en te bidden. 1362. 1 charter. D.

---

5. OPENE HUIZEN VAN HET STICHT.

136. Verbintenis van Willaem, graaf van Henegouwen en H land, om het hem door bisschop Jan voor 3700 pond Tournoy verpande huis te Vredelant te ontruimen, zoodra de pandsom en 2 pond 's jaars voor kosten van bewaking en onderhoud zullen z teruggegeven. 1327. 1 charter. Dom.

137. Stukken betreffende de verpanding van het slot Vredel: door bisschop Arnt van Hoern aan zijne maarschalken. 1381, 13 2 charters. R.

138. Stukken betreffende de verklaring van Splinter van Loen sloet, dat hij het huis te Loenresloet niet sterker zal maken en 1 zal houden als een open huis van het sticht, — en over de verg ding, door hem aan den bisschop te geven. 1386. 3 charters. Dom.

139. Verklaringen van de eigenaars van het slot Loenresloet, dat zij het niet verder zullen versterken en het zullen houden als een open huis van het sticht. 1408—1516. 6 charters. Dom. U. R.

140. Stukken betreffende de bewaring van het huis te Minden in het belang van bisschop Johan van Arkel, en de verplichting om het niet te verlaten zonder voorafgaande kennisgeving. 1353, 1355. 2 charters. Dom.

141. Belofte van Wouter van Minden aan bisschop Johan van Arkel, dat hij hem het huis te Ruwele zal inruimen, wanneer hij het ten oorlog behoeft. 1357. 1 charter. Dom.

142. Belofte van Ghijsbrecht van Nyenroden, om uit het huis te Nyenroden geene schade te doen aan het sticht, en om den bisschop altijd bij te staan, behalve tegen den graaf van Hollant en den heer Van Arkel. 1359. 1 charter. Dom.

143. Belofte van Vrederic en Peter uten Hammen aan bisschop Johan van Erkel en de stad Utrecht, dat hij uit zijn huis te Hamme nooit iets tegen hen zal ondernemen. 1347. 1 charter. D.

144. Belofte van bisschop Johan, om het huis ten Ouden Gheyne, als het hem door den graaf van Ghelre wordt „toegheset", te verleenen aan een door de stad Utrecht aan te wijzen burger. 1335. 1 charter. Dom.

145. Belofte van Heynric van den Riin aan bisschop Johan van Arkel en de stad Utrecht, dat uit zijn huis te Jutfaes geene schade aan bisschop of stad zal geschieden. 1349. 1 charter. Dom.

146. Akte van opdracht van het huis van der Ameyde door Dideric van Harlare aan bisschop Guy, die het weder aan hem in leen geeft. 1312. 1 charter. U.

147. Belofte van Hubrecht van Goberdinghen, om met zijn huis te Westensteyne den bisschop van Utrecht altijd te dienen. 1300. 1 charter. Dom.

148. Belofte van . . . . . (?) aan bisschop Johan van Arkel, dat hij op het slot . . . . . . (?) zal houden 30 weerbare mannen, zoolang de oorlog met Holland duurt. 1349. (Moeilijk leesbaar.) 1 charter. Dom.

149. Schenkingsakte van het predium Horst door bisschop Godefrid aan het bisdom; het zal een open huis van den bisschop zijn, maar de familie zal het in leen behouden. (1178.) 1 charter. Dom.

150. Vergunning van Willem, graaf van Henegouwen en Hollant, dat bisschop Jan zijne woning zal blijven houden op het huis ter ...rst. 1336. 1 charter. U.

151. Belofte van Albert in Beyeren, graaf van Hollant, da
den bisschop van Utrecht zal laten begaan met het huis ter Ho
zonder zich daarmede in te laten. 1391. 1 charter. D.

152. Belofte van Wenemar van Tijle en zijn zoon Otte
bisschop Johan, dat zij 40 pond zwarte Tournooisen 's jaars zu
beleggen in land in de Neder-Betuwe of te Zantwijc, welke son
en hunne erfgenamen van den bisschop houden zullen als een bo
leen van Ter Horst. 1346. 1 charter. D.

153. Akte, waarbij bisschop Johan van Arkel de kapel op
slot Horst verheft tot eene kapittelkerk, en bepalingen maakt
de collatie der prebenden. 1347. 1 charter. R.

154. Akten, waarbij Johannes de Hopoert, cureit van Yselham
en Nythard, bisschop van Termopolis, wijbisschop van bisschop
schenkingen vermaken aan de St. Pancratiuskapel op het slot H
en aan het daarin opgerichte kapittel. 1344, 1347. 2 charters. D

155. Opdracht door Walter van Amersvort aan den bisschop
zijn nieuw gebouwd huis Stouthenberg, dat hij terugontvangt
dienstgoed en open huis van het sticht. 1259. 1 charter. R.

156. Stukken betreffende den verkoop van het huis Stoutenbe
en alle goederen, die hij van het sticht houdt, door Everard
Stoutenberch aan de bisschoppen Guy, Frederick en Jan. 1315—13
5 charters. Dom. U. R.

157. Renversaal van Wouter van der Rijt betreffende de b
door bisschop David van Bourgoengen bij den ingelaschten b
dd. 1478 gedane verpachting voor 6 jaren van het huis te Stout
borch met bijbehoorende landerijen. 1478. 1 charter. R.

158. Belofte van Johan van Rysenborgh aan bisschop Jan,
het huis te Risenborgh voor den bisschop te openen, als deze
verlangt. 1332. 1 charter. Dom.

159. Stukken betreffende den aankoop van het slot te Rys
borch door bisschop Johan van Arkel, en den verkoop daarvan
Otto van Laer. 1355, 1356. 3 charters. Dom.

160. Stukken betreffende de verleening van het slot Beverwe
als dienstgoed aan Nicolaes van Velden, en de opdracht daar
door zijn zoon Gherart aan bisschop Guy. 1296, 1307. 2 charters. D

161. Stukken betreffende de overdracht van het huis te Be
weerde door Sweder van Vyanen en zijne vrouw Mechtelt van Be
weerde aan bisschop Johan van Arkel als een open huis van
sticht. 1354, 1355. 2 charters. Dom. R.

162. Afstand door Eliaes van Woudenberch c. s. van hun recht op alle goederen, die zij van bisschop Johan in leen of lijftocht houden, in het bijzonder van het goed en gerecht te Hoeflaken, indien Eliaes voor St. Maarten den bisschop niet zal hebben voldaan wegens zijn misdrijf tegen hem. 1333. 1 charter. U. S.

163. Stukken betreffende de overdracht door Elyas van Woudenberg van het huis te Woudenberg als een open huis van het sticht aan bisschop Johan van Diest, wiens dochter Willemette met jonker Johan van Woudenberg huwen zal. 1336. 2 charters. U. S.

164. Verpanding door bisschop Jan aan zijnen bloedverwant Sweder Uterlo van het slot te Eembrugge en de daarbij behoorende goederen, als waarborg voor de terugbetaling der 3000 gouden schilden, door hem voor den opbouw van het slot geleend. 1348. 1 charter. Dom.

165. Belofte van bisschop Johan, om het huis ter Eembrugge niet te verpanden of te verleenen, — daaruit niemand schade te doen, tenzij hij eerst geklaagd heeft voor de drie stauden van het sticht — en daarop altijd als kastelein eenen burger van Utrecht te zetten. 1354. 1 charter. U.

166. Ruilcontract tusschen bisschop Florens en het convent van St. Odulf te Staveren over het aan den bisschop behoorende patronaat der kerk te Coldem in Friesland tegen het aan de abdij behoorende patronaat van de St. Odulfsvicarie op het kasteel van Vollenhoe en van de kerk Emelwerde. 1383. 1 charter. Dom.

167. Verdrag van Evert van Heker geheiten van der Eze en zijne gemalin Bate van Almelo met bisschop Frederich over het bezit van het huis Almelo als een open huis van het sticht, den afstand van alle hoog gerecht enz. 1394. 1 charter. D.

168. Akte, waarbij Roderic en Herman de Vorst aan bisschop Frederic hun huis te Rechter opdragen en dit weder in leen ontvangen als een open huis van het sticht. 1320. 1 charter. R.

169. Verklaring van de vijf zonen van Rutgher Vonke, dat zij volgens de arbitrale uitspraak van Diric van Lienden afstand doen van alle aanspraak op het huis te Dollenborch, dat zij met de weerd hebben in bezit genomen wegens wanbetaling door den bisschop van de koopsom aan hun grootvader Roelof Vonke. 1357. 1 charter. Dom.

170. Belofte van Gerard Clenke en Hacko van Hardenberg, door bisschop Hendrik aangesteld tot burggraven op zijn kasteel van Coevorden, dat zij dit als een open huis van het sticht zullen bewaren en het, na teruggaaf van het door hen geleende geld, op vordering ontruimen. 1263. 1 charter. U.

171. Belofte van Herman van Laghe, om niemand toe te laten op het huis te Laghe zonder verlof van zijnen schoonzoon Elbert van Eyle, en om het huis voor hem te bewaren, totdat voldaan zijn aan de belofte, door hem aan den hertog van Ghelre met betrekking tot het huis gedaan. 1342. 1 charter. Dom.

172. Stukken betreffende de betaling der koopsom van het huis te Laghe, door bisschop Jan van Arkel gekocht van Herman van Laghe en zijn schoonzoon Elbert van Eyle, en betreffende de voldoening der schade aan de personen, die zich voor den bisschop hebben borggesteld. 1349—1360. 8 charters. Dom. R.

173. Lijsten van wapentuig en meubilair van de sloten Ter Eem, Vredelant en Covorden. (1ste helft der 15de eeuw.) 1 omslag.

N.B. Verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht.

---

6. RECHTEN DER STATEN EN DER STEDEN VAN HET STICHT.

174. Overeenkomst, bij rade van graaf Willam van Henegouwen en Hollant gemaakt door den elect Jan, de vijf kapittelen, de kloosters en de stad Utrecht, over het bestuur en den schouw van den Yseldamme en den Lekdijk en de benoeming van een dijkgraaf en elf heemraden 1323. (Afschrift van het begin der 15e eeuw.) 1 charter. R.

175. Verdrag tusschen bisschop Johan en de stad Utrecht, bepalende dat zij niet zullen dulden, dat iemand een slot in het sticht aan deze zijde der Ysel zoozeer zal versterken, dat dit gevaarlijk schijnt voor de rust van het land. 1352. 1 charter. R.

176. Overeenkomst van paltsgraaf Aelbrecht, ruwaard van Hollant, en de heemraden van Riinland met die van het sticht Utrecht, uitwaterende door den watergang van Sparendam, over de wederzijdsche rechten en verplichtingen. 1363. 1 charter. R.

177. Landbrief van bisschop Arnd van Hoern. 1375. 1 charter. R.

178. Overeenkomst van bisschop Florens met de drie steden van Zallant, houdende dat voortaan niemand in Zallant sloten zal timmeren of versterken, behalve die van het sticht, en dat zij elkander zullen helpen om dit te beletten. 1381. 1 charter. D.

179. Belofte van Johan van Bochorst, dat hij of zijne nakomelingen het door hem gebouwde huis te Bochorst nooit zullen versterken zonder toestemming van den bisschop en de drie hoofdsteden van Zalland. 1391. 1 charter. D.

180. Memoriaal, houdende opsomming der kosten, door den postulaat (Rudolf van Diepholt) gemaakt in den strijd met Gelre en

Bourgondië en het uitschrijven van een morgengeld van 40.000 Rijnsche guldens tot uitvoering van den zoen; met verklaring van de oversten der stad Utrecht, dat zij met hulp van kapittelen en ridderschap voor St. Jansmysse te Myddesomer den bisschop 10.000 Arnhemsche guldens zullen opbrengen, waarvoor aan Gerijt de Keyser vroeger de gevangenen in den Gelderschen oorlog en nu 's bisschops gemeinen verpand zijn. 1431. 1 charter (op papier). R.

181. Akte, waarbij bisschop Roedolph, de vijf kapittelen en de stad Utrecht bepalen, dat de zeedijk te Spakenborch, onlangs onverplicht door die van Amersfoort en anderen gemaakt, zal worden onderhouden door die van Bunschoten, terwijl tevens een college benoemd wordt voor den schouw van den dijk. 1435. 1 charter. U.

182. Verklaring van Arend Cleynsmyt, vrijgraaf te Velgeste, dat de drie vrijschepenen, door hem gezonden naar den vrijstoel te Lymborch ten verzoeke van den gevolmachtigde van ridderschap en steden van het sticht Utrecht, die door jonkheer Walraven van Morse en Johan van Scummelen voor dien vrijstoel gedagvaard waren, te vergeefs op den vrijgraaf gewacht hebben en, toen zij zich bij hem wilden aanmelden, door den kastelein van het slot Lymburgh in hechtenis genomen zijn. 1438. 1 charter. R.

183. Register, houdende afschriften van stukken betreffende het verzet van de Staten van Utrecht tegen de inbreuken, door bisschop David van Bourgondië op hunne privilegiën gemaakt, en de beeindiging van dit verzet met hulp van Maximiliaan van Oostenrijk, — en verder over het geschil van den bisschop met den heer van Wisch. (einde der 15de eeuw.) 1 deel. B.

N.B. Geschenk van Mr. J. A. Grothe.

184. Confirmatie door bisschop David van Bourgoengen van de middelen, geraamd ter voldoening der door de Staten van het Nedersticht verschuldigde 70.000 Rijnsche guldens en de aan den bisschop op te brengen 6000 Rijnsche guldens, als: het zetten van een morgengeld, het heffen van 2 stuivers van elk vat bier en het verkoopen van rentebrieven onder verband van de goederen der vijf kapittelen. 1484. 1 charter. R.

185. Overeenkomst van bisschop Frederik van Baden met ridderschappen en steden van beide zijden der Ysel, tot handhaving van den vrede. (c. 1500?) (Afschrift, geteekend door den bisschop?) 1 stuk. Dom.

186. Verklaring van de steden Utrecht, Amersfoort en Bunscoten, dat de geërfden in het gerecht van Bunscoten besloten hebben, jaarlijks een college van zes geërfden te kiezen, die den Veendijck zullen schouwen. 1501. 1 charter. R.

187. Overeenkomst tusschen bisschop Philips van Bourgongen e ridderschap en steden van Neder- en Oversticht, bepalende dat jaa lijks eene samenkomst zal gehouden worden te Utrecht of in een stad van het Oversticht, om over 's lands aangelegenheden te beraad slagen; met verbintenis om elkander te helpen, wanneer aan een va partijen onrecht wordt aangedaan en gezamenlijke pogingen tot herste mislukt zijn. 1519. 1 charter. R.

188. Besluit van bisschop Aernt van Hoern en de stad Utrecht dat er te Utrecht voortaan drie vrije jaarmarkten zullen zijn: o St. Victorsavond, op Palmavond en 14 dagen voor Pinksteren. 1378 1 charter. R.

189. Verbintenis door de stad Renen van alle accijnsen, goedere en renten der stad aan de gebroeders Davys en Lodewich va Leefdael, die geld hebben geleend voor den loskoop der stad. 1487 Met confirmatie dezer verpanding door bisschop David van Burgoenge dd. 1487. (Vidimus dd. 1492.) 1 charter. R.

190. Belofte van burgemeester, schepenen en raad van Eem brucghe en Emenesse aan bisschop Johan, om zonder zijn verlo geene woningen te maken noch te gaan wonen in het veen buite de palen en grachten, door den raad van den graaf van Holland e die van Goyland huns ondanks door hunne erven gegraven. 1331 1 charter. U.

191. Overeenkomst van de stad Emenesse met bisschop Joha van Arkel, houdende dat zij binnen 10 jaren niet als burgers za aannemen personen, die binnen twee jaren van daar of uit he gerecht te Eembrugghe vertrokken zijn, — onder belofte, dat d burgers zonder 's bisschops toestemming niet metterwoon uit he sticht zullen vertrekken. 1357. 1 charter. Dom.

192. Belofte van de stad Bunscoten, om zich ten eeuwigen dag te gedragen als goede „stichtslude" en den bisschop bij te staa en te dienen, zulks ter zake van den ingelaschten privilegebrief dd 1383, waarbij bisschop Florens de betaling van maaggeld beperk en het recht geeft tot het doen van onscout, het kiezen van schepene door de aftredenden, het eischen van den burgereed van den schou en het vragen van bruggeld op de brug over de haven. 138 1 charter. Dom.

193. Arbitrale uitspraak van Aernt van Amerongen en Joha Zeveken in de geschillen tusschen den bisschop en de burgers va Bunschoten over de pretensiën van Pelgrym Goessenssoen en Willa Wouterszoen op die van Bunschoten en over 's bisschops confirmati der privilegiën van Bunschoten. 1439. 1 charter. R.

194. Beloften van den elect Roloff van Diepholt, dat hij de steden Goer en Enschedé zal houden in alle rechten en vrijheden, die zij van zijne voorgangers verkregen hebben. 1433. (Vidimussen dd. 1459.) 2 charters. R.

195. Verklaring van schepenen en gemeente van Delden, dat de overbrenging van de huizen der stad naar de onlangs omgraven plaats Nye-Delden is geschied met behoud van hunne privilegiën en van de pensiën en rechten van bisschop Frederic, en zulks volgens den ingelaschten brief dd. 1322, waarbij bisschop Frederic hen op de genoemde voorwaarden tot de overplaatsing machtigt. 1322. 1 charter. U.

196. Verklaring van de raden en gezworenen van Fiwilgo en de burgers van Damme aan den bisschop van Utrecht, dat zij, daar de markt te Groningen wegens de hoogloopende geschillen met die van Utrecht onveilig is geworden, de markt te Damme beschermen en daar met 19 gezworenen den vrede handhaven zullen. 1308. 1 charter. U.

III. STUKKEN BETREFFENDE DE RECHTSPRAAK DER BISSCHOPPI

I. IN HET ALGEMEEN.

197. „*Judiciale Friderici de Blanckenhem terre Translane.*" Judicii van het Oversticht van bisschop Florens van Wevelichoven. 1380-1393. Gem. B, later D. 1 deel. U Pr.

198. „Judiciale terre Traiectensis episcopi F. *Friderici de Blancke hem.*" 1394—1423. Gem. A, later C. 1 deel. U Pr.

199. „Registrum judiciale Sallandie Twenthie et Vollenho *Friderici episcopi Traiectensis.*" 1393—1423. Gem. E. 1 deel. O.

200. Judiciaal van het Nedersticht van bisschop Rudolph v Diepholt. 1427—1453. 1 deel. U Pr.

201. „Registrum judiciale terrarum Sallandie Twenthie et V lenhoe. *Judiciale Rodolphi episcopi Traiectensis terre Translane dom Rodolphi.*" 1425—1451. Gem. (later) P. 1 deel. U Pr.

N.B. Aangekocht van de erven van Sir Thomas Phillipps te Cheltenham. Enk bladen verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht, dat ze October 1868 op eene auctie te Utrecht aankocht.

202. Registrum judiciale domini Davidis episcopi Traiectensi inceptum anno LVIII *terre Traiectensis.*" 1457—1496. Gem. (lat Y. 1 deel. R.

N.B. Midden in het deel eene lijst van wapentuig op het kasteel Arkelsteyn.

203. „*Judiciale David van Burgonniën ende Frederick van Baed van de jaeren* 1460 *tot* 1513." (Oversticht.) 1460—1513. Gem. (lat EE. 1 deel. O.

— *bis.* Afschrift van het laatst der 16de eeuw. 1 deel.

N.B. Dit afschrift is denkelijk gemaakt volgens de resolutie van Ridderschap steden dd. 1 September 1595. (Verh. der Maatsch. van Ned. Letterk. II 2 120.) — Overgenomen van het Rijksarchief in Overijssel. Afgestaan aan l Rijksarchief in Overijssel.

204. Judiciaal van het Oversticht van bisschop Philips van Bourgondië. 1517—1521, met 2 akten van 1527. (Gebonden achter n°. 203.)

205. „Dat oude lantrecht des Stich(t)s van Utrecht." (begin der 16de eeuw.) 1 stuk.

N.B. Geschenk van den heer Mr. J. A. Fruin. Het blijkt niet, dat dit stuk uit het bisschoppelijk archief afkomstig is. — Gedrukt bij: Muller, Rechtsbronnen van Utrecht. II p. 409 vlg. (Vgl. de Inleiding p. 414 vlg.)

206. Register van uitspraken van den bisschop (en enkele andere personen) in geschillen, wier beslechting na het opleggen van vrede aan hem opgedragen is. 1301—1324. 1 deel. B.

N.B. Aangekocht op eene auctie te Utrecht.

207. Verzameling losse blaadjes perkament, waarop lijsten van borgstellingen, opgaven van grieven, aanteekeningen over het opleggen van vrede, het geven van geleide enz. 1303—1324. Met enige later ingevoegde blaadjes tot 1336 toe. 1 omslag. B.

N.B. Geschonken door Mr. J. A. Grothe.

---

2. VERSCHILLENDE RECHTERLIJKE UITSPRAKEN.

208. Stukken betreffende de voogdij over Ecbert van Almelo, namens bisschop Guy gevoerd door Johan Rading, — en betreffende zijne successie in de Stichtsche leengoederen zijner voorouders, tijdelijk bezeten door zijne ooms, den proost van Oudmunster Philips en den kanunnik van Oldenzaal Arnold van Almelo. 1268—1317. charters. U.S. U.

209. Uitspraak van bisschop Frederic tusschen Henric, zoon van Gerlach van Vrieden, en Gerlach's zuster Hadwigis over het erfrecht van de tinsgoederen Meynoldinge en Durrede, door Hadwigis' moeder Walpurgis nagelaten. 1318. (Vidimus dd. 1321.) 1 charter. Dom.

210. Uitspraak van bisschop Vrederic in den twist tusschen de heeren van Voerste en de stad Swolle over de door bisschop Ghye gedane verdeeling van de Swollermark. 1318. 1 charter. Dom.

211. Arbitrale uitspraak van bisschop Vrederic in het geschil tusschen Jan van Woudenberg en Willam Philipssone over zekere door den eerste aan den laatste verpande goederen. 1319. (Vidimus dd. 1324.) 1 charter. U.

212. Arbitrale uitspraken van Johan, bisschop te Utrecht, e. a. in de geschillen tusschen Lodewich, bisschop van Munster, en Reynald, oudsten zoon van den graaf van Ghelre, over het huis te Bredevort e. a. zaken. 1324. 2 charters. U.

213. Compromis, waarbij de stad Deventer de uitspraak in haar geschil met Reynald graaf van Gelre onderwerpt aan bisschop Jan van Utrecht. 1329. 1 charter. D.

214. Compromis van Henric van Amstelle, kanunnik te Maastricht en Willem van Amstelle, knaap, betreffende onderwerping der geschillen, die zij wegens van heer Willem van Ysselsteyne met de stad Utrecht hebben, aan de uitspraak van den bisschop van Utrecht. 1345. 1 charter. D. K.

215. Akten, waarbij de stad Utrecht op verlangen van bisschop Johan van Arkel, verschillende harer burgers, die schuldig zijn aan samenspanning met den graaf van Holland en aan oproer, uit de stad verbant. 1348. 5 charters. D. K. Dom.

216. Geleidebrieven van Amersfoorde, waarbij Lambert Henrixsone c. s. en Lubbert Careman c. s. de beslissing in hunne veete onderwerpen aan de uitspraak van den bisschop. 1349. 2 charters. Dom. U.

217. Borgstelling van Gherijt Ghevensone, Claes Koliin, Peter Jacobssone en Claes Jacobssone aan heer Gherijt van den Vene, ter behoeve van den bisschop, dat Claes van Laren te Emenesse over eene maand levend of dood zal komen in de gevangenis te Utrecht. 1353. 1 charter. Dom.

218. Belofte van Gherard van Herlaer, heer van Ammersoye, en zijne broeders Jan en Arnt aan Marcelis, proost van Welle, ter behoeve van bisschop Jan, dat zij eene bedevaart zullen doen naar Aken, dat zij de kerk te Ammersoye in haren vroegeren staat zullen doen herstellen en daar een altaar stichten, gerent tot 2 pond grooten 's jaars. 1353. 1 charter. Dom.

219. Verklaring van het gerecht van Delft, dat zijne poorters Gherrijd van Oudenhoven en vier anderen verzoend willen zijn van de misdaad, door hen gedaan tegen bisschop Jan van Arkele c. s., volgens de uitspraak hunner gezellen. 1353. 1 charter. Dom.

220. Scheiding (vonnis) tusschen Wedighe Johanszoen, die volgens 's bisschops vonnis schuldig is aan den doodslag van Meynsse Misse, en zijne magen over de betaling van het zoengeld. 1353. 1 charter. Dom.

221. Belofte van Florans van Jutfaes, dat hij geen zoen zal maken over den dood van zijn vader Florans van Jutfaes buiten den bisschop of zijnen maarschalk. 1355. 1 charter. Dom.

222. Stukken betreffende den verkoop en de opdracht van het huis te Woerdensteyne door bisschop Johan van Arkel, als momber van Philips van Woerdensteyne, aan Johan van der Weteringhe. 1357. 2 charters. Dom.

223. Compromis, waarbij Gherit van Leyenbergh zich onderwerpt aan de uitspraak van den bisschop en van Gherit uten Vene, proost te Arnhem, ter zake van het „scoeren" door hem en de zijnen van de kerk te Berinchem op de Veluwe. 1358. 1 charter. Dom.

224. „Dit ist dat gesciet is voer onsen gnedigen heere van Utrecht richter met enen geblive in der zaken, daer die van Campen 000 Beyersche gulden der stat van Utrecht eischen, ruerende van er leger in der Eem, doe men dat blochuus daer opsloech". Register van stukken betreffende de uitspraak van den bisschop over den eisch van Kampen tegen Utrecht om schadevergoeding wegens de in 1428 verleende hulp. 1441. 1 deel. B.

225. Vrijgeleide van bisschop Roedolph aan de poorters van Aemstelredam door geheel zijn gebied, met belofte geen recht te zullen doen wegens de in 1445 ten laste der stad uitgegeven rentebrieven, waarbij het niet redelijk was toegegaan. 1454. (Minuut met veranderingen.) 1 charter. US.

226. Eisch van Frederick Wtenham, ingeleverd aan bisschop David van Bourgondië) tegen het kapittel van Oudmunster, tot schadevergoeding wegens zijne gevangenhouding en verbanning uit de stad op aanstoken van het kapittel. (c. 1480.) (Notarieel afschrift.) 1 stuk. Dom.

227. Stadbrief van Swolle, waarbij Johan ten Toerne Claessoen c.a. burgers zich borgstellen, dat Herman Hoerninck c.s., op klacht van Lubbert Aerntssoen ingedaagd door Johan Hulschede, vrijgraaf van den vrijstoel te Brakele, voor den bisschop van Utrecht terechtkomen en aan het vonnis voldoen zullen. 1487. 1 charter. R.

228. Verklaring van Geert Mulert en zijne drie zonen, dat deze aan zijnen zoon Egbert, onder bewilliging des bisschops, als afkoop van zijn vaderlijk, moederlijk en grootmoederlijk erfdeel heeft uitgekeerd 950 Rijnsche guldens en eene rente van 5 Rijnsche guldens uit een huis onder die Gaerde te Utrecht. 1498. 1 charter. R.

229. Gerechtsbrief van bisschop Frederick van Baden, waarbij Peter die Rode geëigend wordt aan het getimmer der hofstede van Willem Verscroit, waaraan hij voor 10 goudguldens gepand had. 1500. 1 charter. R.

IV. STUKKEN BETREFFENDE HET GEESTELIJK GEZAG DER BISSCHOPPEN.

I. BEHEER VAN DEN VICARIS EN DEN WIJBISSCHOP.

230. Rekeningen van den vicaris. 1408/9, 1493/4, 1522 (? defect 1526/7. 4 deelen.

N.B. N°. 1 en 2 zijn afkomstig uit het archief van den Dom, — N°. 3 en 4 ı het archief van Oudmunster.

— *bis*. 1526/7.

N.B. Ingebonden in het HS. coll. Booth B 30 (archief v. d. Dom. N°. 831).

231. Minuten van akten, geschreven door den notaris Ger. Bey voor den bisschop of zijnen vicaris. 1519—1523. 7 liassen. Dom.

N.B. Deze registers en de andere notarieele protocollen en formulierboeken (N°. 2 234 enz.) zijn niet afkomstig uit het bisschoppelijk archief, doch uit de pa tikuliere archieven der notarissen, die in de middeleeuwen hunne amb archieven behielden.

232. Register van akten, geschreven door Ger. Beyer voor d bisschop of zijnen vicaris. 1520—1523. 1 deel. Dom.

N.B. Voorin lijst van akten, door hem geschreven op gezag van den paus n het zegel van de fabriek der St. Pieterskerk te Rome (aflaatbrieven voor d kerkbouw).

233. Rekening van den wijbisschop. 1334/35. 1 rol. B.

N.B. Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisd Utrecht, 1325—1336.

234. Uitspraak van Willem, graaf van Henegouwen en Hollar in den twist tusschen bisschop Fredric van Utrecht en Jacob bissch van Suden, voornamelijk over de uitoefening van het ambt v wijbisschop. 1320. 1 charter. U.

235. Belofte van Johannes episcopus Scopiensis, generaal-vicaris an bisschop Johan, dat hij goede rekening zal doen van zijne ontangsten als wijbisschop, welk ambt hem voor twee jaren is opgeagen. 1335. 1 charter. U. S.

236. Borgstelling van het kapittel van St. Salvator te Utrecht n behoeve van bisschop Florentius, voor het geval dat de tot riester gewijde diaken Petrus zijn proces over de hem door het apittel geconfereerde kerk van Stavenesse verliest en levensonderoud behoeft. 1387. 1 charter. R.

---

2. RECHTSPRAAK VAN DEN OFFICIAAL EN DE PROVISOREN.

237. Overeenkomst tusschen bisschop Jan en den Domproost Adulph over de rechtspraak van den bisschop en den aartsdiaken, emiddeld door aartsbisschop Sifrid van Keulen. 1293. 1 charter. Dom.

238. Stukken betreffende de uitspraak van Neapoleo, kardinaaliaken van St. Adriaan, in het geschil tusschen bisschop Frederic n den Domproost Florens van Jutfaes over de rechtspraak in zake eheime huwelijken enz. 1321, 1322. 4 charters. U.

239. Overeenkomst tusschen bisschop Johan en Arnold Loef, proost an St. Jan, over de bisschoppelijke en archidiaconale jurisdictie in ost-Friesland, waarbij bepaald wordt, dat de jurisdictie in de nietchrikkeljaren door den proost en in de schrikkeljaren door den isschop zal worden uitgeoefend. 1337. 1 charter. U.

240. Overeenkomst van bisschop Florens en Arnd, proost van t. Jan, voor een jaar gesloten, houdende dat partijen wederkeerig e doodslagers in elkanders gerechten zullen terechtstellen en de reuken der op klacht vervolgde misdrijven samen zullen deelen. 1391. 1 charter. R.

241. Mandament van hertog Philips van Bourgondië, waarbij hij, a ontvangst der pauselijke confirmatiebrieven van bisschop Rodolph, eveelt de provisoren en andere ambtenaren van den bisschop niet e verhinderen in de geestelijke rechtspraak. 1434. (Vidimus van en bisschoppelijken officiaal dd. 1434.) 1 charter. U.

242. Akte, waarbij bisschop Rodolphus herroept de overeenkomst et het kapittel van St. Pieter te Utrecht over de uitoefening der eestelijke rechtspraak in het aartsdiakonaat der proosdij van St. Pieter n de schrikkeljaren. 1451. 1 charter. R.

243. Register, houdende verhoor van getuigen voor den not Johannes van Goch in een proces, gevoerd voor de officialen den bisschop en den Domproost, betreffende eenige punten, geschil tusschen den bisschop en den Domproost met Roomsch-kon Karel, voornamelijk betreffende de rechtspraak der provisoren Holland en Zeeland. 1523. 1 deel. U. Pr.

N.B. Aangekocht op eene auctie te Utrecht. — Het blijkt niet met zekerheid, dit stuk tot het bisschoppelijk archief behoort. Een 2e exemplaar berus het archief der Domproosdij.

244. Rekeningen van den officiaal. 1334 (?), 1336. (Beiden het begin onvolledig.) 2 rollen. B.

N.B. N°. 1 is geschonken door den heer Mr. J. A. Grothe, — N°. 2 is verkre door ruiling met het archief der stad Utrecht. — Uitgegeven door S. Muller in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336.

245. „Computatio jurium receptorum ratione audientiarie". 152 1 stuk.

N.B. Berust in het archief der Oud R. C. Clerezy.

246. Bekentenis van den valschen wijbisschop Jacobus van Gu eisch van den procureur bij het bisschoppelijke officialaat en conce vonnis tegen hem. 1388. 1 omslag. Dom.

N.B. Gevonden onder de papieren van den notaris Willem van Riebeec.

247. Protocol van den notaris J. Vliegher (?) van de terechtzittin van den officiaal van den bisschop. 1468—1473. 1 deel. Dom.

248. Diversorium van den notaris Gherard then Brinck, bevatte de ordonnantie voor de hoven van de officialen van den bissc en den Domproost dd. 1488, een „Liber de processu judicis", Utrechtsche stadskeuren en formulieren, in gebruik bij de geestel en wereldlijke rechtspraak te Utrecht. (einde der 15de eeuw.) 1 d

N.B. Afkomstig uit het archief van het Hof van Gelderland. — Gerard then Br werd later secretaris van bisschop David van Bourgondië. (Muller, Rech v. Utrecht. Inleiding p. 386.)

249. Protocol van den notaris Ger. Beyer van de terechtzittin van den officiaal van den bisschop. 1499. 1 deel. Dom.

250. Formulierboeken van Ger. Beyer als notaris van den schoppelijken vicaris en voor het hof van den bisschoppelijken ciaal. (1ste helft der 16de eeuw.) 2 deelen. Dom.

N.B. In het midden van het 2de deel afschrift van eenige brieven, gewisseld schen den hertog van Gelder en den graaf van Meurs over het ontrui en verbranden van Utrecht in 1528.

251. Protocol van den notaris Franc. Beyer van de terecht tingen van den officiaal van den bisschop. 1517. 1 deel. Dom.

252. Rekeningen van den provisor van Zuid-Holland. 1328/29, 1330/31, 1331 (?). (De laatste aan het einde onvolledig.) 3 rollen. B.

N.B. De afkomst van N°. 3 uit de collectie Booth is onzeker. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. — Twee rekeningen van den provisor van Rijnland over 1504/5 en 1507/8 zijn aanwezig in het archief der Domproosdij.

253. Rekeningen van den provisor van Schouwen. 1328/29, 1330/31. rollen. B (?).

N.B. Waarschijnlijk afkomstig uit de collectie Booth. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. — Twee rekeningen van den provisor van Schouwen over 1565/66 en 1566/67 zijn aanwezig in het archief der Domproosdij.

254. Rekening van den provisor van Zuid-Beveland. 1333. 1 rol. B.

N.B. Geschenk van den heer Mr. J. A. Grothe. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336.

---

8. PRIMARIAE PRECES EN ANDERE BISSCHOPPELIJKE RECHTEN.

255. Rekening van Ghiselbert van Brunchorst en Hugo Wstinc wegens uitkeeringen, aan den bisschop in Friesland verschuldigd. 1325. 1 rol. B.

N.B. Geschenk van Mr. J. A. Grothe. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336.

256. Verbintenis van Wibrandus Allardi, persoon van de St. Vituskerk te Leeuwarden, om wegens zijn ambt van kameraar in Oostergo, Westergo en Geesten (?) levenslang aan bisschop Florens te betalen 12 oude Fransche schilden 's jaars. 1386. 1 charter. R

257. „Registrum seu computatio solutarum precariarum reverendissimo domino Philippo de Borgondia episcopo Traiectensi per Zelandiam et Hollandiam". Rekening van den officiaal Adriaan Ram over de inning van het subsidium caritativum van de geestelijkheid in Zeeland en Holland voor de blijde inkomst van den bisschop. 1517. 2 deelen (in 1 band). Dom.

258. Register van de akten van voordracht van personen voor eene prove in de kloosters van het bisdom krachtens het recht van den bisschop van de „primariae preces." 1517—1521. 1 deel. U Pr.

N.B. Enkele akten van aanstelling van ambtenaren zijn hier blijkbaar abusivelijk ingeschreven; zij behooren in het Liber officiatorum van den bisschop, dat met dezelfde hand geschreven is.

259. Register van ontvangsten van Thom. van Nyekercken, Joh. Goch en Joh. Spierinck, als commissarissen van bisschop Henric van Beyeren tot het innen der precarie bij gelegenheid van 's bisschops blijde inkomst, in Zeeland en Holland. 1528. 1 deel. O. M.

260. Verdrag tusschen bisschop Johannes en de vijf kapittelen, waarbij de beslissing in het geschil tusschen bisschop Johannes (van Arkel) en de kapittelen over het recht van visitatie, reformatie en correctie der kanunniken, wordt opgeschort tot over dertig jaren. 1365. 1 charter. R.

261. Arbitrale uitspraak van broeder Michaël, prior der Predikheeren te Rijssel, en broeder Willem de Vaucellis van de Cistercienser-orde, in de geschillen tusschen de bisschoppen Henric van Utrecht en Johannes van Doornik over de parochiekerken van Hamere e. a. en over de kloosters van de Willemieten en van de nonnen van Eclo. 1264. 1 charter. Dom.

262. Akte, waarbij bisschop Jan de parochiekerk van St. Joris te Amersfoort verheft tot eene kapittelkerk. 1337. 1 charter. Dom.

263. Akte, waarbij bisschop Johannes van Arkel eene nieuwe regeling maakt voor den dienst in de kapittelkerk van Steenwijc en daarbij incorporeert de kerspelkerk van Vollenho en het St. Maartens-altaar in die kerk. 1350. (Afschrift.) 1 charter. R.

264. Notarieele akte, opgemaakt van de verheffing der kapel te Steenwikerwolde tot eene parochiekerk dd. 1381, en van de wijziging der getroffen bepalingen over het inkomen van den rector dd. 1382. 1382. 1 charter. R.

265. Verklaring van Margriete van Voern, abdis van Oudwiic, dat zij de priorin en de nonnen, die met haar getwist hebben over het bezetten der kloosterambten, vrijspreekt van alle misdrijf en belooft ze in hare ambten te handhaven. 1350. 1 charter. Dom.

266. Nieuwe statuten van het klooster Marienberg bij het Zwartewater in Zalland, welks goederen wegens de pest van 1351 geheel verwaarloosd zijn. 1351. 1 charter. Dom.

267. Akte, waarbij het Karmelieten-convent te Scoenhoven belooft, voortaan steeds den dienst te staken, zoodra het vernomen zal hebben, dat dit is geschied in de parochiekerk van Scoenhoven. 1354. 1 charter. Dom.

268. Akte, waarbij de Groote raad van Mechelen bevestigt het compromis dd. 1474, waarbij hertog Karel van Bourgondië en de bisschop de nagelaten goederen verdeelen van den priester Johan Frens, die zich te Ziericzee verdronken heeft. 1476. 1 charter. R.

269 Benoeming van Aernt Janss. van Weze tot koster van Wijck. 1506. 1 charter. R.

N.B. Gecancelleerd en veranderd op Peter Janss. van Weze i. d. 1511 en 1516.

V. STUKKEN BETREFFENDE LEENEN, DOMEINEN EN ANDERE GOEDEREN DER BISSCHOPPEN.

I. LEEN- EN DIENSTGOEDEREN.

270. „Register feodalium bonorum ecclesie Traiectensis". (138[illegible] met bijvoogingen tot 1393.) 1 deel. U Pr.

N.B. Bevat eene lijst der leenmannen in beide deelen van het sticht. Aanvankeli[illegible] heeft men daarin de namen der nieuwe leenmannen veranderd, later akten van beleening bijgeschreven. Eene tweede, geheel gelijke lijst, blij[illegible] baar afschrift van dit stuk (zonder de latere bijvoegingen) uit de 1e helft d[illegible] 15e eeuw, — met op de achterzijde van den band de met groote letters g[illegible] schreven titel, die bijna alle stukken van het bisschoppelijk archief hebb[illegible] berust onder den heer baron D'Ablaing van Giessenburg (huize Beekberge[illegible] te Soesterberg. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeni[illegible] gen van het bisdom Utrecht, 1325—1336.

271. „Registrum feodalium terre Traiectensis episcopi Frederi[illegible] *de Blanckenhem*." 1394—1423. Gem. A. 1 deel. B.

— *bis*. Fragmenten van een afschrift van dit register. (c. 140[illegible] 1 omslag.

N.B. Geschenk van Mr. J. A. Grothe. — Afgegeven aan het rijks-archief [illegible] Overijssel.

272. „Registrum feodalium bonorum terrarum Sallandie Twenth Drenthie et Vollenhoe *episcopi Friderici*". 1393—1423. Gem. [illegible] 1 deel. R.

273. „Registrum feudalium bonorum terre Traiectensis *Rodolphi* 1433—1455. Gem. (later) M. 1 deel. B.

N B. Het Stichtsche leenregister van bisschop Zweder van Culenborch (met d[illegible] titel: „Registrum feudorum terre Traiectensis") over 1425—1431 werd n[illegible] door Dr. C. Booth geëxcerpeerd in de verzameling zijner excerpten uit [illegible] leenregisters (coll. Booth. B 8, p. 41) en berustte toen dus nog bij de and[illegible] leenregisters.

274. „Registrum feodalium Sallandie Drenthie Twenthie *Rodolphi*". 1433—1455. Gem. N. 1 deel. R.

275. „Registrum feodalium bonorum patrie Traiectensis domini Davidis episcopi Traiectensis, inceptum anno LVI. *Feodalium bonorum patrie Traiectensis*." 1456—1495. Gem (later) A. 1 deel. U Pr.

276. „*Feodalium Davidis episcopi. Gasbech*". Register der Gaasbeeksche leenen van bisschop David van Bourgondië. 1459—1496. 1 deel. U Pr.

277. Register der Overijsselsche leenen van bisschop David van Bourgondië. 1456—1496. 1 deel. O.

278. „*Baden. Traiectensia*". „*Stichts leen by tyden byschop Fredericx marckgrave van Baden* etc." 1496—1517. Gem. AA. 1 deel. U Pr.

279. „*Gaesbeck*". Register der Gaasbeeksche leenen van bisschop Frederik van Baden. 1496—1517. Gem. BB. 1 deel. U Pr.

280. Register der Overijsselsche leenen van bisschop Frederik van Baden. 1496—1516. (Gebonden achter N°. 277.)

— *bis*. „*Feudalia Frederici de Baden*". 1496—1516. (Afschrift van het midden der 16de eeuw.) 1 deel. R.

N.B. Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel.

281. „*Stichtsche leenen*. P. Bourgoingnen." 1517—1524. Gem. CC. 1 deel. U Pr.

282. Register der Gaasbeeksche leenen van bisschop Philips van Bourgondië. 1517—1523. 1 deel. U Pr.

283. Register der Overijsselsche leenen van bisschop Philips van Bourgondië. 1517—1523. (Gebonden achter N°. 277.)

— *bis*. „*Overyssels Leenen by tyde van heer Philips van Bourgoignen.*" 1517—1523. (Afschrift van het midden der 16de eeuw.) 1 deel. R.

N.B. Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel.

284. „Beyeren". Register van de Stichtsche leenen van bisschop Henric van Beyeren. 1524—1528. Gem. D. 1 deel. U Pr.

— *bis*. „Stichts Leenen by tyden heeren Heynricxs paltzgraven by Rhijn, hertogen in Beyeren. — Traiectensia. Beyeren." 1524—1528. (Afschrift van het midden der 16de eeuw.) 1 deel. R.

N.B. Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel. — Op den omslag: „Copye van tprincipael, dat onder den gryf(fier) tUtrecht(?) es."

285. Register der Gaasbeeksche leenen van bisschop Hendrik van Beyeren. 1525—1528. 1 deel. U Pr.

286. Register der Overijsselsche leenen van bisschop He van Beyeren. 1525—1527. (Gebonden achter N°. 277.)

287. Verklaringen van verschillende personen, gegeven te hoeve van bisschoppen van Utrecht, dat zij de renten, met vinden der bisschoppen uit de door hen in leen bezeten goederei kocht, binnen zekere jaren zullen aflossen. 1462—1525. 22 charte

288. Akte, waarbij Henric van der Lecke en Margrite uten erkennen, dat zij al hunne Stichtsche leengoederen verbeurd h en die alleen uit gunst van den bisschop hebben terugontva 1330. 1 charter. Dom.

289. Renversaal van Gerijt van Vuesting, betreffende de vangst als leen van bisschop Florens van het goed te Erlo te borch in het kerspel van Dodorpe en het gerecht van Hastehı 1382. 1 charter. R.

290. Renversaal, waarbij Vrederic die Joede erkent ten be van zijne zuster Aleyde van Puyflijc in leen te nemen van bis Florens de grove en smalle tienden van Elst. 1386. 1 charter.

291. Adviezen en memoriën over de vraag, of eene waaı 1460 door Jacob heer van Gaesbeec gelegateerd aan Johann Meerthen, na haar kinderloos overlijden vererfd is op haren n op den bisschop, als opvolger der heeren van Gaesbeec. (ein 15de eeuw.) 1 omslag.

N.B. Aangekocht met de collectie van sir Thomas Phillipps.

292. Leenbrief, waarbij bisschop Frederick van Baden Dierickz. beleent met 3 morgen land in Apcoude. 1499. 1 chart

293. Akten van afstand en ruiling van ministerialen ten be van verschillende bisschoppen van Utrecht. 1326—1353. 7 ch Dom. D.

294. Confirmatie door paus Honorius III van het verdrag, vı aangegaan tusschen den bisschop en wijlen graaf Willem van H over zekere dienstmannen. 1223. 1 charter. Dom.

295. Akte van appèl van 's bisschops hofgericht op het rij gericht over de vraag, of Willam van Dashorst verplicht i bisschop keurmede te voldoen wegens den dood van zijn Rutgher. Met vonnis van het hofgericht. 1349. 2 charters. Dc

296. Beslissing van den Roomsch-koning Karel IV, dat, zo wijls er tusschen de bisschoppen van Utrecht, de prelaten en g lijken zijner kerk eenerzijds, en eigene lieden, die een cijns in geld, kleederen of vee schuldig zijn, geschil ontstaat over de

lichting tot betaling, de schuldigen niet met den eed kunnen ontgaan, maar dat de bisschoppen c. s. door den eed van zeven handgenooten van den schuldplichtige hun recht zullen kunnen bewijzen. 1349. 1 charter. Dom.

297. Akte van bisschop Jan, waarbij hij aan zijnen ministeriaal Johannes, zoon van Jacobus Rufus de Thya, als dienstgoed verleent de tienden van Meynerdinc, van den hof in Laghe, van Hollync, Besync, Hedenscync, Gheerdync, Scurync, Vrilync, Ralerdync en van het huis van Ludolf Elizabethssone in de parochiën van Delden en Ulzen, die zijn vader vroeger bezeten had. 1343. 1 charter. Dom.

298. Afstand door Egbert Tackinc, meier van Oetmerschem, van de erfenis van zijnen broeder, heer Henric van Oetmerschem, ten behoeve van den bisschop. 1356. 1 charter. D.

2. DOMEINEN.

299. Bullen van paus Benedictus XII aan de abten van St. Michiel te Antwerpen en van Middelburg, om de domeinen, door bisschop Johannes en zijne voorgangers in erfpacht uitgegeven, in het bezit der bisschoppelijke tafel terug te brengen. 1337. 2 charters. U.

300. Akten, waarbij het Domkapittel en de vijf Utrechtsche kapittelen bisschop Johan van Arkel vergunnen, om de landerijen, hem of zijnen voorgangers aangekomen wegens „voerslach" of „slach van nyen lande" in het Oversticht, in erfpacht uit te geven. 1346. 2 charters. Dom. D.

301. Verklaring van Roelof van Isendeern, proost van St. Pieter, en drie anderen, dat zij van bisschop Florens en de vijf kapittelen ontvangen hebben den ingelaschten brief dd. 1388, waarbij de bisschop en de vijf kapittelen voor vier jaren alle domeinen van het Sticht, behalve de sloten en de rechtspraak, verpanden voor eene schuld van 11000 Fransche schilden wegens den oorlog met Heinric burggraaf van Montfoerde. 1388. 1 charter. US.

302. Stukken betreffende den koop van de tienden en het gerecht van Barne en op de Hare door den bisschop van Everard van Stoutenbergh en betreffende de voldoening der koopsom. 1307, 1310. 4 charters. Dom.

303. Akte, waarbij bisschop Guy de voorwaarden, waarop zijne voorzaten des bisschops goed te Milant in erfpacht hebben uitgegeven, herhaalt. 1308. (Vidimus dd. 1357.) 1 charter. R.

304. Akte, waarbij Everard van Stoutenberch erkent verko en in leen gegeven te hebben aan Jan van Brandenborch te Utre den tiend van Seysteroever, tienden op Heymenberch, in de Nu in de Merssche, te Remberchtinghen (leen van het Sticht), den ten Velde en den Oestercamp in des Bosscobs horst (leen van d graaf van Benthem) en een erf en vier hofsteden (eigen goe wanneer de gelegenheid zich voordoet, zal hij deze leenen aan leenheeren opdragen en Jan van Brandenburch daarmede direkt do beleenen. 1316. (Vidimus dd. 1346.) 1 charter. Dom.

305. Gerechtsbrief van de Betue, waarbij heer Jan van Dor verklaart op te dragen aan bisschop Frederic 90 morgen bouwla in den Haem bij Valburgherbroec. 1322. (2 ex.) 2 charters. Dom.

306. Tinsbrief van 's bisschops richter op Seldrecht, waarbij Mey Meynsensone van der Borch opdraagt aan bisschop Johan van Ar 1/2 viertel land op Seldrecht, genaamd der Hoefdinge lant. 13 1 charter. Dom.

307. Verkoopbrief door Jacob Nennyng aan bisschop Florens v Wevelichoven van het goed die Oolte te Baerne, vroeger behoore aan Wouter van Heze. 1386. 1 charter. R.

308. Akte, waarbij Johan van der Haer aan bisschop Flor belooft, dat hij, als de hoeve land bij de Veenbrugghe te Vre lant, die zijne vrouw Aleid te leen houdt van het Sticht, bedor wordt door de daarop op te richten steenoven, dan ander eigen la aan den bisschop in leen zal opdragen. 1389. Met vidimus der v leening van deze hoeve aan Hyldeware, dochter van Johan Gelyss dd. 1325. 2 charters. Dom. R.

309. Stukken betreffende de toewijzing bij arbitraal vonnis a bisschop Florens van den novalen tiend van Herberscoep, waaro de bisschop in geschil was met Bernt Provs. 1389. 2 charters.

310. Overeenkomst tusschen abdis en convent van St. Servaes Utrecht en bisschop Frederic van Blanckenhem, ter beëindiging geschillen over de wederzijdsche tienden en erven, waarbij de bissel belooft aan het convent over te dragen Roemster-tyende te Zey 1½ morgen land in Rommelsweert en 2 hont land voor die Hoe terwijl het convent aan den bisschop zal overdragen zijn tiend Werkonden en 2 morgen land aldaar 1406. 1 charter. Dom.

311. Verdeeling van de veenen tusschen Zoesheze, Everheze Baern en het veen van Frederic van Drakenborch, door den re meester 's lands van Utrecht, den maarschalk van Amersfoirt Scoutaet, en de steden Utrecht en Amersfoirt. 1424. 1 charter.

312. Renversaal van Geryt van der Beets betreffende het goed te Noertdijck, door hem bij den ingelaschten brief dd. 1441 van bisschop Roedolph in erfpacht genomen. 1441. 1 charter. R.

313. Renversaal van Geryt Meeuss., Peter Aeltssone en Johan Bot Heynrixsone betreffende de pacht van zeker veen, door hem voor 40 jaren en 12 Rodolphus-guldens van bisschop David van Bourgondië gepacht. 1466. 1 charter. R.

314. Stukken betreffende de overdracht aan bisschop David van Burgongen van eene rente van 2 Hollandsche schilden uit een huis, gelegen voor den burg ter Horst. 1468, 1474. 2 charters. R.

315. Gerechtsbrief van Gravensloet, waarbij Willam van Valkendaell opdraagt aan Geerloff Gerytzoen, pander des bisschops, ten behoeve van den bisschop, 3 morgen 4 hont land aldaar. 1473. 1 charter. R.

316. Stukken betreffende de verleening aan Philips van Bouchout, maarschalk van het Oversticht, van een hofgoed te Werchoeven, waaraan 's bisschops rentmeester wegens eene schuld geëigend was. 1484, 1485. 3 charters. R.

317. Confirmatie door bisschop Otto van den ingelaschten brief van bisschop Godefrid dd. 1165, waarbij deze aan de Friezen van Lammebruke in bezit geeft het land tusschen Rutherikesdole en Wibernissate, tusschen de oude Lenne en de Kunre, met verlof daarop eene kerk te bouwen tegen betaling eener jaarlijksche uitkeering als tiend. 1247. (Fragment.) 1 charter. R.

318. Ruilingsakte van het kapittel van Sutphen met bisschop Guy, betreffende zijne goederen in Thyone tegen het goed in Bakerwerde, vroeger behoorende onder 's bisschops hof Tammungh. 1309. 1 charter. U.

319. Huurbrief van den hof in Emne c. a., door Henric en Albert zonen van Gerard, meier in Emne, hoorigen van den bisschop, van hem in huur genomen. 1313. 1 charter. Dom.

320. Akten, waarbij in erfpacht wordt aangenomen van 's bisschops ambtman in Drenthe de hof te Anlo met toebehooren. 1314, 1359. 2 charters R. Dom.

321. Ruilovereenkomst tusschen Wiechman van Eghen en bisschop Johan, waarbij het huis Ten Velde c. a. te Hellenderen leengoed wordt van het sticht, terwijl de tiend van den hof van Mederen uit het leenverband wordt ontslagen. 1333. 1 charter. Dom.

322. Akten betreffende de ruiling van den hof Herbede in kerspel Greve tegen de goederen van Gerlach de Umma in kerspel Wernen door den bisschop en het Premonstratenser-kloo Kapenbergh. 1344. 2 charters. R.

323. Schepenbrief van Deventer, waarbij Arnd van Dure opdr aan Sweder uter Loe, als gemachtigde van bisschop Johan, ee landerijen in Wyiermersche en in Olstermersche. 1346. 1 charter

324. Erfpachtbrief van bisschop Johan voor de Friesche m bij Hasselt, betreffende 14 hoeven in het Veen. 1346. (Afsch bezegeld door den bisschop.) 1 charter. Dom.

325. Stukken betreffende de opdracht door Bernd en Gerard Zebelinghen c. s aan bisschop Johan van het huis Ther Hondsb met den Ouden hof en het huis te Zeghorn. 1383. 2 charters. I

326. Vonnis van Arnoldus de Emelisse, proost van St. Mari Utrecht, sub-conservator der rechten van bisschop Florens van Utr houdende beslissing, dat bisschop Florens hersteld behoort te wo in het bezit van twee hoeven land, genaamd Huddincloe in de rochie van Wye, behoorende tot zijne domeinen en hem ontno door Frederic de Eza. 1388. 1 charter. R.

327. Renversaal van Peter van Westrienen betreffende de p voor 9 jaren van Steven van Roere van den Dollenborchschen w in de Mersche, behoorende aan den bisschop van Utrecht. 1 1 charter. R.

328. Gerechtsbrief van Wye, waarbij Gheerd ten Rietberghe draagt aan bisschop Roloff eene rente van 25 heerenponden 5 s lingen en 3 penningen uit verschillende erven in het kerspel Wye en de buurschap te Tongeren. 1439. 1 charter. R.

329. Akte betreffende het in beheer geven door bisschop Roed aan Gherydt van Tuull (?) van zijnen bergvrede van Sty . . . zijne tienden te Brucht, vroeger bewaard door Henrick van Zelwe en andere kasteleins. 1446. 1 charter. R.

330. Akte, waarbij bisschop Roedolph verklaart het huis, geld, erf en gericht ten Holten voor 1321 oude schilden en 1 k staart in pand gegeven te hebben aan Johan van Diepholt. 1 1 charter. R.

331. Verpanding van het huis en het gerecht te Holten met daartoe behoorende weggeld en erf door bisschop David van B goengen aan Jacob van Ittersum. 1477. 1 charter. R.

332. Renversaal van Joryen Schenck tot Tautenberg betreffende
et in erfpacht nemen bij den ingelaschten brief dd. 1515 van
sschop Frederick van Baden van het land Habbenslage op Lewit-
eyde bij Vollenhoe. 1515. 1 charter. R.

---

3. HUIZEN BIJ DE BISSCHOPPELIJKE PALEIZEN.

333. Akte, waarbij de elect Jan aan den apotheker Anselm en
ne erfgenamen ten gebruike geeft den kelder onder zijn huis naast
 H. Kruiskapel. 1276. 1 charter. Dom.

334. Akte, waarbij bisschop Jan den priesters der Buurkerk
pdraagt, om Ghiselbert van Zulen, kanunnik van Oudmunster, te
lasten om de met een slot gesloten deur, waarmede hij den
sschopsweg voor het atrium van den Dom heeft afgesloten, binnen
s dagen op te ruimen, en bij weigering den schout der stad beveelt,
n de deur met geweld op te ruimen. 1336. 1 charter. Dom.

335. Schepenbrief van Utrecht, waarbij Dyderic Scale erkent zijn
is in den Gaerde hooger te hebben opgetrokken dan hij mocht, en
looft dit af te breken, wanneer bisschop Florans of zijne opvolgers
t gelasten. 1381. 1 charter. R.

336. Schepenbrief van Utrecht, waarbij Goeswiin Sloyer Johans-
en opdraagt aan bisschop Aernd van Hoern $^2/_3$ van eene hofstede
schen Volraedsbrugghe en St. Gheerdenbrugghe aan de oostzijde
r gracht, waarvan het overige $^1/_3$ behoort aan Gheriid Pot. 1378.
 charter. R.

337. Stukken betreffende de uitgifte in erfpacht door het kapittel
n St. Jan te Utrecht aan den postulaat Rodolph van een huis op
. Jans Nywencamp (te Utrecht), waaraan het kapittel geëigend
s krachtens vonnis ten laste van Henric en Vrederic Haeck. 1429.
 charters. R.

338. Gerechtsbrieven van Wijck, koopakten en quittanties be-
ffende den aankoop van verschillende huizen en enkele landerijen
 Wijck bij Duerstede door bisschop David van Bourgondië. 1462—
475. Met eenige oudere eigendomsbewijzen van deze huizen dd.
1428—1456. 23 charters. R.

339. Gerechtsbrief van Wijck, houdende uitspraak van Erst Taets
n Meerten en Ghijsbert van Beesd over de scheiding van goederen
n Jan van Nes van Gommengys en jonkvrouw Lijsbet van de
el, die samen geleefd hebben. 1470. Met confirmatie door den
ciaal van Utrecht dd. 1470. 1 charter. R.

N.B. Behoort waarschijnlijk bij twee onder het vorige nummer beschreven oor-
konden van 1448 en 1470: eigendomsbewijzen van landerijen te Wijk.

---

4. SCHULDEN VAN EN AAN DE BISSCHOPPEN

340. Akte waarin Lambrecht de Triest en Mart van Burg verklaren, dat bisschop Jan hun schuldig is 2800 pond zwarte Tournooisen, die hij beloofd heeft te [illegible] uit de munt te Utrecht en te zullen [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] en [illegible], waarmede alle vroegere schuldbekentenissen, die in het [illegible] huis bewaard worden, vervallen. 1309. 1 charter. Dom.

341. Schuldbekentenissen van bisschop Johan aan verschillende personen. 1324—1332. [illegible] charters. Dom.

342. Machtiging van Reynald, graaf van Gelre, aan Henric van den Toerne en twee andere burgers van Zutphen, om voor hem van bisschop Johan in mindering zijner schuldvordering te ontvangen 2000 pond zwarte Tournooisen. 1332. 1 charter. Dom.

343. Stukken betreffende schulden van bisschop Johan aan Hubrecht de Scenke heer van Culenborch en Henric van [illegible] deken van St. Jan, waarvoor hun verpand wordt het slot Horst, terwijl de graaf van Holland zich borgstelt voor de terugbetaling. 1336—1345. 4 charters. Dom.

344. Verklaring van bisschop Jan en Robbrecht van Arkel, heer van den Berghe, wegens de ontvangst van hunnen broeder Jan heer van Arkel eener som van 3000 pond zwarte Turnoysen, door hen verschuldigd aan hunne zuster Cunegonde van Arkel, vroeger jonkvrouw van Hoesdenne, onder belofte van teruggave, indien hunne zuster kinderloos overlijdt. 1346 (Gecancelleerd.) 1 charter. Dom.

345. Verklaring van Reynalt heer van Kovorde, dat hij op het ambt van Twinthe, waarop de bisschop hem een schuldbrief van 1200 pond gegeven heeft, slechts 806 pond geleend heeft, zoodat hij den bisschop de overige 394 pond met het „hantghelt" à 10°/ kwijtscheldt. 1347. 1 charter. Dom.

346. Quitantien van verschillende personen wegens de betaling van verschuldigde geldsommen door of namens bisschop Johan van Arkel 1348—1360. 18 charters. Dom. D.

347. Verzoek van Jan, graaf van Cleve, dat bisschop Jan borg voor hem zal zijn bij zijne zuster Mechtelt van Virnenborgh, vrouw van [illegible] 1349. 1 charter. Dom.

348. Verklaring van Willem van Havene, pastoor van Coudorpe, [illegible] en executeur van zijnen broeder Pieter van Havene [illegible] van [illegible], dat bisschop Jan van Arkel aan dien [illegible] [illegible] gouden schilden en alle overige schulden [illegible] 1349. 1 charter. Dom.

349. Schuldbekentenis van bisschop Johan aan Johan heer van Culenborch voor eene som van 2500 pond zwarte Tornoysen. 1349. (Gecancelleerd.) 1 charter. Dom.

350. Schuldbekentenis van Gherid van Heemsteden aan bisschop Jan van Arkel over 100 oude schilden, terug te betalen binnen drie maanden, nadat hij zal zijn teruggekomen op zijne goederen in Holland. 1353. 1 charter. Dom.

351. Akten, waarbij Ghisebrecht Schade van Quedinchoven zich verbindt, om aan bisschop Johan van Arkel uit te keeren het geld, dat aan verschillende personen is afgenomen in den oorlog van den bisschop en den heer van Abcoude tegen de heeren van Culenborch en Vyanen, — en waarbij hij den bisschop ontslaat van zijn waarborg tegen alle namaning wegens deze betaling. 1353. 2 charters. Dom.

352. Quittantie van Vrederic van Hekeren wegens de ontvangst van den bisschop van 6000 pond, waarvoor Dyepenhem verpand was, en zulks in afkorting van de 28000 ponden, hem door den bisschop verschuldigd krachtens uitspraak van de Utrechtsche kapittelen en steden. 1355. 1 charter. D.

353. Schuldbekentenis van Hughe Wolfaerdsone, Scoute Martiinssone en Bartoud Martiinssone aan bisschop Johan van Arkel over 50 oude schilden wegens het vangen van Foppe Mannekiinssone. 1355. 1 charter. Dom.

354. Quittantie van Lambert Rurinc en zijn zoon betreffende de betaling door bisschop Johan van alle kosten en schade, door hen in 's bisschops dienst geleden als gevangenen van Johan van Vorden e. a., behoudens 100 oude schilden, waarvoor hun toegescheiden is Herbordinc te Luttenbergh. 1359. 1 charter. D.

355. Bul van paus Innocentius VI ter bekrachtiging van den ingelaschten brief van bisschop Jan van Arkel dd. 1359, waarbij de bisschop zijne domeinen in Salland verpandt voor de voldoening eener lijfrente van 300 goudguldens aan zijnen wijbisschop Volker, bisschop van Gibeleth. 1359. (Notarieel afschrift dd. 1364.) 1 charter. R.

356. Quittanties van verschillende personen voor de betaling van schulden van den bisschop door heer Ghyselbert Talpe en door Ecbert, meier van Oetmersem. 1360. 3 charters. D.

357. Quittantie van Franciscus, kardinaal-priester van St. Marcus, executeur van den kardinaal Anibaldus, bisschop van Tusculum, voor de ontvangst van wege bisschop Jan en den deken van Deventer

Jan van Nyenaer van 300 oude schilden, wegens de den kardinaal toekomende vruchten der proosdij van Deventer over 1349/50. 1360. 1 charter. Dom.

358. Quittantie van Hinric van den Broyl voor de ontvangst van bisschop Johan van Viernenburch eener som van 100 matunen, in afkorting van 's bisschops schuld. 1367. 1 charter. D.

359. Quittanties van verschillende personen wegens de afdoening van schulden door bisschop Florens. 1380—1392. 4 charters. R.

360. Stukken betreffende de geschillen van bisschop Florens van Wevelinchoven en Willam heer van Apcoude over eene pensie uit den tol te Rienen, afkomstig van den koop van Diepenhem, en de aflossing daarvan. 1382, 1383. 4 charters. Dom. R.

361. Stukken betreffende eene schuld van bisschop Florens van Wevelichoven, betrekking hebbende op de heerlijkheid Grebben, later toekomende aan Frederic van Wevelichoven. 1387—1393. 3 charters. R.

362. Quittantie van Diric van Voerst en drie anderen voor de ontvangst van bisschop Florens van Wevelinchoven van 3462 guldens 22 plakken als rantsoen der gevangenen, die de heer van Solmisse op den bisschop heeft gemaakt. 1391. 1 charter. R.

363. Quittantie van Reynalt hertog van Gulich en Gelre voor de ontvangst van bisschop Frederich van Blanckenheim van het geld, door hem indertijd van Reynalts broeder hertog Willem geleend, en waarvoor deze zijne kleinoodiën had verpand. 1412. 1 charter. D.

364. Schuldbekentenissen van bisschop Rodolph aan verschillende personen. 1424—1436. (Gecancelleerd.) 6 charters. R.

365. Quittanties van verschillende personen voor de ontvangst van gelden, tot afdoening van schulden van bisschop Roedolph van Diepholt. 1436—1439. 6 charters. R.

366. Verpanding van den tol te Lobede door hertog Arnolt van Gelre aan bisschop Rodolph voor eene schuld van 21000 kurvorster Rijnsche guldens, wegens de door den bisschop verleende hulp tegen 's hertogs onderdanen van Gulich. 1446. 1 charter. R.

367. Quittantie van Henrick van Zulen van Nyenvelt voor de ontvangst van bisschop David van Bourgoengen van 2000 Rijnsche guldens, aan hem en zijnen broeder Jan verschuldigd. 1478. 1 charter. R.

368. Verklaring van Johan van Leeffdael, dat bisschop Frederick voortaan voor de 1300 Rijnsche guldens, hem door zijnen vader Lodewijck van Leefdael in 1499 geleend, rente betale van den 16en in plaats van den 13en penning, en voor den Rijnschen gulden geve 2 Hoornsche guldens. 1515. 1 charter. R.

369. Uitspraak der vijf kapittelen te Utrecht in een geschil tusschen bisschop Friderich van Baden en Johan van Zuylen van Nyevelt over eene rente van 175 Rijnsche guldens uit het rentambt van Utrecht. 1515. 1 charter. R.

VI. BISSCHOPPELIJKE AMBTENAREN.

I. AANSTELLINGEN.

370. Schuldregister van den klerk Hubert van Budel. 1326—1330. 1 deel. U. St.

N.B. Bevat commissiën en recessen, lijsten van 's bisschops schulden en notariële akten van den klerk. — Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht. 1325—1336.

371. Liber officiatorum van bisschop Frederik van Blankenheim. 1404—1423. 1 deel.

N.B. Enkele bladen zijn verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht, dat ze in October 1868 op eene auctie te Utrecht had aangekocht. — Voorin het register een fragment eener rekening van den tol te Utrecht, in het midden eene lijst van het wapentuig op verschillende bisschoppelijke sloten.

372. „Liber officiatorum et recessuum Rodolphi de Dyepholt. — Officiatorum *Rodolphi.*" 1424—1442, 1442—1455. Gem. V (?) en later Q, — en: W (?). 2 deelen. U Pr.

N.B. De bladwijzer van het 1ste deel met een gedeelte van het register zelf over 1430—1446 zijn afkomstig uit de collectie Booth. — Enkele bladen van het 2de deel zijn verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht, dat ze in October 1868 op eene auctie te Utrecht had aangekocht.

373. „Officiatorum domini David." 1456—1496. 1 deel. U Pr.

374. Liber officiatorum van bisschop Frederik van Baden. 1496—1514 (?). 1 deel. U. B.

N.B. Minuut, waarin de nieuwe benoemingen na 1500 in de akten der oude zijn veranderd.

— *bis.* „Officiatorum et recessuum domini Frederici de Baden". 1496—1517. Gem. (later) EG (?). 1 deel. R.

N.B. Afschrift van het vorige nummer, waarschijnlijk geheel daarmede overeenkomende. — Afgestaan aan het Rijksarchief in Overijssel. — Uitgegeven door het Genootschap voor Overijsselsch regt en geschiedenis.

375. „Officiatorum pro tempore domini Philippi de Burgundia". 17—1524. Gem. (later) OO. 1 deel. R.

376. Verklaring van Sweder van Vyanen, dat hij het wereldlijke recht tusschen Noede en Bodegraven berechten zal, zooals de arschalken plegen te doen, voor 300 pond zwarte Tournooisen. 21. 1 charter. US.

377. Verklaring van Johan van Culenborch, heer van Woudenrch, dat hij aangenomen heeft het huis te Stoutenberch en het houtambacht van Eemlant, behalve het schependom van der Eme, t voortaan behooren zal aan het huis te Eembrugghe, te bewaren or 600 pond 's jaars. 1349. 1 charter. Dom.

378. Arbitrale uitspraak van den raad van Utrecht tusschen bisschop han van Arkel en Sweder uter Loe, proost van St. Pieter, Jan r van Culenborch van der Lecke, Henric heer van Vyanen, han van Culenborch heer van Woudenberch, Ghisebrecht van rkenberch en Jacob van Lichtenberch, houdende dat de heeren door hen bezette ambten van het sticht overgeven en alleen de ten Horst en Stoutenborch als onderpand voor hunne schuldrderingen behouden zullen, terwijl de bisschop in het Nedersticht l aanstellen ambtenaars, door de stad te noemen, die 's bisschops huldeischers zullen voldoen. 1352. 1 charter. Dom.

379. Verklaring van Willam van Groenenwoude, dat hij het huis Stoutenberch en het maarschalkambt van Eemland voor den sschop en het sticht bewaren zal. 1383. 1 charter. U.

380. Verbintenis van Ghijsbrecht van Nyenrade, om van de hem s maarschalk door bisschop Florens toegekende 1600 pond, jaarlijks 00 pond uit te keeren aan den kastelein te Vredelant. 1388. 1 charter. R.

381. Aanstellingen van verschillende personen tot maarschalken an Eemland en Overkwartier en tot kasteleinen van Ter Eem en Horst door bisschop Frederick van Baden. 1496—1508. 8 charters. Dom.

382. Overeenkomst tusschen bisschop Jhan en Reynaut, graaf van Ghelre, waarbij bepaald wordt, dat de bisschop zijne schouten van Zalland en Twenthe zal aanstellen uit een door den graaf aan te bieden achttal, — en dat de graaf den bisschop en de landen van Zalland en Twenthe zal helpen tegen eene jaarlijksche uitkeering van 800 pond zwarte Tournooisen. 1330. 1 charter. U.

383. Aanstelling van Reynaud graaf van Ghelre tot momber van het Oversticht door bisschop Johan, voor het geval dat hij zich buiten 's lands begeeft; waarvoor de graaf zal genieten de helft der bisschoppelijke inkomsten in het Oversticht, behalve die van het rentmeesterambt. 1331. 1 charter. U.

384. Stukken betreffende de verpanding van het Oversticht door bisschop Jan aan Reynaut graaf van Ghelre voor eene schuld van 43000 pond zwarte Tournooisen, besteed voor den aankoop van Dyepenem en Dalem enz. 1335—1336. 5 charters. Dom. U.

385. Stukken betreffende de aflossing door bisschop Jan van Arkel van de 49000 ponden penningen, waarvoor bisschop Jan van Dyest het land Overijssel verpand heeft aan den hertog van Gelre. 1346—1347. 12 charters. Dom.

386. Erkenning van Ye uter Loe, dat hij aangenomen heeft 's bisschops huis te Vollenho, en dat op verzoek zal overgeven aan den bisschop of bij diens overlijden aan zijn broeder Sweder uter Loe en aan Johan heer van Culenborgh. 1349. 1 charter. D.

387. Verklaring van Reynolt van Koevoerden, dat hij voor vier jaren op zich neemt de bewaring van het schoutambt van Twenthe. 1358. 1 charter. D.

388. Renversaal van Jacob van der A en zijn zoon Alfer, betreffende de hun door bisschop Florens van Wevelinchove gedane verpanding van het kasteleinschap van Vollenho, het schoutambt van Vollenho en Hasselt en het rentmeesterschap van huis en land van Vollenho voor eene schuld van 2900 oude Fransche schilden, door hen aan zijnen voorganger Arnd van Hoern geleend. 1379. 1 charter. R.

389. Belofte van Roeloff Hundenberch, om de vijf kapittelen van Utrecht schadeloos te houden wegens hunne medebezegeling van den brief, waarbij bisschop David van Burgoengen hem het kasteleinschap van Lage en de Blanckenberch en het drostambt van Twenthe heeft opgedragen. 1461. (2 ex.) 2 charters. R.

390. Benoeming van Johan Stelling tot kastelein van Coevorden en ambtman en rentmeester van Drenthe. 1486. 1 charter. R.

391. Verklaring van Henric van Vianen, dat hij het rentmeesterambt van Utrecht, behalve den tol van Renen, het gruithuis te Utrecht en de renten in het kerspel van Renen, van bisschop Johan van Arkel heeft aangenomen voor 400 pond 's jaars. 1349. 1 stuk. Dom.

392. Akte, waarbij Abraem uten Corenmarct en Aelbaren Dole, burgers te Utrecht, aannemen 's bisschops watertollen te Renen gedurende twee jaren te innen voor een jaarloon van 200 gouden schilden en 100 pond zwarte Tornoysen. 1349. 1 charter. Dom.

393. Aanstelling van Gijsbert die Gruyter tot rentmeester 's lands van Utrecht. 1436. (Gecancelleerd.) 1 charter. R.

94. Erkenning van Tydeman Trinde, dat bisschop Florens van velinchoven hem het dagelijksche gerecht buiten de Tollensteghe wederopzeggens toe heeft toevertrouwd. 1391. 1 charter. R.

---

2. REKENINGEN.

395. Rekeningen van den schout van Amersfoort (en Eemland). 28/29, 1330/31, 1331/32, 1332/33, 1333/34, 1334/36. 6 rollen B.

N.B. Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336.

396. Rekening van den drost van Twenthe. 1493/94. 1 stuk. O.

397. Rekening van den drost van Vollenhove. 1507/8. 1 stuk. R. ebonden bij N° 405.)

N.B. Eene rekening van den baljuw van Amstelland over 1305—1307, afgelegd aan bisschop Guy en blijkbaar afkomstig uit het bisschoppelijk archief, is overgedragen aan het Algemeene Rijksarchief, daar bisschop Guy Amstelland bezat als apanage, niet als deel van het bisdom. (Vgl. Van Mieris, Charterboek. II p. 86: „nous ne le tenons mie pour la raison de nostre evesquie d'Utrecht.")— Zij is uitgegeven in: Kronijk Hist. Gen. 1859 p. 63.

398. Stukken betreffende het afleggen van rekening door verillende personen, die de sloten Horst, Stoutenberch en Vredelant et houden. 1323. 2 charters. U S.

399. Quittantie van Evert van Bevervorde voor de voldoening r bisschop Jan van zijne verschotten voor de heerschap van epenem en voor het onderhoud van het huis. 1339. 1 charter. Dom.

400. „*Kokenboec.*" Register van dagelijksche uitgaven voor de shouding van den bisschop (opgemaakt door den klerk Hubert Budel). 1332. 1 deel. U St.

N.B. Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336. — De naam van het register blijkt uit de omstandigheid, dat *geheel dergelijke* opgaven voorkomen achter de rentmeesters-rekeningen van 1377/78 (zie n°. 401), terwijl die van 1426/28 een totaal opgeven voor huishoudelijke uitgaven, onder verwijzing naar het „kokenboec", waarin die gespecificeerd staan.

401. Rekeningen van den rentmeester aan deze zijde der Ysel. 8/29, 1330/31, 1334/35 (de ontvangsten der laatste rekening breken), 1334 (restantrekening), 1377/78, 1378/79, 1426/27, 8/29. 4 rollen en 4 deelen.

N.B. N°. 1 is waarschijnlijk afkomstig uit de collectie Booth, — N°. 2 is afkomstig uit de collectie Booth, — N°. 3 en 4 zijn verkregen door ruiling met de

gemeente Utrecht. — N°. 5 en 6 zijn afkomstig uit het archief van den Dom, — N°. 7 en 8 zijn verkegen door ruiling met de gemeente Utrecht. — Verg. betreffende de beide laatste rekeningen (van Gherijt de Keyser) een charter van 1431 Zond. na St. Lucie (hiervoor N°. 180). — N°. 1—4 is uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336, — N°. 5 is uitgegeven door P. J. Vermeulen, in: Codex diplomaticus van het Hist. Gen. 2de S. I 1 p. 252.

402. Rekening van Gherijt de Keyser (rentmeester aan deze zijde der Ysel) over de ontvangsten en uitgaven wegens het verkoopen van gevangenen, gemaakt te Amersfoort, in de Veluwe en de Betuwe, op de Vecht en door de gezellen. (1426.) 1 deel. U St.

N.B. Behoort bij n°. 401 (7 en 8). — Eene rekening van den rentmeester van Amstelland over 1308, afgelegd aan bisschop Guy en blijkbaar afkomstig uit het bisschoppelijke archief, is overgedragen aan het Algemeene Rijksarchief (zie de noot bij n°. 397). Zij is uitgegeven door H. G. Hamaker in: Rekeningen der grafelijkheid van Holland. I.

403. Rekening van den rentmeester van Salland. 1499/1500. 1 deel.

N.B. Geschenk van den bisschop van Haarlem.

404. Quittanties van verschillende personen wegens de betaling van schulden des bisschops door den rentmeester van Zallant. 1387, 1388. 3 charters. R.

405. Rekeningen van den drost-rentmeester van Vollenhove. 1504/5 (?), 1507/8. 2 deelen. R.

N.B. De rekening van den drost van Vollenhove over 1504/5 is verloren.

406. Manuaal van den rentmeester van Twenthe. 1385. 1 deel. O.

N.B. Uitgegeven door S. Muller Fz., in: Registers en rekeningen van het bisdom Utrecht, 1325—1336.

407. Rekening van den kastelein van het huis Lage, rentmeester van Twenthe. 1493/94. 1 deel. R.

408. Quittanties van verschillende personen voor de betaling van schulden van den bisschop door den rentmeester van Twenthe. 1322—1359. 10 charters. US. D. Dom.

409. Recessen, afgegeven door bisschop Roedolph, na afrekening met verschillende zijner ambtenaars. 1430—1437. (Gecancelleerd.) 4 charters. Dom. R.

VII. TRACTATEN, ARBITRALE UITSPRAKEN EN ANDERE STUKKEN BETREFFENDE VEETEN DER BISSCHOPPEN.

---

410. Bevel van keizer Frederik om de Node door te graven, den dam bij Wijc te behouden, doch dien bij Swadeburg te slechten. 1165. 1 charter. R.

411. Verklaring van bisschop Godefrid, dat op verzoek van aartsbisschop Philips van Keulen te Sulen onder voorzitting van den graaf van Gelre eene rechterlijke uitspraak is gedaan in zijne geschillen met den graaf van Hollant over de vrije mannen van het Sticht; doch dat de graaf, na zich daaraan onderworpen te hebben, hem in strijd daarmede onrecht heeft gedaan. (1172?) 1 charter. Dom.

412. Arbitrale uitspraak van keizer Frederik I, na een oorlog van den bisschop van Utrecht met de graven van Gelre en Hollant, in de geschillen tusschen den bisschop, den graaf van Hollant, den Domproost en het kapittel van Altensele. (1172?) 1 charter. Dom.

413. Zoen van bisschop Godefrid met zijnen dienstman Eggebertus de Amestelle. (1172?) 1 charter. Dom.

414. Overeenkomst, door bemiddeling van Hugo bisschop van Luik, Henric hertog van Lemburg, Philips markgraaf van Namen, Otto graaf van Gelre, Adolph graaf van Berg en Willem oom van den graaf van Vlaanderen gesloten tusschen den bisschop en Lodewijk graaf van Los, nadat de bisschop den graaf levenslang beleend had met alle goederen van het sticht, die zijn schoonvader Diderik graaf van Hollant terecht bezeten had. 1204. 1 charter. Dom.

415. Overeenkomst van Lodewijk graaf van Los met bisschop Diederik over de verschillende betwiste rechten, nadat hij de Hollandsche leenen van den bisschop in lijftocht gekregen heeft. (1204.) 1 charter. Dom.

416. Stukken betreffende de bemiddeling van den legaat Cc kardinaal-bisschop van Portua, in de geschillen tusschen bis Otto en Gerard graaf van Gelre over hunne wederzijdsche rech Sallant, en betreffende den daarna tusschen beiden getroffen 1225,6. 7 charters. Dom. R.

417. Uitspraak van den pauselijken legaat Conrad, bisscho Portua, over de geschillen van bisschop Otto en graaf Florer Hollant over den dam bij Swathenburch, de ruiling van wederzijdsche mannen en het graafschap Friesland. (1226 1 charter. R.

418. Verdrag van Otto graaf van Gelre en den bisschop, w de graaf zich verbindt, den bisschop bij te staan tegen alle aan en om misdadigers in het sticht, die naar zijn gebied vlucht doen uitleveren. 1253. (Fragment.) 1 charter. Dom.

419. Uitspraak van Guy graaf van Vlaanderen en Otto gra Gelre in de geschillen tusschen bisschop Henric en de stad U ter eenre en Florens voogd van Holland en G. van Hameste andere zijde. 1257. 1 charter. Dom.

420. Vrede tusschen Otto graaf van Gelre en bisschop] na den tusschen hen gevoerden oorlog. 1258. 1 charter. Dom.

421. Confirmatie door bisschop Henric en Otto graaf van van de uitspraak, door vier scheidslieden gedaan over de tu hen gevoerde oorlogen en bestaande geschillen. 1261. 1 charter.

422. Verdrag tusschen Otto graaf van Gelre en bisschop H waarbij de graaf belooft den bisschop te helpen tegen allen, d land vijandelijk binnentrekken, en zijne geschillen met den bi onderwerpt aan de uitspraak van acht scheidslieden. 12 charter. Dom.

423. Akte, waarbij Arnoud heer van Yselsteyne de leene hij van het sticht houdt, opdraagt aan bisschop Jan, nu dez ontzegd heeft. 1280. 1 charter. Dom.

424. Verbond van Jan, hertog van Lotharingen en Braban bisschop Willem tegen Jan graaf van Holland. 1298. 1 chart

425. Stukken betreffende het interdict, door bisschop Guy op het land van die van Stellingwarf en Scoterwarf, wegen beleg van het slot Vollenhove en de berooving der kerk alda betreffende de uitspraken ter opheffing van het interdict. 1309— 10 charters. Dom. R.

426. Stukken betreffende pogingen tot opheffing van het interdict, door bisschop Guy gelegd op het land der Friezen van Stellingwerf en Scoterwerf. 1320—1331. 3 charters. R. Dom.

427. Belofte van Willem, graaf van Henegouwen en Holland, aan bisschop Vrederic, om hem te helpen in alle zaken, die hij zal verrichten in overleg met hem of met den hem door den graaf toegevoegden raad van dertienen. 1321. 1 charter. U.

428. Overeenkomst tusschen graaf Willem van Henegouwen en Holland en bisschop Vrederic, waarbij bepaald wordt, dat de kosten, door den graaf gemaakt voor het bedijken van de waal bij de Viervart, vergoed zullen worden uit de helft van de opbrengst der overstroomde landen, nadat den bisschop daaruit zijne gemaakte kosten vergoed zullen zijn. 1322. 1 charter. U.

429. Verbintenis van Henric van Orch e. a. edelen, om bisschop Jan van Dijst te helpen tot herwinning van het land van Drenthen en 's bisschops recht aldaar. 1324. 1 charter. U.

430. Waarschuwing van de gezworenen en gemeente van Drente aan den schout in Vullenho, de schepenen van Campen, Swolle, Hasselte en Steynwick en de kerspellieden van Gethorne, Wenepervene, Ruenvene en Staphorst, om hunne landgenooten, die het land verlaten hebben en hen thans met brand en roof bezoeken om hen aan zich te onderwerpen, niet te helpen, daar zij hen dan voor medeschuldig zullen houden aan de gepleegde gewelddadigheden. (1324?) 1 charter. Dom.

431. Offensief verbond van bisschop Johan en Willaem graaf van Henegouwen en Holland, waarbij de bisschop belooft alles te doen bij rade van den graaf, behoudens eer en eed. 1327. 1 charter. Dom.

432. Stukken betreffende de geschillen van bisschop Jan met de heeren van Voerst en de steden Campen, Hasselt en Swolle over Mastbroec. 1328—1330. 7 charters. U. Dom.

433. Verbond tusschen bisschop Johan en de stad Utrecht, om elkander bij te staan in den oorlog, bepaaldelijk in dien tegen Jan van Lichtenberch. 1329. 1 charter. U.

434. Akte, waarbij de Domproost Florens van Jutfaes zich onderwerpt aan den zoen met den bisschop, door den proost van Deventer uitgesproken. 1330. 1 charter. U S.

435. Veetebrief van Johan van Ramesberghe en Berend van Erlo aan den bisschop van Utrecht, ter wille van den heer van den Ahus. (c. 1330?) 1 charter (op papier). D.

436. Overeenkomst tusschen bisschop Jan en Reynald graaf Ghelren over de verdeeling van het geld, dat zal komen var ruiming en van het „hoefslagen ende utegheven" van 's bisscl wildernissen in de marken van Zallant. 1331. 1 charter. US.

437. Verbond tusschen bisschop Jan en de stad Utrecht, wa zij beloven in den oorlog tegen Henric van der Lecke, Will van Duvenvoerde en Sweder van Vianen in gemeen overleg handelen en geen afzonderlijken vrede te sluiten. 1332. 1 charte

438. Uitspraak van Reynoud graaf van Ghelren in den t tusschen den bisschop van Utrecht en zijne borchmannen van Dy hem aan de eene zijde, en Heynric heer van Borclo aan de an zijde. 1332. 1 charter. U.

439. Belofte van de stad Utrecht, om bisschop Johan van A die al hare privilegiën bevestigd en beloofd heeft haar bij aanva helpen, wederkeerig te helpen, wanneer hem of zijn sticht oo wordt aangedaan, doch over de Ysel niet dan vrijwillig. 1 1 charter. D.

440. Verdragen van het kapittel van Deventer met bisschop van Arkel over het verdeelen en in kultuur brengen van Mastebı 1347, 1364. 2 charters. R. D.

441. Erkentenis van Ghisebrecht Rusche van Linscoten, da bisschop en de stad Utrecht om godswil en onverplicht Peter der Edwale hebben losgelaten, dien zij te 's Gravensloet geva genomen hadden. 1348. 1 charter. U S.

442. Uitdaging van Willam van Beyeren, verbeider der graf heid van Henegouwen en Holland, aan bisschop Jan van Arke de stad Utrecht, om op Zondag of uiterlijk Dinsdag a.s. met tusschen Yselsteyne en Jutfacs te strijden. 1348. 1 charter. Don

443. Arbitrale uitspraak van Aernt van Arkel in de gesch tusschen bisschop Johan van Arkel en Sweder heer van Voerst de heilige lieden en goederen van Essen en andere punten. 1 1 charter. D.

444. Verklaring van Johan van Pollanen heer van der L e.a., dat Ghisebrecht van den Bossche, zoon van heer Herb van Yselsteyn, met 100 goede „berner" lude heeft gezworen, hij gedurende dezen oorlog geene schade heeft geleden ten laste bisschop Johan, van zijne helpers, noch van de stad Utrecht. 1 1 charter. Dom.

445. Akten, waarbij Willem van Beyeren graaf van Hollant zich verbindt, om gedurende den gesloten vrede bisschop Jan van Arkel niet te hinderen in zijne geestelijke rechtspraak en hem te laten in het bezit van Emenesse. 1349. 2 charters. U. Dom.

446. Akte, waarbij gretmannen en gemeente van Westergoo bisschop Jan verzoeken, om de burgers van Staveren, die zich weder bij hun verbond hebben aangesloten, in zijne vriendschap op te nemen. 1349. 1 charter. Dom.

447. Lijst van de personen, wonende buiten het gerecht van Abcoude, die den heer van Abcoude dienden voor de stad Utrecht. (midden der 14de eeuw.) 1 stuk. B.

N.B. Geschonken door Mr. J. A. Grothe (afkomstig uit de collectie Booth).

448. Belofte van Benne van den Bossche en de buren van Zecvelt, om den bisschop en de stad van Utrecht bij te staan tegen allen, die hun schade willen doen. 1350. 1 charter. R.

449. Belofte van Arnold van Sconevelde, om levenslang niets vijandigs te ondernemen tegen bisschop Johan van Arclo en zijne eigene lieden. 1353. 1 charter. D.

450. Belofte van Sweder en Alphaer van den Nesse, om bisschop Johan van Arkel en zijn sticht trouw te zijn, hem te dienen als goede stichtslieden en bisschop en stad geene schade te doen, behoudens hunne verplichting aan den graaf van Holland voor het huis ten Nesse. 1353. 1 charter. R.

451. Confirmatie door Vrederic van Hekeren van de ingelaschte scheidsrechterlijke uitspraak, door twee leden van de kapittelen van Utrecht, twee leden van den raad van Utrecht en de schepenen van Deventer, Campen en Zwolle gedaan over zijne geschillen met den bisschop. 1354. 1 charter. D.

452. Verdrag tusschen bisschop Jan en Willem van Beyeren, graaf van Heynnegouwen en Holland, houdende dat twee mannen, wederzijds uit elkanders raad aangewezen, samen binnen 14 dagen beslissen zullen over alle geschilpunten, en dat zij verder elkander in den oorlog zullen bijstaan. 1356. 1 charter. Dom.

453. Schuldbekentenis van Gheraerd Aelbrechtssone en 29 andere buren van Lopic aan bisschop Johan van Arkel en de stad Utrecht voor 736 pond 10 schellingen, omdat zij tegen den graaf van Hollant „verdingt" hebben. 1356. 1 charter. Dom.

454. Zoenverdragen van bisschop Johan van Arckel met de stad Utrecht en den hertog van Ghelre met den graaf van Hollant, na den tusschen hen gevoerden oorlog. 1356. 3 charters. U.

455. Akte, waarbij Willem van Beyeren, graaf van Henegou en Holland, den bisschop en de stad van Utrecht verzoekt, om Ghisebrecht van Vyanen te geven 4000 pond voor het opbou van het huis ten Goye volgens den zoen. 1356. Met quittantie Ghisebrecht heer van Vyanen en den Goye dd. 1357. 2 charters. I

456. Zoenbrief van de gebroeders Lambert en Egbert van Molen met den bisschop, de steden Deventer, Zwolle en Campe allen, die schuld hadden aan huns vaders dood. 1357. 1 charter

457. Confirmatie door Aelbrecht van Beyeren, ruwaard van H gouwen en Hollant, van den ingelaschten brief dd. 1358, houd overeenkomst van bisschop Johan met den ruwaard Aelbrecht het afbreken van het door heer Dyric van Croenenborch gebou huis Croenenborch, op voorwaarde van wederopbouw binnen een jaar, indien de ruwaard bevindt, dat hij recht had het te bouwen. 1358. 1 charter. Dom.

458. Zoenverdragen van bisschop Johan van Arkel met de he van Heker, van Voerst, van Heze e. a. na de veete over het deelen van Mastebroec en andere zaken. 1363. 3 charters. D.

459. Zoen van Otte van Doernic met bisschop Johan van Ar waarbij hij belooft den bisschop te helpen tegen allen behalve hertog van Ghelre, en om hem schatting te geven, als hij het wil schatten of bidden. 1363. 1 charter. D.

460. Zoen van de stad Deventer met bisschop Johan van Vir borch wegens alle tusschen hen bestaande twisten over geeste of wereldlijke zaken. 1367. 1 charter. D.

461. Uitspraak van Willam van Naeldewiic en Willam van Angh (daartoe benoemd door den raad van Utrecht) in het geschil tuss den bisschop en Alof van Virnenborch over het huis Stoutenbc het (schout)ambacht van Emelant en de gevangenis van heer H van Loenresloet. 1369. 1 charter. R.

462. Uitspraak van Edwart hertog van Gelren in den tusschen bisschop Johan van Viernenborch, de stad Utrecht Aelbrecht van Beyeren, ruwaard van Hollant. 1371. 1 charter.

463. Verbond van Otte heer van Arkel en bisschop Florens Wevelichoven, waarbij hij belooft den bisschop te helpen in rechtvaardige zaken en zich zonder zijne toestemming niet te binden met den heer van Vyanen, zijnen zoon en zijnen broe of met heer Steven van Nyenvelt. 1379. 1 charter. R.

464. Zoenbrieven van Enghelbert van Salne en Evert van E met bisschop Florens van Wevelinchoven en de steden Devente Swolle. 1380. 4 charters. D.

465. Verbintenis van de stad Campen, om bisschop Florens te lpen, indien hem overlast wordt aangedaan ter zake van het wen eener wetering in Mastebroec. 1381. 1 charter. R.

166. Oorvedebrieven van verschillende personen, afgegeven ten oeve van bisschop Florens van Wevelinchoven. 1381—1387. harters. R. D.

67. Belofte van Henric van Uterwijc, burger te Campen, dat wanneer hij de op zee geleden schade kan verhalen en een l van het geroofde goed weder binnen het sticht kan brengen, chop Florens zal schadeloos stellen van zijn deel der gemaakte en. 1384. 1 charter. R.

68. Gerechtsbrief van den ambtman in Zallant, waarbij Allert c. s. zich borgstellen, dat Roederyc Rullepans, zoon van Allert , de oorvede zal onderhouden, door hem bezworen aan bisschop rens van Wevelinchoven. 1388. 1 charter. R.

69. Akten, waarbij Bernd graaf tot Benthem zich verbindt, aan chop Florens van Wevelinchove geene schade te doen of te n doen, — en verder erkent, dat eenige sloten in het Oversticht de wederkeerige belofte des bisschops uitgezonderd zijn. 1389. harters. D.

70. Zoen van Everd van Ulfte met bisschop Florens van Wevehoven, het sticht van Utrecht en de stad Deventer, houdende fte, dat hij vóór de teruggaaf der geleende 200 oude Fransche lden, geene schade zal doen aan hen noch aan de goederen, die olf heer van den Ahuys van het sticht bezit. 1393. 1 charter. D.

71. Zoen van Evert van Hueszen en zijne helpers Gelys van ckelum gezegd Kistken en Wilhem van der Awelake met bisschop lerich van Blanckenhem. 1394. 1 charter. D.

72. Stukken betreffende de geschillen van bisschop Frederic van ckenheym met de Friezen van Stellingwerff en Schoterwerff, de betaling van pacht voor de hooilanden te Yselhamme en ere onderwerpen, en betreffende de in die geschillen gedane uitken. 1406—1413. 7 charters. D. R.

73. Zoen van Herberen van Huekelem heer van Ackoye met chop Frederic van Blanckenhem en de stad Utrecht. 1407. 1 ter. Dom.

74. Belofte van de stad Gronyngen aan bisschop Frederic van ckenhem, om nimmer iemand binnen de stad te laten komen, aan het sticht van Utrecht schade wil toebrengen, en om zich niemand tegen het sticht te verbinden. 1415. 1 charter. D.

475. „De guerra Traiectensi. *Blanckenhem*". Register met schriften van stukken betreffende den oorlog van bisschop Fre(van Blankenheim tegen hertog Jan van Beyeren en hertog Re) van Gelre. 1418—1423. 1 deel. B.

476. Register, houdende afschriften der „ontsegbrieven" (oor verklaringen) van verschillende edelen in den oorlog tusschen biss Frederik van Blankenheim en de hertogen van Beyeren en G met lijsten van toegebrachte schade aan den bisschop en zijne t genooten, en stukken betreffende de pogingen tot bemiddeling het geschil, gedaan door den bisschop van Munster en de st van het Oversticht. 1420—1421. 1 deel. B.

477. Lijst der personen, die veete aangezegd hebben aan bisschop. (begin der 15de eeuw.) 1 stuk. U St.

N.B. Verkregen door ruiling met het archief der stad Utrecht.

478. Zoen van Ocke van den Broecke met bisschop Frederi(Blanckenheim, waarbij hij belooft den bisschop niet te hindere zijne heerlijkheid over Groeningen en de Ommelanden, en te z: dat aan 's bisschops onderzaten geene schade geschiedt in landen. 1419. 1 charter. R.

479. Verdrag van onderlinge bescherming tusschen biss Frederic van Blanckenhem, Johan burggraaf van Montfoirde, Pl van Wassenaer, Willem van Brederode heer te Ghenp e.a. ed en de steden Utrecht en Amersfoirde. 1420. 1 charter. R.

480. Zoenverdrag van Johan, hertog in Beyeren, zoon van E gouwen en Hollant, met bisschop Frederick van Blanckenhem steden Utrecht, Amersfoirt, Deventer, Campen en Zwolle en h helpers. 1422. 1 charter. R.

— *bis.* Afschrift van dezen zoen. 1 stuk. Dom.

481. Overeenkomst tusschen bisschop Frederic en de steden Ut en Amersford. 1423. (Onleesbaar.) 1 charter. R.

482. „De copiis diversarum litterarum de bello Traiecten(pace inter duces Borgondie ac Gelrie ex una et dominum postul Traiectensem pariter ex altera. — Tboec roerende van den oirl ende den zoenen, gemaict tussgen mynen genadigen heere Gelderlant, van Hollant ende den stichte Utrecht." Register houd oorlogsverklaringen, lijsten van gevangenen, vredestractaten enz treffende den oorlog van den postulaat Rudolf van Diepholt hertog Philips van Bourgondië en hertog Arnout van Gelre. 1426—1 Gem. BBB. 1 deel. U Pr.

483. Voorloopig zoenverdrag tusschen hertog Aernolt van Gelre en den postulaat Rodolf van Dipholt met de steden van het sticht. Met verlenging van den termijn voor het sluiten van den definitieven zoen. 1429. 2 charters. R. U.

N.B. Zie den definitieven zoen dd. 28 Juli 1429 gedrukt bij: Van Mieris. IV p. 953.

484. Verklaring van Arnolt, hertog van Gelre, aan den postulaat Rodolph van Dyepholt, dat hij aan vijf edelen heeft opgedragen, om het slot Horst over te leveren aan Herman van Steenre. 1429. 1 charter. U.

485. Verklaring van Deric van Bronchorst, zoon te Batenborch en Aenhoelt, dat hij met het sticht Utrecht verzoend is en man van het sticht geworden is. 1429. 1 charter. R.

486. Oorvedebrief van Gerit van Culenborch Geritssoen ten behoeve van bisschop Roedolph van Dyepholt, zijnen rentmeester of anderen, die hem zijne renten in het sticht hadden afgepand. 1436. 1 charter. R.

487. Zoen, uitgesproken door Arnolt, hertog van Gelre en Gulich, tusschen bisschop Roldolph van Utrecht en bisschop Henrych van Monster, administrator van Osenbrugge. (1448?) 1 charter. R.

488. Oorvede van Philips van Groenevelt, die bisschop Roedolph van Diepholt gewapenderhand uit de stad Utrecht heeft willen keeren, afgegeven ten behoeve van den bisschop, Coenraet van Diepholt, Domproost te Osenbrugge en proost te Deventer, jhr. Henric van Montforde e. a. 1449. 1 charter. R.

489. Oorvedebrief van Dirck Woutman, na zijn ontslag uit de gevangenis, ten behoeve van den bisschop, Coenraet van Diepholt, Domproost te Osenbrugge, e. a en de steden Utrecht en Amersfoirt. 1450. 1 charter. R.

490. Bestand en zoenbrief tusschen bisschop Davidt van Bourgondië en de stad Amersfoort ter eenre en den Domproost Gijsbert van Brederode, Reynolt van Brederode, Henric van Montfoorde en de stad Utrecht ter andere zijde. 1457, 1458. 2 charters. R. U.

491. Arbitrale uitspraak van bisschop David van Bourgoengen in het geschil tusschen Frederick van Egmont heer van Ysselsteyn en de stad Utrecht, die beiden beloven zich daarnaar te zullen gedragen. 1470. 1 charter. R.

492. Confirmatie door Dr. Petrus Bogaert, aartsdiaken van Valenciennes (in opdracht van paus Sixtus IV bij de hier ingelaschte

bul dd. 1474), van de ingelaschte akte dd. 1474, waarbij bisschop David en de Domproost Gijsbert van Brederode eene overeenkomst sluiten ter beëindiging hunner geschillen, en van de mede ingelaschte uitspraak dd. 1474 van zes gekozen arbiters over verschillende tusschen hen bestaande questiën. 1474. 1 charter. R.

493. Akte, waarbij Frederick van Egmondt heer tot Ysselsteyn aanneemt bisschop David van Bourgoengen te dienen, op de voorwaarden vervat in 's bisschops ingelaschten brief dd. 1481. 1481. 1 charter. R.

494. Oorvedebrieven van verschillende personen, gevangen voor 's bisschops slot Ter Eem, afgegeven ten behoeve van den bisschop, den heer van Ysselsteyn en zijn broeder Wilhelm, en de steden Wijck en Renen. 1481. 4 charters. R.

495. Akte, waarbij de stad Amersfort zich onderwerpt aan de ingelaschte publicatie door aartshertog Maximiliaen dd. 1483 van den mede ingelaschten zoen dd. 1483, door tusschenkomst van Johan aartsbisschop van Graen en Hendric van Hompuesch gemaakt tusschen bisschop David van Bourgoengnen en de stad Amersfoirt. 1483. 1 charter. R.

496. Memorie der gezanten van bisschop David, houdende redenen, waarom de bisschop het tractaat met den Roomsch-koning Maximiliaan niet kan bezegelen. (1483?) 1 stuk. U Pr.

497. Zoen van bisschop David van Bourgoendiën en de stad Utrecht met Frederick tot Egmont heer tot Yselsteyn, ter zake van de twisten over het innemen der St. Catharijnepoort in 1489 en den aanslag op de stad Utrecht op Paaschavond 1491. 1493. 1 charter. U.

498. Compromis van Kaerle, hertog van Gelre en Gulich, met bisschop David van Bourgoengen en de steden Amersfoirt en Ryenen, gesloten op eene dagvaart te Spijckersskamp, waarbij als arbiters worden aangenomen de steden Nymegen, Zutphen, Arnhem, Deventher, Campen en Zwolle. 1495. Met twee verlengingen van den termijn van uitspraak dd. 1495, 1496. 3 charters. R.

499. Belofte van Philips aartshertog van Oistrijck, om het slot van Oyen, dat volgens het tractaat met Kaerle van Ghelre in handen van bisschop Fredrich van Utrecht gesteld is, niet te zullen aanvallen. 1498. 1 charter. R.

500. Verbintenis van Kairle hertog van Gelre, om aan bisschop Ffrederich van Baden, die zich op zijn verzoek heeft borg gesteld, dat aan hertog Philips van Oistenrijck en de zijnen uit Puderoyen gedurende het bestand geene schade zal geschieden, eventueele schade te vergoeden, voordat de bisschop zal verplicht zijn hem het slot van Oyen over te geven. 1498. 1 charter. R.

501. Compromis, waarbij bisschop Vrederick van Baden en Johan hertog van Cleve hunne geschillen over de schade, den bisschop door eenige Cleefsche ruiters gedaan, verblijven aan de uitspraak van (Wilhem) hertog te Guylich en ten Berghe en Cristoffel markgraaf van Baden of hunne raden, op eene dagvaart te 's Hertoeghenbosch. 1499. 1 charter. R.

502. Register, houdende akten en recessen betreffende de twee dagvaarten te Hattem voor commissarissen van den keizer in de twisten tusschen den bisschop en hertog George van Saksen over Groningen. (1505?) 1 portefeuille. Dom.

503. Compromis, waarbij Kairle, hertog van Gelre, en bisschop Ffrederick van Baden hunne geschillen onderwerpen aan de uitspraak van twee vorsten, door partijen te benoemen, die binnen zes maanden uitspraak doen of bij verschil van meening den aartsbisschop van Coelne tot overman nemen zullen. 1510. 1 charter. R.

504. Verbond van bisschop Frederick van Baden en ridderschap en steden van het Oversticht met Florys van Egmondt, heer te Yselsteyn, stadhouder van Gelre voor den keizer, tegen Kaerl hertog van Gelre. 1515. 1 charter. R.

505. Vrede van bisschop Friderick, de ridderschap van het Nedersticht en de stad Utrecht met Frederick van Egmont graaf van Bueren en zijn zoon Floris heer van Yselsteyn, gesloten door bemiddeling van den keizer, den prins van Spaengen en Margriete aartshertogin van Oistenrijck. 1515. 1 charter R.

506. Minuten der instructiën, door bisschop Hendrik van Beyeren gegeven aan Jacques de Toubbilly en aan Adolf Herdinck, afgezanten aan de landvoogdes der Nederlanden en aan keizer Karel V. (c. 1525?) 1 omslag. U Pr.

VIII. STUKKEN IN HET BISSCHOPPELIJK ARCHIEF GEDEPONEERD.

I. STUKKEN OVER PARTIKULIERE AANGELEGENHEDEN DER BISSCHOPPEN.

507. Akte, waarbij bisschop Jan (van Arkel) aan zijnen kapellaan Willem Valke, als cureit van Vollenho, schenkt eene rente van 16 ponden kleine penningen voor het heil zijner ziel. 1363. 1 charter. Dom.

508. Belofte van proost, deken en kapittel van den Dom van Munster aan Florens van Wevelinchoven, vroeger bisschop van Munster thans van Utrecht, dat zij de brieven van verzekering of oorvede, door hem als bisschop van Munster verkregen en aan den Dom afgestaan, aan hem zullen terugzenden, indien de betrokken personen tegen hem opstaan. 1379. 1 charter. R.

509. Akte, waarbij het Domkapittel erkent gekocht te hebben eene rente van 24 oude Fransche schilden, die het belooft drie maal 's jaars en op het jaargetijde van bisschop Florens van Wevelinchoven onder de kanunniken te verdeelen tot het verrichten van zielmissen voor den bisschop en zijne ouders. 1386. 1 charter. R.

510. Akte, waarbij de rector van het Karthuizerklooster Nieuwlicht in Bloemendaal aan bisschop Florencius aandeel geeft aan de gebeden en werken der orde, en belooft na zijn dood voor hem door de geheele orde missen te laten doen. 1392. 1 charter. R.

511. De abt van St. Laurens in Oestbroeck geeft, uit dankbaarheid voor de door bisschop David de Burgundia tot stand gebrachte reformatie, hem aandeel aan de goede werken van het klooster, en belooft na zijn overlijden zijne uitvaart te vieren en zijn jaargetijde te onderhouden. (1478)1479. 1 charter. R.

512. Quittantie van den abt van Notre Dame te Boullongne voor de ontvangst namens den bisschop van Utrecht van 101 Utrechtsche guldens en twee stukken zilver, waartegen hij zich verplicht, om

gedurende 's bisschops leven jaarlijks op 21 November eene mis van O. L. Vrouw te vieren en na zijn dood op zijn sterfdag een requiem te zingen. 1490. 1 charter. R.

513. Bul van paus Alexander VI, waarbij hij bisschop David vergunt, om over de goederen, hem niet door de kerk toevertrouwd, bij uitersten wil te beschikken. 1494. 1 charter. R.

---

2. ANDERE STUKKEN.

514. Erfpachtbrief van het huis Smethinc in de villa Harlo, door Gerlag proost van Aldensele in erfpacht gegeven aan ridder Heinric van Almelo. 1244. 1 charter. U.

515. Leenbrief, waarbij de abt van St. Paulus te Utrecht in leen geeft aan Adam, zoon van ridder Adam van Lůchurst, den hof in Lůchurst c. a., behalve het gerecht en de tienden ten oosten van de kerk ter Eme. 1253. 1 charter. Dom.

516. Akte van de abdis en het convent van Essen, waarbij zij de rechten der hofhoorigen op hare landen in Zallant op schrift brengen. 1277. (Notarieel afschrift dd. 1336.) 1 charter. U S.

517. Bevel van den Roomsch-koning Albert aan de geestelijken, de grietmannen en rechters van Oost-Friesland, om den landvrede van Nurenburgh te onderhouden op last van de daarvoor benoemde executeurs. 1301. 1 charter. U.

518. Overeenkomst van Johan van der Eze met Herman Vleisch, houdende dat zijn zoon Herman trouwen zal met Hermans dochter Lise en van zijnen vader de hier omschreven goederen zal medekrijgen. 1313. 1 charter. D.

519. Akten van aartsbisschop Henrick van Keulen, houdende publicatie van de pauselijke bullen van aflaat ten behoeve van hen, die aan Matheus vicecomes van Milaan of zijne zonen schade toebrengen. 1322, 1324. 2 charters. Dom. U.

520. Stukken betreffende de door den paus uitgesproken ontzetting van den Roomsch-koning Lodewijk van Beyeren van alle beheer, zijne afzetting en zijne veroordeeling. 1324—1327. 3 charters. U.

521. Zoenbrief, volgens uitspraak van Rycoud van Hesewiic, proost van St. Pieter, tusschen den heer van Yselsteyne c. s. en de bloedverwanten van Johan van den Zande, over de doodslagen van heer Hartbaren van Yselsteyne en Johan van den Zande. 1333. 1 charter. U.

522. Vredebrief van de stad Amersfoerde voor Everaet Meynsenzoene van der Burch, van St. Thomasdach tot St. Pouwelsdach. 1333. 1 charter. U.

523. Akte, waarbij Andries van Groeninghen, kanunnik ten Dom, erkent van Ghisebrecht, heer van Vyanen en den Ghoye, ontvangen te hebben eene lijfrente van *f* 70 's jaars, totdat de proost te Arnhem of de heer van Vyanen hem zullen voorzien hebben van een beneficie van 70 schilden. Met akte van den proost te Arnhem en den heer van Vyanen, waarbij zij zich verbinden Mr. Andries te handhaven in het beneficie, dat hij zal verkrijgen in ruil voor zijn personaat van Groeninghen, mits hij de opbrengst korte van de hem verschuldigde rente. 1367. 2 charters. R.

524. Borgstelling van Jacob pastoor te Oetmersem en drie anderen voor heer Steven van Manher, kanunnik van St. Marie te Utrecht, dat hij bisschop Florens en de kapittelen van St Pieter en St. Marie te Utrecht noch met processen noch op andere wijze zal lastig vallen. 1384. 1 charter. R.

525. Schepenbrief van Utrecht, houdende getuigenis van Henrick van Leeuwenberch over de minnelijke schikking, aangegaan tusschen Lubbert die Waell en Gherijt van Thienhoven, erfgenamen van Bertelmeus van G....sweerde, over een tiend in 't Waell. 1489. 1 charter. R.

526. Verklaring van Melis van Amstell van Mynen, dat de landgenooten, uitwaterende in de Langevliet, zijnen voorzaat Dirck van Zwieten, als heer van Loenresloet, gegeven hebben 150 Rijnsche guldens, opdat de buren van Oudecoop den Anxster zouden onderhouden, — en dat hij die van Oudecoop aan deze verplichting zal houden en dan Anxster tweemaal 's jaars zal laten schouwen. 1516. 1 charter. Dom.

IX. SUPPLEMENT.

(STUKKEN UIT HET BISSCHOPPELIJK ARCHIEF NA 1528.)

N.B. Deze stukken behooren niet in het Rijks-archief, maar in dat van de Oud-R. C. Clerezy: voor zoover ze niet uit de kapitttelarchieven afkomstig zijn, zijn ze dan ook door toevallige omstandigheden in het bezit van het Rijk gekomen.

---

527. Afschrift van bullen, oorkonden enz. betreffende de benoeming van W. van Enckevoort tot bisschop van Utrecht. 1529. 1 stuk. U Pr.

528. Afschrift der bul van paus Paulus IV, houdende oprichting der nieuwe bisdommen. 1559. 1 stuk. U Pr.

529. Drie brieven aan aartsbisschop Frederik Schenck van Toutenburg. 1568, 1574, 1575. 1 omslag.

N.B. De brief van 1574 is aangekocht op eene auctie, — die van 1575 is afkomstig uit de verzameling Beeldsnijder van Voshol.

530. Provinciaal statuten van aartsbisschop Frederik van Tautenburch. 1562. (Afschrift van de 16e eeuw.) 1 stuk. U Pr.

531. Register van stukken, uitgevaardigd door bisschop George van Egmont betreffende de kerkelijke tucht en de geestelijke rechtspraak. 1535. (Defect.) 1 deel. U B.

532. „*Lib. Ca.*" (Liber causarum?) Formulierboek, houdende afschriften van stukken, uitgegaan van bisschop George van Egmond. (midden der 16de eeuw.) 1 deel.

N.B. Berust in het archief der Oud-R. C. Clerezy.

533. Request van den bisschop, den Domproost en het Domkapittel aan den keizer, houdende verzoek om assistentie bij het doen van visitatiën wegens de vele heerschende misbruiken. Met gunstig apostil van het Hof van Utrecht. 1545. 1 stuk. Dom.

534. Register van de visitatiën der kerken en geestelijke gestichten in de diocese door de officialen van den aartsbisschop en van den Domproost. 1566, 1568, 1569. 1 deel.

N.B. Geschenk van den heer H. G. van de Poel te Veenendaal.

535. „*Tituli ordinandorum exhibiti.*" Register, houdende afschriften der titels van de ordinandi, waarop zij de priesterwijding hebben ontvangen (ten bewijze, dat zij voldoende inkomsten hadden om in hun levensonderhoud te voorzien). 1549—1558, 1563, 1568. 1 deel en 2 stukken.

N B. Het jaar 1563 is afkomstig uit het archief van den Dom.

536. Request van Louff van der Haer aan den aartsbisschop, houdende verzoek om goedkeuring van den koop eener hoeve land. te Schalkwijk, door hem gekocht van het convent Bethlehem. 1576. Met aangehechte bijlage. 1 omslag. Dom.

537. Minuten van akten, geschreven door Joh. Beyer als notaris van den bisschop of zijnen vicaris. 1530—1534. 2 liassen. Dom.

538. Protocol van Joh. Beyer als notaris van den vicaris van den bisschop. 1530—1546. 3 deelen. Dom.

539. Statuta generalia van het hof van den bisschoppelijken officiaal van Utrecht. (midden der 16de eeuw.) 1 stuk.

N.B. Geschenk van Jhr. A. T. M. van Asch van Wijck. — Deze statuten hebben groote overeenkomst met die van bisschop Philips van Bourgondië, gedrukt bij: Van de Water, Placaatb. van Utr. II p. 951; zij zijn echter uitvoeriger en dus waarschijnlijk jonger dan deze, die trouwens blijkens de inleiding de eerste definitieve regeling van het onderwerp schijnen te bevatten; zij noemen evenwel nog den bisschop, niet den aarstbisschop van Utrecht.

540. Register, houdende lijst van verkortingen bij het schrijven, kalender, lijst van termijnen bij de rechtspraak in gebruik, enkele formulieren en aanteekeningen, opgeteekend door eenen notaris voor het hof van den officiaal van den aartsbisschop. (c. 1560.) 1 stuk. U Pr.

541. „Modus procedendi secundum stylum curie Trajectensis." Manier van procedeeren voor het hof van den aartsbisschoppelijken officiaal, samengesteld door een partikulier. Achterin eenige formulieren. (2de helft der 16de eeuw.) 1 stuk.

N.B. Geschenk van Jhr. A. T. M. van Asch van Wijck. — Op den omslag de naam van den schrijver: „Cannen (?) 1573".

542. „Taxe van 't hoff van Romen." Tarief van kosten, te betalen voor het uitgeven van brieven door de pauselijke curie. (2de helft der 16de eeuw.) 1 stuk.

N.B. Geschenk van Mr. J. A. Grothe.

543. Manualen van den generaal-vicaris van den bisschop. 1564 (def), 1566, 1567. 3 deelen. O M.

544. Rekeningen van den generaal-vicaris van den bisschop. 1530, 1535, 1548, 1551, 1552, 1554, 1555, 1563 (fr.), 1568, 1570, 1571 (fr.), 1572 (fr.), 1573. 4 deelen en 1 portefeuille. Dom. O M.

N B. De rekeningen van 1535, 1548, 1551, 1552, 1554 en 1555 zijn afkomstig uit het archief van den Dom, die van 1563, 1568, 1571, 1572 en 1573 uit het archief van Oudmunster; die van 1530 en 1570 berusten in hel archief der Oud-R. C. Clerezy.

545. Rekening van den ontvanger van het cathedraticum sive assum (opgenomen door den vicaris-generaal). 1545, 1550, 1555. 3 stuks. Dom.

N.B. De rekening van 1545 is afkomstig uit het archief van den Dom; die van 1550 en 1555 berusten in het archief der Oud-R. C. Clerezy.

546. Rekening van .... (?) over de ontvangsten wegens de precarie van bisschop George van Egmond van de geestelijke goederen in Holland. 1540. (Zwaar beschadigd.) 1 deel. Dom.

N.B. Vgl. N°. 257, 259.

547. Verbintenis door keizer Karel V ten behoeve van den gewezen elect Henrick en zijne opvolgers van alle 's keizers tienden in den lande van Utrecht en de accijnsen ten platten lande van Utrecht, ter verzekering van de aan den elect bij het tractaat van afstand der temporaliteit van het sticht toegezegde jaarlijksche rente van 2000 Carolus-guldens 1536. 1 charter. Dom.

548. Rekeningen van den rentmeester der bisschopstienden. 1547—1553, 1556. Met de acquitten over 1554/55. 2 deelen en 1 portefeuille. Dom.

N.B. De bisschopstienden werden aan den bisschop afgestaan door keizer Karel V bij contract van 10 October 1540, goedgekeurd door den bisschop op 12 Mei 1542, ter vervanging van de aan den bisschop bij den afstand der temporaliteit beloofde rente van 2000 Carolus-guldens. (Tractaat van 14 Aug. 1528, bij: V. d. Water, Placaatb. I p. 7.)

549. Lijst van den verkoop der tienden van den aartsbisschop. 1567. 1 stuk. Dom.

550. „Comptes de l'estat de Monseigneur par George Strijt a Monseigneur Reverendissime Monseigneur d'Utrecht." 1547/48, 1548/49, 1549/50. — „Sensuyt ce que moy George Strijt ay receu au nom de Monseigneur." 1552—1554. (Rekening der ontvangsten en uitgaven van den kapellaan van den bisschop.) 2 stukken en 1 deel. Dom.

551. **Rekening van den rentmeester van bisschop George v Egmond, als heer van Hoogwoude, Aertswoude en Spanbro 1537/8. 1 stuk. Dom.**

552. **Inventaris van de meubelen, door Loeff van Herler, balj van Egmont, medegenomen uit het Bisschopshof (na den dood v bisschop George van Egmont) en overgebracht naar het kast Egmont. 1561. 1 stuk. Dom.**

INHOUD.

